

ŞEWÇILA

3kovara edebî kulturî 3 wesar 2023

Roşan Lezgîn Qeydeyê Standardkerdişê Kelîmeyan

Mehmet Yıldız Varga Éva

Mihemed Kurdî Ez Kurmanc a La Ez Kirdî Nusnena

Ehmedê Xagî Hewar

Mihriban Subaşı Amaye û Vîyarte

Meqsed Muqriyanî Rindey

Serwet Akkaş Mergê Ele

Mihanî Licokic Xortanî

Îrfan Akdağ Hevring

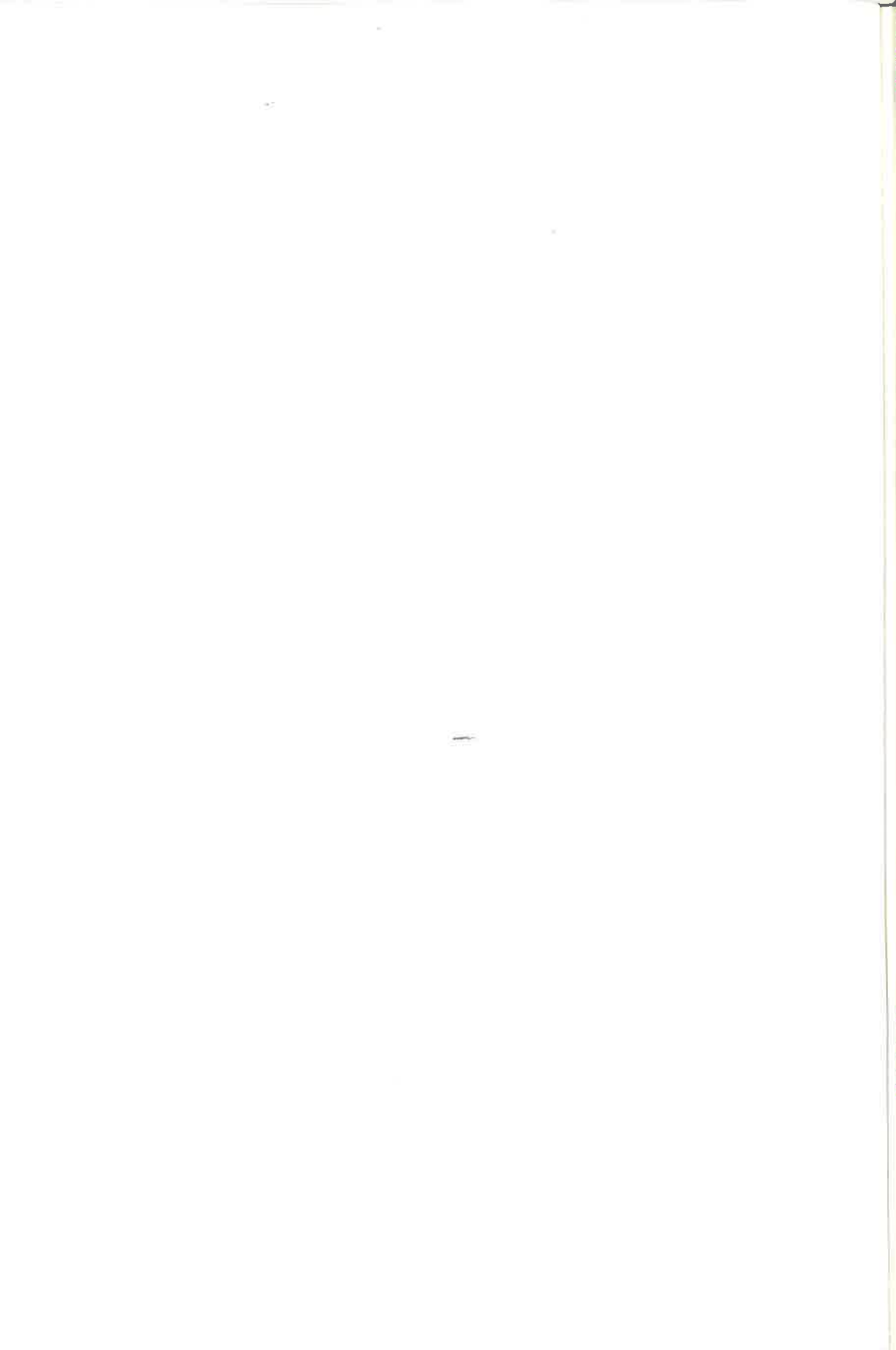
Nazim Kalkan Fistano Sipî

Adir Tilistone Yew Veng Yeno

Huseyn Turhallı Memê Melekan

Jîyat Gêlij, Dorûverê Gêlî ra Çend Duayî

19

ŞEWÇILA

Kovara Edebî Kulturî
Hûmare: 19, Wesar 2023

Wayîr û Berpirsiyar Sahibi ve Sorumlu Müdü:

Sıdkı Zilan

Editor:

M. Şah Aslan

Redakte:

Roşan Lezgîn

Mizanpaj:

Bîlal Zilan

Xebata Qapaxî:

Hebûn Okçu

Çapxane:

Azde Ajans & Matbaa
Kocatepe Mah. Hatay
Sok. No: 20/2,
Çankaya-Ankara
Tel: 0312 431 43 21
Sertifika No: 40800

Adrese:

Lise Cad. Gökalp Ap,
Kat: 4, No: 13
Yenişehir - Diyarbakır
Tel: 90 (412) 223 03 69

E-mail:

sewcila558@gmail.com

*Berpirsiyarîya
nuştayan
ya nuştoxan
bi xwu ya!*

Mîsyono tewr sereke yê kovara Şewçila verîna eno biyo ke rolê yew mektebî kaybikero û nuştoxanê neweyan biyaro sehaya nuştoxîya Kirdî. Ena hûmare de eno mîsyonê ma bi zelalî xwu nîşan dano. Mesela, Mihemed Kurdî, Mihrîban Subaşî, Nazim Kalkan û Deniz Çelik nuştoxê newe yê. Nînan ra Mihemed Kurdî kurmanc o, reya verîn a ke bi Kirdî nusneno. Verê cû zî kurmancanê ma ra tayê kesan ma dir dest bi nuştîşê Kirdî kerdbi û nika zî nuştîşê xwu dewam kenê.

Ma nuştoxanê neweyan ra vanê şima heme xeyr ameyê sehaya ziwanê nuşteki yê Kirdî. Bi israr dewam bikerê, her nuşte de şima do bineyna aver şêrê. Xwu vîr ra mekerê, îstîqbalê ziwanê ma destê şima de yo.

Seba ke şima warê nuştîşî de aver şêrê, çi ma dest ra yeno, ma bi samîmîyet û heskerdiş kenê. Labelê ma şima ra zî enê wazenê, nuştayê xwu, şeklo ke şima nušto û şeklo ke ma raşt kerdo û kovare de weşaniyayo, keremê xwu ra cumle bi cumle bidê têver, bala xwu baş bidê ser ke cumleyê şima senî ameyê raştkerdiş. Hetê qabilîyetê nuştoxîye ra şima do enê ra zaf feyde bivînê.

Derheqê nuştîşê Kirdî de, ma yew çiyoy umûmî zî vajê. Sistemê yew ziwani tenya formê kelîmeyan nîyo ke yew ferheng de ca gênê. Yanî gama ke ma qeydeyanê nuştîşî, yanî îmla gore kelîmeyan têpey de rêz kenê û cumle virazenê, hedefê ma “formê çekuyan” nîyo, esas “îfade” yo. Eger cumle raşt nênuşîyo, yanî kelîmeyî raşt rêz nêbê û fiil zî raşt nêro şixulnayîş, îfadeyo raşt, yanî çiyoy ke esas ma wazenê îfade bikerê nêvirazîyeno. Eger ma baş bala xwu nêdê sistemê ziwani ser, çiyoy ke ma nusnenê, yanî îfadeyê ma do bibo sey tercumekerdişê Google! Yanî do fam nêbo.

Gereka ma xwu vîr nêkerê, gama ke sewbîna kesî, yanî wendoxî nuştayê ma wanenê, ma înan het de nîyê ke ma her cumle de înan rê îzeh bikerê vajê “şunu demek istemişim”. Eno semed ra, gereka ma esas bala xwu bidê sentaksê cumleyan ser, ma bala xwu bidê sistemê ziwanê ma ser.

TEDEYÎ

Roşan Lezgîn, Qeydeyê Standardkerdişê Kelîmeyan	3
Mehmet Yıldız, Varga Éva	11
Deniz Çelik, Dizd	23
Mihemed Kurdî, Ez Kurmanc a La Ez Kirdî Nusnena	25
Ehmedê Xagî, Hewar	28
Mihriban Subaşi, Amaye û Vîyarte	29
Meqsed Muqriyanî, Rindey	37
Serwet Akkaş, Mergê Ele	38
Mihanî Licokic, Xortanî	49
Îrfan Akdağ, Hevring	50
Nazim Kalkan, Fistano Sipî	63
Adir Tilistone, Yew Veng Yeno	69
Huseyn Turhalli, Memê Melekan	70
Jîyat Gêlij, Dorûverê Gêlî ra Çend Duayî	74
Roşan Lezgîn, Berê Cenetî: Şikeftê Birqleynî	76

QEYDEYÊ STANDARKERDIŞÊ KELÎMEYAN

| Roşan LEZGÎN |

Her ziwan eynî sey wicûdê însanî, ezayê ke yewbînan dir bi aheng şixulîyenê û yewbînan temam kenê ra teşekul beno. Her eza xwu zere de sey dindançerxê saete bi yew sîstemo mînîmal şixulîyena. Netîce de, sîstemê pêro ezayan têdir yew sîstemo temam anê meydan. Eno semed ra kesê ke ziwani ser o şixulîyenê gereka baş bala xwu bidê hawayê şixulîyayişê ezayanê ziwani ser, awani û sîstemê ziwani bi temami bişinasnê. Labelê zaf kesî seke ziwani bi kelîmeyan beno ziwani, coka tenya bala xwu danê kelîmeyan ser. Teşbihen eno wina beno, seke merdim pêroyîya plan û projeyê yew banî, oda û çîmeyanê banî, dêsanê banî baş nêzano, hetta ke rewşa kesanê ke o ban de cûyenê zî tam nêzano, tenya kerrayan bivîno, her kerra ser o ciya bişixulîyo û bi yewna hawa bineqirno.

Sîstemê her ziwani wayirê yew karakterê mexsûsê xwu yo. Ziwani sîstemê xwu wina pê muhazeze kenê, qeyde û sîstemê sewbîna ziwani rê akerde nîyê. La hetê kelîmeyan ra ziwani mexlûte yê, yani ihtiyacê xwu gore ziwani bînan ra bi asani kelîmeyan, heta peybendan zî gênê. Heto bînan ra, kelîmeyî bi xwu zî sînoran nêşinasnenê, bê pasaport, wina serbest ziwani ra geyrenê. Çimki kelîmeyî sey qeyde û sîstemê ziwani wuşk nîyê, gama ke yew ziwani ra dekewenê yewna ziwani miyan, eşkena sîstemê ê ziwani gore şekil bidê xwu. Yani, kelîmeyî gama ke yew ziwani ra dekewenê yewna ziwani, mimkun o ke hem hetê mana ra hem hetê formî ra bibedelîyê. Çimki şaro ke ê ziwani qisey keno, kelîmeyanê xerîban ihtiyacê xwu gore gêno û sîstemê ziwani xwu gore şixulneno.

Sey heme ziwanan, sewbîna ziwanan ra gelek kelîmeyî dekwetê ziwane ma zî. Ma eşkenê bi yew hawayo pêroyî enê kelîmeyan di kategorîyan de tesnîf bikerê: 1. Kelîmeyê xerîbî, 2. Kelîmeyê kokxerîbî.

Kelîmeyê Xerîbî

Kelîmeyê ke yew ziwano xerîb ra yê, labelê ziwane ma de sey eslê xwu yenê nuştiş û telafuz benê “kelîmeyê xerîb” ê. Mesela, kelîmeyê sey “*cafe, check-up, cv, e-mail, Facebook, flashback, fuel-oil, Gmail, Google, Instagram, iPhon, ma-ouse, Messenger, online, reyting, Twitter, selfie, WhatsApp, Youtube, Zoom...*” Xebata ziwani de ma eno kategorîyê kelîmeyan nuştiş de bi hawayê înan o orîjînal nusnenê û telafuz kenê.

Kelîmeyê Kokxerîbî

Kelîmeyê ke kokê xwu yew ziwano xerîb ra yenê la bi hawayê telafuzê şarê ma yenê şixulnayiş, yanî êdî biyê aîde ziwane ma û ma nuştiş de bi alfabeya xwu nusnenê “kelîmeyê kokxerîb” ê. Mesela, çekuyê sey “*aqil* (Erebî ra), *berber* (Îtalyanî ra), *çakêt* (Înglîzî ra), *dans* (Fransî ra), *dikan* (Sumerî ra), *efendî* (Yûnanî ra), *mandalîna* (Spanyolî ra), *oda* (Tirkî ra), *qereqol* (Moxolî ra), *rîhan* (Suryanî ra),

semawer (Rûsî ra), *sibat* (Îbranî ra), *xezale* (Aqadî ra), *mûrc* (Ermenî ra)...” Eno kategorîyê kelîmeyan ziwane ma de nisbetêko zêde esto û zafê înan yew tarîxo ke nîno zanayiş ra dekwetê ziwane ma. Yew qismê înan raşteraşt yew ziwano ra dekwetê ziwane ma la gelek zî ziwanan ser ra vîyartê ameyê. Netîce de, biyê malê ziwane ma, ziwane ma de entegre biyê. Eno semed ra, xebata ziwani de ma enê kategorîyê kelîmeyan sey kelîmeyanê ziwane xwu qebûl kenê.

Senî ke ma eşkenê kelîmeyanê ziwane xwu kategorîze bikerê, gereka ma bala xwu bidê awaniya enê hawa kelîmeyan ra û ziwane nuştiş de bi yew qeyde bişixulnê, yanî gereka ma derheqê formê nuştişî yê enê tewir kelîmeyan de xwu rê yew standard tesbît bikerê. Seba ke ma enê karî bikerê, gereka ma bineyna nîzdî ra bala xwu bidê ziwani ser. Yanî gereka ma pêroyîya sîstemê ziwane xwu bivîne û baş bişinasnê, heme qeydeyanê ziwane xwu tesbît bikerê, hema kelîmeyan ser o bişixulîyê û yew standard ronê. Mesela, kelîmeyê ke Erebî ra yan zî Erebî ser ra dekwetê ziwane ma, ma eşkenê hetê awaniye ra çend kategorîyan de tesnîf bikerê û ziwane xwu yê nuştişî de seba înan yew standard tesbît bikerê.

1. Kelîmeyê ke bi peybendê “-îye” virazîyenê

Ziwanê ma de gelek kelîmeyî estê ke Erebi ra yan zî Erebi ser ra dekewtê ziwanê ma û bi peybendê “-îye” virazîyenê. Ma vajê, ziwanê Erebi de hîna zaf manaya “şaristan; bajar”î de çekuya “beled” (بلد) esta. (Kokê xwu kelîmeya “pólis” a Yûnanî ra yena.) Ziwanê Erebi de, peybendê nîsbetî “î” (ى) girewto û formê “beledî” (بلدى) de manaya çiyê aîdê şaristanî girewto. Dima peybendê “-ye” (ية) girewto û formê “beledîye” (بلدية) de manaya mekan zî tede teşkîlato ke karûbarê şaristanî keno girewto, yanî “şarewantî, bajarwantî”.

Kelîmeya “beledîye” name ra virazîyaya la êyê ke bi eynî usûl sifet ra yan zî halê mesderî yê karan ra virazîyayê zî gelek ê. Xebata ma ya ziwanî de, yanî tesbîtkerdişê formê nuştişî yê enê tewir kelîmeyan de ma rê çiyê muhîm eno yo ke ma ziwanê xwu yê nuştişî de înan bi kamcîn formî binusnê, yanî ma senî standardîze bikerê.

Êyê ke standardkerdişê kelîmeyan ser o şixulîyayê, enê hawê çekuyî bi çend hawayî girewtê. Mesela, enê kelîmeyê cêrînî wina têmiyanek standardîze kerdê:

- ardiye:** erdiya (m),
- askerlik:** eskeriye (m)
- battaniye:** betaniya (m)

- belediye:** belediya (m)
- bevliye:** bewliye (n)
- faraziye:** ferezîye (m)
- gündelik** (günlük ücret): yewmîye (n)
- îtfaiye:** îtfaiya (m)
- kurabiye:** qurabiye (m)
- maliye:** maliye (m)
- nakliye:** neqliya (m)
- nazariye:** nezerîye (m)
- saniye:** saniye (m)
- seviye:** sewîye (m)
- Suriye:** Sûriye (m)
- şemsiye:** şemsiya (m)
- tabliye:** texliya (m)
- taziye:** tezîye (m)
- tesviye:** teswîye (n)
- Türkiye:** Tirkîya (m)...

Senî ke aseno, eno yew qeydeyo sîstematîk nîyo. Mesela, “erdiya, betaniya, belediya, îtfaiya, neqliya, şemsiya, texliya, Tirkîya” bi vengê “-a” standard kerdê la “eskeriye, bewliye, ferezîye, yewmîye, qurabiye, maliye, nezerîye, saniye, sewîye, tezîye, teswîye” bi vengê “-e” standard kerdê. Yanî, bi di hawayî şekil diyayo kelîmeyanê ke awaniya înan yew a. Tiya de yewna têmiyanekîye zî esta ke heme kelîmeyî makî hesibnayê la çekuya “yewmîye (n)” nêrkî standard kerda. Netîce de, yew têmiyanekîya ke îzeh nêbena ameya meydan. Oxro ke “standard” yeno manaya

yew peym, yew norm, yew şixul-nayiş, yew qeydeyî.

Eno çira wina biyo? Seke cor de ame vatiş, seba ke sîstemê ziwani ra bêxeber her kelîme ciya ameya girewtiş coka wina biyo. Xebata ziwani de çiyoy muhîm tesbîtkerdişê qeydeyan o. Eger qeydeyî raşt tesbît bibê, êdî uca ra pey her kes eşkeno ê tewir kelîmeyan qeydeyo ke tesbît biyo gore bişixulno, binusno. Coka ma tek bi tek kelîmeyan ra vêşêr gereka bala xwu bidê qeydeyî ser, yanî xebata ziwani de geraka ma qeydeyî tesbît bikerê.

Eno kategori de tercihê ma eno yo ke peybendê “-îye” bi vengê “-e” binusiyo û enê tewir kelîmeyî pêro makî bihesibniyê. Yanî standardê ma neke “erdîya, betaniya, beledîya, îtfaiya, neqliya, şemsîya, texliya, Tirkîya” yo, ma sey “erdîye, betaniye, beledîye, îtfaiye, neqliye, şemsîye, texliye, Tirkîye” standard qebûl kenê û wina nusnenê. Ancî, neke sey “yewmiye (n)” tayê nêrkî, êyê bîni makî, ma hemîne makî hesibnenê. Enê tewir kelîmeyan de qeydeyê ma yê nuştiş û şixulnayişi, yanî standardê ma eno yo. Ziwane ma de çiqas kelîmeyê ke bi peybendê “-îye” virazîyenê, ma enê qeydeyî tetbîqê hemîne kenê.

Heto bîn ra, senî ke ziwananê xerîban ra kelîmeyî zaf bi asanî kewenê yew ziwani miyan, peybendî

zî yew ziwani ra kewenê yewna ziwani. Mesela, eno peybendê Erebi “-îye” zî eynî sey kelîmeyanê Erebi êdî biyo malê ziwane ma. Yanî ma eşkenê enê peybendî sewbîna kelîmeyan de zî bişixulnê. Mesela kelîmeya “polis”î Fransî ra ameya dekewta ziwane ma. Ma eşkenê bi asanî eno peybend bidusnê kelîmeya “polis”î ra û yewna kelîme bi-virazê. Mesela, ma eşkenê vajê “romanê polisîye”.

2. Nameyî

Erebi ra gelek nameyê ke orîjîne xwu ra makî yê zî dekewtê ziwane ma. Mesela, nameyê sey “Alîya, Amîna, Asîya, Edîba, Helîma, Kesîra, Lamîa, Meqbûla, Mestûra, Mewlûda, Nadîra, Netîca, Rabîa, Sakîna, Salîha, Sebîha, Şefîqa, Wesîla, Xulîqa, Zelîxa, Zibeyda, Zuleyxa...” Enê tewir nameyî, sey nameyê cîniyan miyanê şarê ma de heme bi vengê “-a” yenê vatiş û makî yê. Labelê binê tesîrê ziwane Tirkî de, yanî seba ke qeydê nifûsî de bi ziwane Tirkî bi vengê “-e” nusîyayê coka tayê nameyî êdî miyanê şarê ma de zî bi vengê “-e” yenê vatiş. Seba ke enê nameyê şexsan ê, coka seba nuştişê înan yew qeydeyo qetî ronênîyo hîna baş o. Yanî kam nameyê xwu senî tercih keno yan zî wazeno bi kamcîn vengî bêro nuştiş, o form esas o.

Labelê tayê nameyê çiyân zî estê ke eynî sey nameyê cînîyan makî yê û bi vengê “-a” yenê vatiş. Mesela, kelîmeyê sey “defîna, hîkaya, kelîma, kilîsa, mehkema, menzera, metbea, minara, mintîqa, nusxa, quba, xizîna, xulasa, wesîqa...” Ma eşkenê ziwane xwu yê nuştişî de, eynî sey peybendê “-îye” û sey peybendê ma yê makîti “-e”yî enê tewir kelîmeyan de zî vengê “-e” tercîh bikerê. Mesela, sey “define, hîkaye, kelîme, mehkeme, menzere, mintîqe, nusxe, xizîne, xulase...” Eke ma wina bikerê, ena rey mimkun o ke tayê kelîmeyî xwu sey nêrkî nîşan bidê.

Eno derheq de zî standardê ma eno yo. Ma vajê, eke yew kelîme hem makî hem nêrkî bêro vatiş, ma formê nêrkî tercîh kenê. Çimkî hem vatiş de hem nuştiş de kelîmeyê nêrkî hîna ekonomîk ê. Mesela, kelîmeya “mekteb”î Erebî ra dekewta ziwane ma. Erebî de, îsmê zeman û mekanê ci yo. La Tirkî ser ra manaya wendegeyî de dekewta ziwane ma. Nameyê “mekteb”î miyanê şarê ma de hem nêrkî hem makî yeno vatiş. Eke ma yew cumle de hem makî hem nêrkî bişixulnê, ma vînenê ke kelîmeyê nêrkî hîna ekonomîk ê. Sey nimûne: “Mektebe virazîyaye.” (m) / “Mekteb virazîya.” (n)

Seke aseno, cumleya ke bi kelî-

meya makî nusîyaya de 17 herfî estê. La cumleya ke bi kelîmeya nêrkî nusîyaya de 14 herfî estê. Yanî şixulnayışê kelîmeyanê nêrkî nîsbet bi makîyan tim hîna ekonomîk o.

Êyê ke standardkerdişê kelîmeyan ser o şixulîyayê, tayê kelîmeyê ke ziwananê ewropî ra ameyê û Tirkî ser ra dekewtê ziwane ma zî têmiyanek girewtê. Mesela:

grup: grûbe (m)

kap: qab (n)

pikap: pîkabe (m)

teyp: teyîbe (m)

ekip: ekîpe (m)

grip: grîp (n)

prensip: prensîp (n)...

Seke aseno, kelîmeyê “grûbe (m), qab (n), pîkabe (m), teyîbe (m)” bi herfa “b” girewtê, la kelîmeyê “ekîpe (m), grîp (n), prensîp (n)” bi herfa “p” girewtê. Yewna têmiyanekîye zî hetê nêrkî û makîtiye ra ya ke eleusûl tayê nêrkî tayê makî standard kerdê. Oxro ke orîjinalê xwu de pêro wayirê eynî awanîye yê: “cape, équipe, grippe, groupe, principe, tape”. Yanî tu îzehê ci çinê yo ke çira tayê nêrkî tayê makî, tayê bi vengê “b” tayê bi vengê “p” gêriyayê. Enê tewir kelîmeyan de qeydeyê ma eno yo: Ma vengo peyîn sey “b” tercîh kenê, çimkî eno veng telafuzê şarê ma

gore yo. Û hetê nêrkî û makî ra zî, heta ke mimkun o, ma formê nêrkî tercih kenê.

3. Sifetî

Ziwanê Erebi ra yan zî Erebi ser ra gelek kelîmesifetî zî dekewtê ziwane ma. Seba ke êdî biyê perçeyê sistemê ziwane ma, coka ma usûlê viraştîşê kelîmesifetanê ziwane xwu tetbîqê înan zî kenê. Mesela, ziwane ma de sifetê sey “berz (n), derg (n), sûr (n)” bi eno form nêrkî hesibîyenê. Eke ma înan makî bişixulnê, ma pey bendê “-e” danê ver û sey “berze (m), derge (m), sûre (m)” nusnenê. Ma enê qeydeyî seba sifetanê ke sewbîna ziwanan ra dekewtê ziwane ma zî eynen tetbîq kenê. Ma vajê, sifetê sey “abid (n), edîb (n), hakim (n), helîm (n), katib (n), sakîn (n), salih (n), talib (n)” nêrkî yê, eke ma biwazê bikerê makî, ma pey bendê “-e” danê ver û sey “abide (m), edîbe (m), hakime (m), helîme (m), katibe (m), sakîne (m), salihe (m), talibe (m)” nusnenê.

Ma ziwane xwu yê nuştîşî de enê usûlî sey qeydeyo standard seba heme sifetan bi eynî hawa tetbîq kenê.

4. Kelîmeyê Yewheceyî

Ziwanê ma de gelek kelîmeyê yewheceyî estê. Mesela, sey “berz,

derg, dest, dizd, gewr, hewr, kird, merd, merg, mezg, nizd, nizm, qert, serd, sert, tûşk, verg, vezd, werd, wuşk...” Enê tewir kelîmeyê ma yê ke çar vengana ra virazîyenê, her hal de, yanî hem halo sade de hem zî gama ke îzafê gênê nêbedelîyenê, yanî sewbîna yew herfa vengine nêgênê xwu miyan.

Ziwanê Erebi ra zî gelek kelîmeyê yewheceyî dekewtê ziwane ma. Êyê ke standardkerdişê kelîmeyan ser o şixulîyayê, enê hawa çekuyî bi çend hawayî girewtê. Mesela, enê kelîmeyê cêrînî, ferhengê Tirkî gore wina têmiyanek standardîze kerdê:

acimasızlık: xedir (n)

akıl: aqil (n)

aşk: eşq (n)

av: seyîd (n)

ayıp: eyb (n)

bahis: behs (n)

beyit: beyte (m)

bölüm: qisim (n)

darbe: derbe (m)

deney: cerib (n)

devir: dewr (n)

dibek: cirne (m)

eğim: meyl (n)

emir: emr (n)

felç: felc (n)

fesih: fesix (n)

fitk: fitiq (n)

fikir: fikr (n)

haciz: heciz (n)

hapîs: *hepis* (n)
hüküm: *hukm* (n)
ışık: *şewq* (n)
kabız: *qebz* (n)
kalp: *qelb* (n)
kavim: *qewm* (n)
keyif: *keyf* (n)
kıyafet: *bedl* (n)
kusur: *uzir* (n)
kuş: *teyr*, -e
kutup: *qutube* (m)
metin: *metn* (n)
mülk: *milik* (n)
nakiş: *neqiş* (n)
nefis: *nefs* (n)
nesil: *nesil* (n)
nesir: *nesr*, -e
nutuk: *nutiq* (n)
oyun: *reqis* (n)
öfke: *qehir* (n)
ömür: *emr* (n)
övgü: *wesfe* (m)
resim: *resim* (n)
sıfır: *sifir* (n)
söz: *qewl* (n)
şekil: *şekil* (n)
şeyh: *şêx*, -e
şiir: *şîre* (m)
ufuk: *ufûq* (n)
yara: *darbe* (m)
yırtmaç: *qeliş* (n)
zulüm: *zulm* (n)...

Enê kelîmeyî pêro ziwânê Erebi de bi yew hece yenê vatiş. Labelê senî ke aseno, tayê kelîmeyan de

herfa vengine dekerda mabeynê her di herfanê peyînan û bi hawayê dihece standard kerdê, tayê zî yew-hece standard kerdê. Mesela, kelîmeyê sey “*bedl* (n), *emr* (n), *fikr* (n), *hukm* (n), *metn* (n), *nesr*, *qebz* (n), *zulm* (n)” yewhece standard kerdê la kelîmeyê sey “*aqil* (n), *cerib* (n), *fesix* (n), *fitiq* (n), *heciz* (n), *hepis* (n), *neqiş* (n), *nesil* (n), *nutiq* (n), *qehir* (n), *qeliş* (n), *qisim* (n), *qutube* (m), *reqis* (n), *resim* (n), *sifir* (n), *şekil* (n), *ufûq* (n), *uzir* (n)” dihece standard kerdê.

Eno yew qeydeyo sistematîk nîyo, yan zî îzeh nêbeno. Ma tekrar bikerê, seba ke sistemê pêroyî yê ziwânî ra bêxeber her kelîme ciya ameya girewtiş coka wina biyo.

Xebata standardkerdişî de ge-reka ma miyanê sistemê pêroyî yê ziwânê xwu de bala xwu bidê awanîya enê hawa kelîmeyan ser. Verî, ma înan tesnîf kenê, dima yew qey-deyî gore standard kenê. Mesela, kelîmeyê Erebi yê yewhece ke de-kewtê ziwânê ma û tede herfê nîm-venginî, yanî herfê bêvengê nermî yê sey “h, w, y” estê, ma vajê kelîmeyê sey “*eyb*, *hewl*, *keyf*, *mewt*, *meyl*, *qehr*, *qeht*, *qewl*, *qewm*, *sewt*, *şewq*, *şeyx*, *teyr*, *xewf*, *wehm*, *zeyl*, *zeyt*, *zêhn*” ziwânê ma de hem halo sade de hem gama ke îzafê gênê yewhece yê. Ma zî enê

tewir kelîmeyan her hal de yewhece nusnenê.

Esasê xwu de herfê “l, r” zî bêvengê nerm ê. Coka, kelîmeyê sey “cirm, derb, erd, erz, felc, ferq, kelb, milk, qelb, qelş, qirn, şert, terk, terz, urf, zilm” zî eynî sey kelîmeyanê corînan yewhece yenê vatiş. Ma nînan zî daxilê enê kategori kenê û zıwanê xwu yê nuştişî de tim yewhece nusnenê.

Kelîmeyê yewhece yê Erebî ke dekwetê zıwanê ma û zereyê înan de herfê bêvengê nermî çinê yê, halo sade de eşkenê xwu bikerê dihece zî. Mesela, kelîmeyê sey “aqil, bedil, bizir, cîsim, debir, ekil, emir, esir, fecir, fesix, fetih, fexir, fikir, fiqih, fitiq, hîciz, hemil, hepis, hubir, hukim, kîbir, kitim, kufir, lutif, mesih, metin, neqil, neqiş, nesil, nesir, nezim, nukis, nutiq, qebir, qedir, qebiz, qeliş, qetil, qisim, qutib, qutif, remiz, reqis, resim, ricim, sebir, setih, sifir, şekil, tifil, uzir, weqif, wesif, xedir, xitim, zikir...” Enê tewir kelîmeyan de, ma herfa vengine “i” dekenê mabeynê her di bêvenganê peyînan û dihece nusnenê. Labelê eger îzafe bigêrê, ma a herfe nênusnenê, çimkî heceya peyîne şina îzafeyî ser, coka ihtiyac pê

nêmaneno. Mesela sey “fikir” û “fikro pak”, sey “qebir” û “qebro tarî”.

Yew qismo muhîm yê enê tewir kelîmeyê ke Erebî ra dekwetê zıwanê ma, sey kar zî yenê şuxilnayış. Mesela, sey “bedilîyayış, ceribîyayış, fetiqîyayış, fikirîyayış, hewilîyayış, neqişîyayış, terikîyayış, wesifîyayış...” Gama ke ma sey kar şixulnenê, xwura herfa vengine “i” mecbûren kewena mabeynê her di bêvenganê peyînan.

Eno kategori de beno ke çend kelîmeyê îstîsnayî estbê. Mesela, sey “hemd, meşq, qest” ke halo sade de zî xwu nêkenê dihece. Raşt ci, tayê kelîmeyê ma zî wina yê. Mesela, çekuyê sey “dest, dizd, mezg, nizd, tûşk, vezd, wuşk” ke vengo miyanîn nerm nîyo la ancî zî bi yewhece yenê vatiş.

Bi eno qeyde, ma verî awanîya înan gore kelîmeyan tesnîf kenê, dima mentiqê standardkerdişê xwu îzeh kenê, hema formê nuştişê înan tesbît kenê. Yanî gereka qeyde tesbît bibo. Qeyde zî gereka miyanê sîstemê zıwanî de îzeh bibo, yanî yew îzehetê xwu bibo. Dima, qeyde esas bigêrîyo. Netîce de, formo standard bi xwu zelal beno.

VARGA ÉVA

| Mehmet YILDIZ |

Nuştoxê enê metnî Mehmed Yıldız, o Xal Mehmed o ke mi hûmara 18. ya kovara ma Şewçila de derheqê ey de nuştbi. O nuşte ra zî aseno ke Xal Mehmed yew heyato balkêş cûyayo. Mesela, seke o zî nuştêyê xwu de vano, sinifê yewin yê mektebê verînî ra terk o, labelê ey bi xwu heyatê xwu ra tayê hedîseyî nuştê. A eno nuşte zî înan ra yew o, ma defterê ey ra tercume kerd. Seke yeno zanayiş, neslanê ma ra ver de, miyanê ma kurdan de wendiş û nuştiş zaf kêmi biyo. Coka bi Tirkî bo zî, eke yew kurdê ma çiyêk nušto, ma rê muhîm o. Eno Xal Mehmedê ma, qaso ke eşkayo, qaso ke zîwanê ey qîm kerdo, tayê xatirayê xwu yew defter de bi Tirkî nuştê. La miyanê Tirkî de tayê cumleyî bi Zazakî zî nuştê. Ma zaf qîymet da enê çiyê ke Xal Mehmedî defterê xwu de sey xatirayê xwu nuştê û ma waşt şarê ma zî xebardar bibo, biwano. Coka ma eno nuştêyê Xal Mehmedî bi hawayê uslûbê ey Tirkî ra tada Zazakî ser. Qismê ke Xal Mehmedî bi Zazakî

nuştê, wexto ke ma tercume kerd, ma sey orjînalê ci nuştî û bi hawayê îtalîk îşaret kerdî. Yanî eno metin de cayê *italîkî* hawayê nuştişê Xal Mehmedî bi xwu yê.

Nameyê babîyê Xal Mehmedî İsmail Yıldız o. Kitabê Necmeddin Şahinerî “*Son Şahitler-4, Yeni Asya Yayınları, 1984*” de miyanê şahidanê ke Beüzeman Seîdê Kurdî diyo û têkilîya înan biya de behsê İsmail Yıldızî zî beno. Necmeddin Şahinerî destpêkê nuştêyê ke İsmail Yıldız qisey keno de sey malumat vato “***Diyarbakır’ın Hani kazasına bağl Ceviz köyünde doğdu. Eski öğretmenlerdendir.***” Û dima fekê İsmail Yıldızî ra raşteraşt neqil keno. İsmail Yıldız bi xwu qisey keno ke o reya verîne serra 1952 de senî şiyoyê İstanbul de Beüzeman Seîdê Kurdî ziyaret kerdo, dima reyna ziyaret kerdo. La badê pey, eno sebeb ra dewlete senî kewta ey dima û derheqê ci de tehqîqat dayo destpêkerdiş. Netîce de, hepisxaneyê Hêneyî de, badê zî hepisxa-

neyê Diyarbekirî de hewtay rojî hepis biyo. Eno nuşte înternet de zî esto. Merdim eşkeno enê lînkî ra biwano:

<https://sorularlarisale.com/taniyan-larin-dilinden/ismail-yildiz>

Xal Mehmed Cewze de cûyayne, tenya bi. Kesê ey çinê bi. Eno nuşte ra aseno ke ciwanîya xwu de zer-rîya ey û yew keyneka macare ke vato “Nameyê mi Varga Éva ya” û o wext fakulteya tibî yê Unîversîteya Îstanbulî de wendekar biya, kewta yewbînî. Coka ma sernameyê enê nuştayî zî “Varga Éva” rona.

Wina aseno ke Xal Mehmedî zaf xorîn ra keynaya macare Éva ra hes kerdo. Ma nika nêzanê ena keynaya macare hema zî weş a yan nê. Eke heyat de ya, ha kamca û yew heyato senî cûyayo. Werrekna îmkânê ma bibiyêne ma a zî bidî-yêne û derheqê Xal Mehmedê ma de hîsîyatê aye bipersayne, bimû-sayne. Belkî aye zî derheqê Xal Mehmedî de wina xatirayê xwu nuştê. Kam zano.

Eno nuştayê Xal Mehmedî de yewna detay zî esto ke semedê ma ewro muhîm o. Seke ma vatbi, xwura o bi xwu zî vano, dewa Hêneyî Cewze ra yo. Şarê ena dewe bi

Kirdî yanî Zazakî qisey keno. Xwura Xal Mehmedî bi xwu zî nuştayê xwu de tayê çiyî bi Zazakî nuştê, ziwanê xwu ra vano Zazakî. Xebera Xal Mehmedî enê minaqeşeyanê ke enê peynîyan de vanê zazayî kurd nîyê ra çinê ya, la bi yew hawayo tebiî hetê milîyetî re xwu kurd zano, nuştayê xwu de xwu sey “**Kürt Mehmet**” name keno. Eno zî îsbat keno ke kurmancê ma zî zazayê ma zî, verîna xwu kurd zanê, xwu kurd name kenê û Zazakî zî Kurmancî zî di varyantê Kurdî yê. Yanî, sereyê xal Mehmedî hetê nasnameyê milî ra, hetê milîyetî ra zelal o.

Ez sey not enê zî îlawe bikerî. Verî mi eno nuştayê Xal Mehmedî Tirkî ra tercume kerd û mamosta Roşan Lezgînî rê şirawit, dima ey tercumeyê mi pêro kontrol kerd û newe ra tercume kerd. Cêrnotî zî ey îlawe kerdî.

Çi heyf ke xal Mehmedî nêdî ke eno nuştayê ey weşanîyayo. Gama ke ma enê nuştayê ey ser o xebitî-yayne, roja 16.01.2023 de dewa xwu Cewze de şî rehmet.

Cayê ey cenet bo...

Mehmet Şah Aslan

Günün

Serrî 1980-81-82, derbeyê leşkerî û cûnta esta. Îstanbul de yew **Kürt Mehmet**, yew însano xerîb zî semtê Aksaray de sey boyaxçiyê sewlan mi-cadeleyê nanî de yo. Serê sindoqa boyaxî de zî yew nuşte nušto, ey nušto:

Boyacının Kirli Elleri Medeniyetin Aynasıdır – Mehmet Yıldız, D.Bakır¹

Her serê sibayî sindoqa xwu ya boyaxî, yanî sindoqa xwu ya boyaxî ke berê nanî û rizqî ya, gêno û yeno semtê Aksaray, verê linga miyanîne ya *Üçayaklı Köprüyî*, îbrixa awe yanî *mesîne* gêno, Camîya Walîde Sultan ra awe ano, rişneno linga miyanîne ya pirdî ro, bi firçe

ruweno keno pak. Wexto veng de zî xwu rê wina qezete, kovare û kitab waneno. Rojêk yew kitab gêno xwu dest û dest pê keno waneno. Nameyê kitabî: *Bir İnsan*. Behsê cûntaya leşkerî ya Yûnanîstanî keno. Nuštoxa kitabî zî yew cînî ya. Mi nameyê a cînîya nuštoxe nika kerd xwu vîr ra. La herfa verîne ya nameyê aye “F” yo.²

¹ Yanî “Destê qirêjinî yê boyaxkarî eynaya medeniyetî yê.”

Ez dekewta miyanê wendişî. Tam a esnaya ke ez tede şiya, yew linge ameye sindoqa boyaxî ser. Mi kitab çimeyê sindoqe de rona. Mi pot û firçeyê boyaxî girewtî xwu dest. Mi dest bi pakkerdişê sewlî kerd. Sewl cîzme yo. Rengê sûrê tarî de. Zaf nermek û xarîqulede rindek o. Mi sereyê xwu bineyke hewana û ez ewnîyaya; yew keynek a. Mi cîzmeyê aye yê neweyî firçe kerdî. Ez cîzmeyanê aye boyax û cîla kena. Tam a esna de yew destî destê mi de ez tepîştâ. [Va] “Dê hela vindere.” Ê ez vinderta. Bi engîştanê xwu yê nazikanê barîçekan ez vilênaya. Va “Mi ti şinasnayî, mi ti şinasnayî. Yew deqa.” Miyanê kitabî ra yew qezete vet. [Va] “A eno ti yê. Mi ti şinasnayî. Bigêre, wa eno qezete to dir bo. Mi eynî qezete ra hîrê nusxayî girewtî û ez ameya to het.”

Mi a esna de sereyê xwu bineyke hewana û ez ewnîyaya rîyê aye ra. Yew keynaya ciwane. Çimê aye kesk, porê aye zerd û derg bi. Ci-

wane û rindeke, barîçek û zarîfe, yew keynaya xarîqulede û mike-mele. Hêdîka destê mi verada û bi engîştâ xwu hêdîka resmê mi îşaret kerd. [Va] “Eno ti yê. Eno resmê to yo. Mi ti şinasnayî. Mi qezete girewt û ez seba to, ez ameya to het.”

Mi ewnîya engîştanê aye yê zarîf û nazikan ra. Mi ewnîya beşn û bala aye ya mikemele ra. Ê mi va “Wesar ame mi, sindoqa min a boyaxî, pirdê hîrêlingî, vîyerê peyayan û zerrîya mi.” [Mi va] “Ez to rê teşekur kena, to rê rojanê bextewaran hêvî kena. Ti zaf rindek a, fikrê to zî xarîqulede yo. Eke ti wendekar a, ez to rê serkewtiş wazena. Rojê bextewarî wa tim to dir bê.”

Ê mi keyneke ra va “To ez çira û şenî şinasnaya, û çi semed ra?” Keyneke wina va: “Ez her roje tiya ro şina û yena. Ti wextê xwu yo weng de kitab, kovare û qezete wanenê. To meslekê xwu gore zî nuşte nuştö. Gama ke ez yena nîzdîyê to, ez tehm gêno. Lingê mi lerzenê. Ez ewnîyena sindoqe û meslek û xe-

² Eno kitabo ke Xal Mehmed behs keno û vano “Nuştöxa kitabî zî yew cînî ya. Mi nameyê a cînîya nuştöxe nika kerd xwu vîr ra. La herfa verîne ya nameyê aye ‘F’ ya” muhtemelen Oriana Fallaci (1929- 2006) ya. Orina Fallaci rojnameger a, la gelek kitabê muhîmî û romanî zî nuştê. Orina Fallaci, eno kitabo ke Xal Mehmed behsê ey keno de sey yew însanî behsê heyatê Alekos Panagulisî kena. Alekos Panagulis, 1968 de seba ke dîktator Giorgiyo Pagadopoulosî bikişo teşebusê suiqestî keno la ser nêkeweno. Dima yeno girewtiş û panc serrî zindan de îşkence vînenö. Labelê badê, hepîsxane ra yeno veradayiş û 1974 de sey parlamenter yeno weçînayiş. Orina Fallaci bena aşiqê Alekos Panagulisî û hikayeya heyatê ey sey roman nusnena.

bata to ra, ez ewnîyena ke ti wextê xwu yo veng de wanenê. Mi waştêne ez to dir bibî şinasî, to dir qisey bikerî. La mi o cesaret xwu de nêdîyêne. A eno qezete, ena sindoqe, eno nuşte û ti sebebê min ê.” Cîzmeyê rengê sûrê tarî lingan de, çimî qerarê însanan rê girêdaye.

Û cizdanê xwu ra pere vet, [va] “Eno bedêlê keda to yo. Bigêre û qebûl bikere.” [Mi va] “Ez nêgêna.” Zaf israr kerd û [va] “Ez keremê zerrîya xwu ra dana.” Û cêbê xwu ra yew qeleme [vete] û nuşt, [va] “Bigêre.” Mi o perçeyê kaxidî girawt. [Va] “Xatiraya min a, we-dare.”

Wina nuştbi: *Macar kızı Varga Éva*³. *Ez to ra hes kena.*

Û ewnîya saeta destê xwu ra, va “Weşîye de bimane. Baş biewnîye xwu ra û mi ra. Ricaya min a.” Û şîye.

Roja badê, ancî, yew deme reyna ameye. A esna de mi yew ko-

vare wendêne. Varga Éva va “A ez ancî ameya. *To rê merheba.*” (Hêdîka va) “Mehmet Yıldız. Ewro bazar o, ma piya bigeyrê, ma yewbînî bişinasnê, yewbînî bivînê. Zerrîya mi wina waşt ke ez ameya to het.” Hêdîka, bi nermekî [va].

Mi ewnîya rîyê Verga Éva ra, wina zî kincî dayê xwu ra, seke boya rengareng a wesarî ameye mi; û ameye sindoqa min a boyaxî, ameye vîyerê peyayan yê pirdê hîrêlingî. Pantolonê rengê kesk de, rengê sûro tarî de sewlî, mexlûteyê rengê zerdî de pûncê vilikinî, qazax rengê sûr de. Hende zî rindek kincî daybî xwu ra. Xarîqulede û rindeke. Şîrin û şekire. Kincî şikîyayê bi beşna aye. Mi va qey wesar ameyo İstanbul, Aksaray û *Üç-ayaklı Köprüyî*.

Û mi ewnîya rîyê aye ra. Mi va “Macar kızı Varga Éva. Ti xeyr ameya. Ez keyfweş biya. To weş kincî dayê xwu ra.” Keynaya ma-

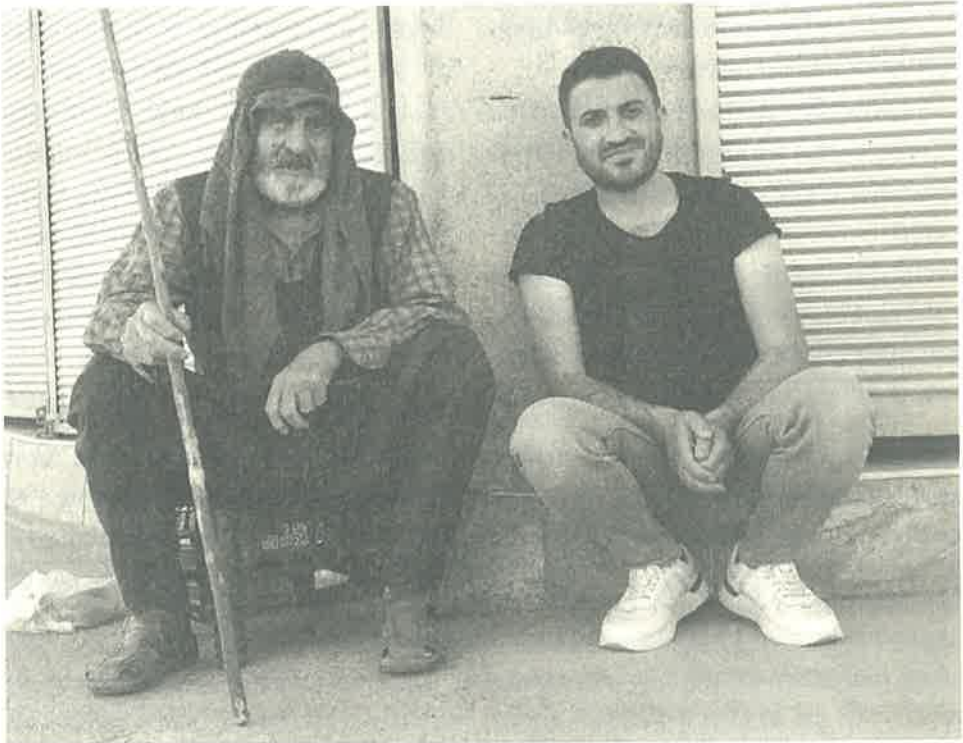
³ Qaso ke ma eşkayî tehqîq bikerê, ma wina fam kerd ke muhtemelen çekuya “varga” ziwane Macarî de yena manaya “goşkarî” yanî keso ke karê sewlan keno, yanî “ayakkabıcı”yê Tirkî. Nameyê “Éva” zî xwura ziwane ewrûpîyan de yeno manaya “Hewa”, yanî dadîya heme însanîyetî “Hewaya cînîya babîyê ma Ademî”. O wext, eke ma tercume bikerê, nameyê “Varga Éva” ziwane ma de yeno manaya “Hewaya ke karê sewlan kena”, yanî bi Tirkî “Ayakkabıcı Havva”. Labelê ziwane Macarî de seba însanan verî peyname nusîyeno dima name nusîyeno. Yanî nameyê “Varga Éva”, ma vajê ziwane Tirkî de yeno manaya “Havva Ayakkabıcı”. Seba ke Xal Mehmedê ma sewlî boyax kerdê, gelo a keyneke waşto sey yew leqemî eno name bişixulno yan birra zî nameyê aye “Varga Éva” biyo ma tam nêzanê. La qaso ke ma mûsayî, macaran miyan de eno qeyde nameyî zaf estê.

care Varga Éva va “Mi semedê to wina kincî dayî xwu ra. Ê zerrîya to gore. Ti zî xwu amade bikere, ma şêrê.”

Ê mi zî sindoqa xwu ya boyaxî wever de, dikanê Xelîlê Xetayijî de rona. Ê ez ameya aye het. Mi Varga Éva ra va “Ma ser a şinê Varga Éva?” Va “Ma têdest de hêdî bimeşê.” Ma vîyartî hetê wetê cadeyî. Bineyke wet lokanta esta. Varga Éva verê lokanta de va “Vindere Mehmet. *Ez biya feşan* [veyşan]. *Ma lokanta da nan borî. Zereyê mi helyena.*” Ê ma şiyî zere, garsonî ca nawit ma. [Va] “Şîma çi

emir kenê?” Keynaya macare Varga Éva şîye verê dezgeyê werdî. Bi destê xwu îşaret kerd [va] “Ez ma rê enê çeşîdan ra rica kena.”

Ma ronîştî. Werdê ma ameyî masa ser. Ma hem wenê hem zî suhbet kenê. Mi va “Varga Éva, to bi Zazakî va ‘*Ez biya veyşan. Ma lokanta de nan biwarî.*’ Ti kamca û senî Zazakî mûsaya?” Varga Éva wina va “Mi bê to ti tehqîq kerdî. Mi yew hevala xwu ya Dêrsimije şîrawite to het. To a keyneka hevala mi ra vato ‘Waya mi, ez Diyarbekir, Hêne, dewa Cewze ra ya.’ A hevale zî enê cumleyê Zazakî mûsnayî mi.

Mehmed Yıldız û Mehmet Şah Aslan

A eno kaxid ho mi cêb de. Ū mi va ez rojêk yena to het, to semedê werdî dehwet kena. Mi semedê to nuşt. Ū ewro zî ez semedê to ameya û ez ha to het a. Mi ra mecigirîye, meheridîye. Keynaya macare Varga Éva to ra hes kena. Ti waştîyê min ê. Canê mi, Mehmedê mi. A wina.”

Éva va “Belê, canê mi *Mehmet Yıldız*. Mi rê bineyke qisey bikere. Ez to goşdarena. İhtîyacê mi bi to û kelîme û cumleyanê to esto. Mi efû bikere û bexişkar be.” Mi va “Keynaya macare Varga Éva, ti canê min a. Ma do hema zaf reyî piya bêrê têhet... Ma lokanta ra vejîyê.” Ū mi veng da garsonî. Garsono ke hesab ra mesûl o, ame. Mi pere da, nêgêno. Uca Varga Éva zî pere dana mi. Mi destê aye ra girewtî û garsonî ra va “Ti çira hesab nêgênê?” [Va] “Patronî wina va: ‘Boyaxçî yew manîtaya rindeke qefelnaya, xarîqulede ya. Wa nanê înan zî mi ra bo.’” Mi va “Ez û keynaya macare Varga Éva ma patronî rê, yanî wayirê lokanta rê semedê werdî û famberîya ci zî ey rê teşekur kenê.” Ū ma lokanta ra kewtî teber. Wayirê lokanta [va] “Birayo boyaxçî, keynaya wina rindeke bi to kewena. Qet zî veramede.”

Ma sahîl de yew bank de mola da. Mi va “Varga Éva, verî ti vaje, ez to goşdarena. Ez wazena to bişi-

nasnî.” Ū xwu arizna mi. Va “Ez keynaya macare Varga Éva. Ma dewe de karê bostanî kenê. Ez dewe de ameya dinya û pîl biya. Ti zî dewij ê, ti halê dewe ra fam kenê. Ū mi dest bi mekteb kerd. Nika zî ez İstanbul de unîversîte wanena.” Ū bi germinîya xwu pêşîyaye mi ro, bi engîştanê xwu yê barîçekan destê mi vilêna, maçî kerd û maçî kerd. [Va] “Nika zî ti vaje, ez to goşdarena.”

[Mi va] “Belê, Varga Éva, mi ra mi meperse. Aha to ez, karê mi û nuştayo ke mi nuştî zî dî. Ez sinifê yewin yê mektebê verînî ra terk a. Ū nika zî ez ha to het a, dê hela bi-ewniye ena cîlweya Rebbanîye ra. Qederê mi de întîşar kerdo. Melekê semawî zî temaşeyê ma kenê. Gelo ti zî dinyaya min a cahîle de yew melek a? Ti yew nîşane ya? Ti halê min o perîşan ke kewto pêlan ver de raştê mi ameya û ti mi ra hes kena. Ez *Mehmed Yıldız*, dewa Cewze ra, ez dewa xwu ra remaya. Ez diyar bi diyar geyrena. Nika zî ez to dir yew eşqo mecazî cûyena. Ya sebir, ya sebir, ma efû bikere. Ū ma bixefirne.”

Camî nîya, kilîsa nîya. Kışta derya de ez û keynaya macare Varga Éva ma dekewtê suhbetî miyan.

Ū lokanta de bi engîştanê xwu goşt dekerdbi mi fek. Ū bi ciwanîya

xwu, bi rindekiya xwu, bi temame germiniya xwu ez verar kerda. Ez maçi kerda. Û reyna ez maçi kerda. Va “Afîyet bo.” Keynaya macare Varga Éva va “Ez to ra hes kena û ez to maçi kena. İhtiyacê mi bi enê kelîmeyan û cumleyanê ecêban û bi to esto.” Va “Ti zî bi destê xwu, bi engîştanê xwu goşt bikere mi fek.” [Mi va] “Ez bi çetale tikeyêk goşt bikerî fekî to.” Va “Wina nê. Neke bi çetale, bi destê xwu, bi engîştanê xwu bikere mi fek.” Mi a nêşikite, mi bi engîştanê xwu goşt dekerd fekê aye. [Mi va] “Ey Varga Éva, destê boyaxçi qirêjin ê. Layiqê fekê to zî niyê.” Varga Éva wina va: “Varga Éva zî to rê, o nuştayo ke to bi destê xwu nušto, ê kelîmeyan rê qurban bo.”

Sahîl de yew cîniya dewije, verara aye de yew puteko şîrîn û pîrûpak, cîneke çiceyê xwu ra şit dana tutî. A esna de keynaya macare Varga Éva ewniya rîyê mi ra û wina va. Wina zerrî ra ewniya cîneke ra, ewniya tutî ra, ewniya çiceyê cîneke ra. Wina zarîf û bi dîqet ewniya. Û ez verar kerda. [Va] “Dê hela biewniye enê qederê ma ra, arezû û waştîşanê ma ra. Eke qederê ma de nuşte yo, ez to ra yewdi tutan wazena. Eke qeder de esto.” Û wina rindek ez maçi kerda û bi yew nefeso xorîn lewanê mi ra [ez maçi kerda]. Hêdîka goşê mi de

veng da mi [va] “*Mehmet Yıldız*.” [Mi va] “Ez zî to ra zaf wazena. Eke keyna bo, Varga Éva. Eke laj bo, Mehmed Yıldız. Eke qeder de bibo.”

A roje, rojan ra bazar bi. Mektebî û dayreyê resmî, cayê karî û zafê fabrikayan de zî karkerî îzîn de [bî]. Keynaya macare Varga Éva a cîneka dewije maçi kerde. Tut zî maçi kerd. Mîqdarêk pere zî da aye. Va “Weşîye de bimane.” Cîneke zî va “Şima rê oxir bo.” Mi ra va “Mehmedê mi, ma şêrê Kapalıçarşî.” Mi va “Baş o, ma şêrê yeweka mi, waştîya mi.”

Ma hêdî-hêdî bi geyrayiş û suhbet İstanbul de, Varga Éva dir û Éva hêdîka, bi yew vengo barî, bi yew edaya zarîfe, bi yew peşmirî-yayişo germ va “*Mehmet Yıldız*”. [Mi va] “Varga Éva”. [Aye va] “Eke ma piya têdest de bê, ez qet zî rincan nêbena. Û ez to dir qisey bikerî û bigoşdarî. Hîna zî zêde. Ez to ra hes kena û ez to fam kena. Ez zewq gêna û ti yew xezîne yê. Ti yew estiş ê. Ti sey herrî yê, bereketin. Û ti yew kitabxane yê.” [Mi va] “Varga Éva, keynaya macare, la ti? Ti bi ciwanîya xwu, rindekiya xwu, germîniya xwu xarîqulede ya. Bi arezû û waştîşanê xwu. Ti wazena. Û ti semedê mi ameya mi het.”

Varga Éva vona ki û ez to ra hes kenna. Varga Éva, keynaya

macare. *Ez î to ra vanna ki heskerdiş sùc û gunê nîyo.*

Ma însan ê. Heskerdiş û bi yew hawayo tebiî cûyayiş heqê ma yo zî.

Tebîet zî ti ya Éva. Ti qasê herrî bibereket a. Ti zîyena. Ti tutan ana

dinya. Tutî zî eke pîl bibê sey vilikan akenê û zêdîyenê. Darê *kizvanan* nerb û gilân danê, nî'met ê. *Û manî herrî de. Binî erdî de benê zaf. Ma Zazakî vannî kankil.* Sey kartolan zêdîyenê. A ti yew însana

Eno fotografo tewr peyîn yê Xal Mehmedî yo, çend rojî badê antişê enê fotografi, roja 16.01.2023 de şî rehma.

winasî ya. Wina zî ti zêdiyena Évaya mi. Cana mi, yeweka mi, keynaya macare Varga Évaya min a. *Ez Zaza ya. Dewey Cewzî ra. Û tiya İstanbul o. Camîyê ci zaf ê. Medreseyî estê. Îbadetxaneyê ci estê. Kilîseyî zî estê. Patrikaxaneyî zî estê. Êzidî û Elewî zî estê. Pêro zî însan ê. Dînê îna, nijadê înan, mezhebê înan, dîn û ziwanê înan çi beno wa bibo, pêro însan ê. Û ez zî Zaza ya û Mislîman a.*"

Keynaya macare Varga Éva sey yew vilike yew keyna ya, la rojan ra yew roje de bena veyveke û cînî. A o wext herrî dayik a. Tede vilikî abenê û bena hêga. Bena bexçe. Vamêre dar a. Xewxêre, dara sîmakêr [simaqêre], vaşê bînî. *Kenger, helolîk, tirşing, darî mazîya[n].*

Û *Kapalıçarşı*, her tewir însan tede esto. Her tewir eşya. Û kincî, zerdê zîynetî, sîm û ti çi bigeyrê tede esto. Varga Éva va "Mehmed Yıldız, to ra do yew ricaya mi bibo la mevaje nê. Soz bide." [Mi va] "Ti mi bi şimşîr bibirnê, ez nêvana nê. Ti çi vana, xîyalê to de esto vaje." Varga Éva va "Bêre mi dir, ma piya to dir şêrê enê dikanê zerdan."

Ma piya şiyî dezgeyê serrafîya zerdan ser. [Va] "Mehmet Yıldız, waştîyê mi, dê biewnîye enê dezgeyê zerdan ra û ti begem bikerê, ez do to rê bigêrî." Û ez Mehmed

Yıldız, mi baş ewnîya temamê dezgeyê zerdan ra û dikanê ra. Û ez ameya verê keynaya macare Varga Éva. Û mi ewnîya rîyê aye ra. [Mi va] "Mi ti begem kerda." Varga Éva va "Temam, to ez begem kerda. Ez yê to ya. Zerd, to çi ecibna?" [Mi va] "Eke wina yo, Éva mi, ti do çi layîq bivînê, ey bigêre."

Yew kolyeya zerrnîne begem kerde û yew zî engîştraneyo ke qaşê ci kesk û sûr bi. Va "Bikere xwu engîştî. Eke hîra yan teng bo, ma do engîšta to gore bigêrê." Bi destê xwu dekerd engîšta mi. Tam ame. Û a kolye zî bi destanê xwu dekerde milê mi. Éva va "Xeyrin bê, bi xeyr û weşî bê, Éva zî yê to ya." Ez maçi kerda û ez kerda xwu verarî. Şiye verê qasa, pereyê ci dayî. Tam a esna de dezgedarê serrafî veng kerd, va "Hevalo boyaxçi, kolye zî keyneke zî to kewenê. Ez şiyayiş û ameyiş de ewnîyena, ez ewnîyena a sindoqa boyaxî ra, ewnîyena nuşte ra. Ti wextê xwu yo veng de qezete û kitab wanenê." Mi va "Belê, ez teşekur kena." [Mi va] "Keynaya macare Varga Éva, ti zî xarîqulede ya, cana mi. Ez to teqdir û tebrîk kena." Ma dikan ra vejîyayî.

Éva va "Ez bi tedarik ameya to het. Mi keye ra yew pereyo zêde girewt û ez ameya to het." Û aye ez verar kerda. Mi va "Ti cana min a,

keynaya macare Varga Éva. Pere mede mi, heskerdişê to mi rê bes o.” Éva va “Ti Mehmedê min ê. Eke ez pere bidî to, lutfen bigêre, ricaya min a.” Éva va “Eke ti mi ra hes kenê, mi zî bigêre. Eger qeder de yew nuştayo winasî esto, Éva yê to ya. Û Mehmed Yıldız, ti kam ê, û ça ra û senî raştê mi ameyî. To Éva girewte kerde bengîyê xwu. Mehmed Yıldızo zaza û waştîyê mi, to dir cûyayiş, keye ronayiş, yanî zewicîyayiş hîna weş o.”

[Mi va] “Éva, cana mi, ti mi ra vana *Zaza Mehmed Yıldız*.” Va, “Mi rê behsê xwu bikere. Û tarîf bikere. Ti kam ê, û ti çi kes ê. Û ti senî dekewtî zerrîya mi, to întîqalê damaranê mi kerd, û to zihûr kerd. To hes kerd û ti keynaya macare Varga Éva ra hes kenê, hela vaje, vaje, vaje.”

Cana mi Éva, hela reyêk zî bi kemalê hîkmetî, îhtîşam û kemalê hîkmetê ena dinya seyr bikere. Nika yew mewsim û zemano ecêb o. Nişka ra firtone û ecac, vartîya gurre, guregurê hewran, mabeyn de virso virseno. Roşnayî dest pê kena. Tarîyo zilûmat, hewa serdin, va û variş. Keynaya macare Éva

ameye mi het. Va “Merheba Mehmed Yıldız.” Û ez verar kerda. Ez biya hîy û bi mi serd o. [Va] “Mi verar bikere. Îhtîyacê mi bi to û germinîya to esto.” Û mi wina Varga Éva verar kerde.

Û mi va “Cînîyê êzidîyan, yanî veyvî û keynayî, azanê sibayî de, akewtişê rojî de bi heskerdîyê xwu şa benê û eşqê xwu cûyenê.”[4] Varga Éva bi nazikî û bi heyecan, bi xirçinî va “Bêre, ez û tu ma piya şêrê qelaya Kapadokya. Û awanşiyayîşê rojî de ma bi yewbînan şa bibê. Ma sey gêjan bi yewbînan şa bibê. Newşehîr, Üçhisar, Qelaya Kapadokya.”

[Mi va] “Belê rindeka mi, cana mi, yeweka mi, keynaya macare Varga Éva, ti wazena, to gore, yew însanê xerîbî dir eşq bicûyê. Ti hende kewta binê tesîrê arezû û waştîşanê xwu ke.” Û keynaya macare Varga Éva wina va: “Mehmed Yıldız, dê yew deqa vindere. Mi to ra hes kerd. Ez heta nefesê xwu yo peyîn zî hes kena, heta kelîmeya tewr peyîne. Eynî wext de heskerdiş sûc û gune nîyo. Emr û ca û zemanê eşq û sewda çinê yo û nêbeno zî.”

⁴ Merdim vano qey eno çiyê ke Xal Mehmed behs keno, ey deyîra “Kirîvê” ke muzîsyenê ma yo namdar Şivan Perwer vano ra girewto. Şivan Perwer, ena deyîre de behsê eşqê yew xortê kurdî yê mislimanî û yew keynaya kurde ya êzidî keno ke qedexeyê mabeynê dînan ra nêeşkenê yewbînan dir bizewicîyê.

Keynaya macare Varga Éva eno heqê to yo tebiî yo zî. Yew raştameyiş, qeder, yewbînî şinasnayış û heval biyayış, heskerdiş û bi yewbînî şabiyayış, konjokturê dinya de zaf nadir o. Û eke ti vajê çira, cana mi, yeweka mi, bi yew hîso xorîn û bi mana biewnîye îhtîşamê ena biyene ra. Ti Varga Éva keynaya macare û ez Mehmed Yıldız, Diyarbekir, Hêne, dewa Cewze ra. Hema ke tut biyo dewe ra remayo, İstanbul, Aksaray, vîyerê peyariyî yê *Üçayaklı Köprüyî* de, insanî yenê û şinê. Û ez bi yew sindoqa boyaxî, sey boyaxkerê sewlan, sey yew insanî mucadeleyê heyatî û nanî de, mi serê sindoqa sewlan de yew nuşte nušto: **Boyacının Kirli Elleri Medeniyetin Aynasıdır.**

* * *

Belê, heta ke dinya bibo, şerî, kîn û nefret, zilm û îşkence, wêrankerdiş û xirbî zî benê û do bibê. Se-falet, insanê ke mirenê, seqetî û birîndarî zî do bibê. Û ez bi qîrayiş vana: Do Aştî zî Bibo. Û êyê ke terfedarê aştî yê û insanê ke bindest ê, înan rê merheba. Dinya hîra û rindek a. Ma hemîne rê ca esto û qîm kena. İnsanê zalimî! Merg esto. Mehkemaya Kubra zî esta. Hende insanê bê ca û war ke îhtî-

yacê înan bi yew nano germin û bi yew uskuraya şorba esta, insanê ke îhtîyacê înan bi sî û sitare esto û gama ke estê, zalimê ke wayirê serwet û seltenetî yê, şima ver bi aşme raywanîye kenê. Ez veng dana înanê zaliman: Ez vera mal û milkî, serwet û seltenetî de nîya, ez vera neheqîye û barekerdişê winasî de ya. Ez êyê ke hes kenê û bi insanî bare kenê rê vana merheba. Kamcayê dinya de benê wa bibê. Ez hende dekewta miyanê xîyalan û fikaran ke...

Eke mi rê bibiyêne nesîb, ez bi-eşkayne merdimanê dirîyan ra dûrî û zemananê mîratan ra zî wetêr û deryayanê ke sahilê înan çinê yo de mi yew mîting viraştêne. Temamê bindestan bê kontrol û bê pasaport wesênaye yê. Dînê înan, nîjad û mezhebê înan, reng û ziwanê înan çî beno wa bibo. Û ê insanê zalimî xaric. Û ê insanê zalimî wa nêkewê sehaya mîtingî. Û o mîting de û derûdorê ci de keynaya macare Varga Éva wa bi arezû û waştışanê xwu wezîfe bigêro.

Ez to ra vaca ki u weyra vinde u ez yena. Mehmet Yıldız Cewze ra keseba [qesbaya] mi veşena.

A ti û wa to rê bo eşq û sewdaya mi û sewdaya ma wina xarîqulede û mikemel a. Cana mi û yeweka mi. Û PEYNÎ.

DIZD

| Deniz ÇELİK |

Waxtê waran kar û gureyê miletî rew qediyeno. Sodir, hona ke rew o, wurzenê ra, mangayanê xo doşenê, heywananê xo kenê gawanî ver. Gawan pêro heywanan ano têare, cêno sono deşt û duz de, palan de çirayneno. Ware de, heywanî ke çeye ra kewtî dûrî, dewe de kam eşto çin o, bi kar û gure yo. Heyan ke nizzîyê şanî de gawan heywanî ano worteyê waran, her kes mangayanê xo doşeno, kar-gureyê xo dano arê. Aye ra tepîya, tayê millet nizzîyê çeyê xo de nişeno ro, tayê millet kî verê dîwarî de nişeno ro, heyan ke beno şan.

Mêrik û cenîya xo kaleka çeyê xo de verba tîjîya şanî niştê ro qesey kenê. Vayê wareyî honik-honik dormeyê çeyî ra cêreno verba koyan sawîyeno rîyê çîmenî ra. Perse persan fetelna, mêrikî nîyada ke jûyede xerîb ameyo, ha yo diyarê bonê dîne ra dormeyê locine de qerkesîno, qayîtê locine keno, nizzîyê kuçike ra nata-bota yeno şono. Mêrikî zanit ke no dizd o, derdorê bonanê dîne ra yeno şono. Peyê xo çarneno dizdî, qet zeke dizdî ra xebera xo çin a, vano ke hela no kam o se keno. Xo be xo vano vinde ez nê bidî fasale ro, vengê xo tayêna berz keno vano wa dizd vengê mi biheşno. Cêreno ra cenîya xo vano:

- Erê yeno to vir?

Cenîke vana:

- Çik o, yeno mi vir?

Mêrik vano:

- Wexto ke ma waştî bîme, yeno to vîr! Pîyê to nêverdêne ma jûmînî de qisey bikerîme. Mi tersanê pîyê to ra şenik xo na locine ra nêeşt zereyê bonî qey ke to bivînî, ema pîyê to kî zaf zalim bi ha, nêverdêne, nêvatêne ke heya lawo, na çêneke çênaya min a, no layikek beno zamayê mi. Dee kamî ra vana?

Dizd vatenê wayirê çeyî kulî heşnayî. Va kalê keftarî ez çeyê dîne de se dizdîne bikerî ebe fekê xo mi ra va. Dizd destanê xo mişt dano vano hala şewe bo, Heq kerîm o, û leyê çeyî ra tekneno şino.

Cenîke xebera xo dizdî ra çinê biye, tamaşe kerd. Va no mêrik çik o, vano. Qayîtê mêrdeyê xo kerd. Va:

- Ti se vana mêrik? Vatena to ra mi tawa fam nêkerd. Ti Heqî kena, to çawa xo locine ro eşto zere ke ez nêzaneno.

Cîneke huyaye, va:

- Bêko bêko zûrî meke, ti kî zana pîyê mi to ra zaf hes kerdêne.

Mêrikî va:

- Erê tawa çin o, de. Xo rê ame mi vîr, mi kî to rê qisey kerd.

Bi şan, her kes oncîya çeyê xo. Miletî çilayî şaynayî, kulî kewtî ra, dewe biye tingûtari. Amnanî şewe zaf biyêne tarî, asme herey vecîyêne asmên, dizd dûrî ra ameyne, heyan ke ame nizdîyê dewe asme qîloz bibî. Çeyê mêrikî sayisîye kerde, dûrî ra nişt ro, tabaqa tutinî cêbê xo ra vete, çend cixareyî têdima şimitî. Çeyê mêrikî tayê kaleka dewe de bi. Dizdî va qet ke mebo her kes kewto ra, kam mi vînenno. Hen va û kewt raye, verba çeyeyî şî. Waxto ke ame nizdîyê çeyî, çend kutikî lawayî. Dizd tersa ema dizdî çeyê mêrikî kerdo çimê xo ra, caran vindeno?

Dizd taldeyê bonan ra tekit şî nizdîyê çeyî, nata-bota qayît kerd ke kes çin o, ame serê bonî. Vatena wayirê çeyî ame vîr, şî leyê locine, cor de locine ra qayîtê zereyî kerd, tîjîya asme locine ra dayne zere ro. Dizd xo be xo fikirîya, va locine berz nîya. Ooo, eke nîya yo, Heqî da mi. Ê vecîya serê locine, xo verada zereyê bonî, ema senî ke gîna war ro qalçeyê xo şikit, reyna neşikîya rawurzo, biye nalenala dizdî. Kerd nêkerd neşikîya ke xo bilewno. Mevajê ke wayirê çeyî kî a oda de rakewte biyê. Cenike nalenala dizdî heşna, biye heşar, niçiknena mêrdeyê xo. Va:

- Hela rawurze, veng yeno. Kesmes mekuyo çeyê ma, dizdî nêkero?

Mêrikî va:

- Erê de rakuye ti Heqî sînena, pisîng-misînge kewta zereyê bonî

cêrena. Hewnê ma meheremne.

Dizd nîyada ke na biya heşar, didanê xo şedênayî, vengê xo birna, va wa qibeqîba xo bibirnê, tepeya rakewe hela heq senê çêber keno ya, bekê ez biremi.

Cenîke na perse ser o tayê goş na tarîyê oda ser, nîyada ke ge-ge zeke jû naleno, heni veng yeno.

Reyna niçikna mêrdeyê xo, va:

- Ero ez to ra çand rey vacî veng yeno? Heq bo ti waroginê ha! Nê mêrikî xo nayo merdene, newurzeno ra.

Mevajê zeke dizd locine ra ginayo zere ro, o waxt wayirê çeyî biyo haşar, zanit ke dizdî cayêde xo şikito. Çimkî locine zaf berz biye.

Mêrikî va:

- Erê to goşê ma berdî. Ez to ra vona pisîng a, rakewe.

Dizdî nîyada ke nê biye heşar, va:

- Xalikê, keyfê xo de nîyade, vatenena ke mêrdeyê to va, eştena ke mi xo eşt, ne ewro rawurze ne meşte. Qalçeyê mi şikiyo, ez neşikîna cayê xo ra rawurzî.

Mêrikî cenîya xo ra va:

- Qayê mi to ra nêva ke hewnê ma meheremne, hela sodir bo, Heq kerîm o.

Sodir uşt ra ke dizd hard de rawurziyaye yo, qet goş nekuya pira, tekit şî arayîya xo kerde, dima kî veng muxtarî da. Mêrikan dizd guret berd teslîmê hukmatî kerd.

EZ KURMANC A LA EZ KIRDÎ NUSNENA

| Mihemed KURDÎ |

Gama ke kurdê ma yê zazayî vanê ma kurd nîyê, o mihal kurdê ma yê kurmancî zaf aciz benê, vanê “Nexêr, şima zî kurd ê, ma yew millet ê, ma yew netew ê.” Mi zaf rey eno mineqeşe dîyo û ez biya şahid. Belê, raşt a, ma her di zî kurd ê, ma yew netew ê, labelê çiyê ke bala mi şiya ser eno yo ke kurdê ma yê zazayî Kurmancî zanê la kurmancê ma Kirdî nêzanê. Eno çî min aciz keno. Mi timî şerê embazanê xwu yê kurmancan kerdo, mi vato “Madem ma yew millet ê, ganî ma zî Kirdî bizanê.” Xwura wexto ke mi dîyêne yew kird û yew kurmanc bi Tirkî qîsey kenê, ez zaf aciz biyêne. Eno semed ra mi waşt ke ez Kirdî bimûsî û kirdanê ma dir bi Kirdî qîsey bikerî.

Serra parî bi nameyê Derwêş yew embazo Licêyij seba ke bixebitiyo amebi Dêrike. Embaz Derwêş kird bi, yew wexto teng de ma yewbînî şinasna û ma biyî embaz. Embaz Derwêşî zaf weş Kurmancî zî zanayne. Rocêk mi vat “Embaz, ez wazena ti mi bimûsnê Kirdî.” Ey vat “Baş o, çiman ser. La çî ra?” Mi

zî vat “Ma hertim xwu rê vanê ma yew millet ê, Kirdî zî yê ma ya û Kurmancî zî yê ma ya. La raştîye de qaso ke kirdê ma Kurmancî zanê, kurmancê ma Kirdî nêzanê. Yanî ma tenya vatiş de yew millet ê, raştîyê de nîyê. Eno semed ra ez zaf wazena Kirdî bimûsî.” Dima ma dest pê kerd, seba ke ez lez bimûsî, mi vat “Ti mi dir tenya Kirdî qîsey bikere.” Ey vat “Baş o.” Ê çiyê ke ey mi rê vatî mi nuştî. Roce be roce ez çekuyanê neweyan mûsaya û ez aver şiya. Ma wina berdewam kerd, la badê, çî heyf ke karê embaz Derwêşî qediya û şî. Labelê mi fek xebata xwu ra veranêda û ez timî xebitiyaya. Dima, ez pê hesîyaya ke komeleya MED-DER dersa Kirdî înternetî ser o sey online dana, mi zî qeydê xwu viraşt û ez beşdar biya. Mi dereceyo yewin tamam kerd. Badê, mi Twitterî ser o hesabê ke Kirdî nusnenê teqîb kerdî û mi zî hêdî-hêdî tayê çî nuştî. Bi eno qeyde mi zaf embazê ercaayî nas kerdî.

Rocêk ez Twitterî ser ra dekweta yew odaya suhbetî yê Kirdî. Îdare-

xetereya Kirdî ser o dî, mi vat pawitişê Kirdî Kurmacî ra ferztir o.

Gelî embazan, eke ma kirdî û kurmancî ziwane yewbinî bizanê, o wext ma eşkenê vajê ke ma yew milet ê. Herçiqas kêmasîyê mi zafî bê zî ez sereberz a ke ez Kirdî qisey kena û nusnena û wanena, yanî êdî heqê mi esto ke ez bivajî kirdî û kurmancî yew milet ê.

Embazê ercayeyî, êdî dinya sey verî nîya, teknoloji zaf aver şîyo, komeleyê kirdan zî bi hawayê online internetî ser o û ri bi ri zî kursê ziwani bê pere danê, şîma zî eşkenê keyeyê xwu de ziwane xwu bimûsê, internetî ser ra zî zaf îmkanê mûsayişê ziwani estê.

Embazên, eno ziwani bi sed seran o ke hetê dadî û babîyanê ma ra, hetê dapîr û bapîranê ma ra ameyo pawitiş û heta roca eyroyî ameyo. Yanî pîlanê ma yew mîrato zaf pîl emanetê ma kerdo, ganî ma zî sey înan enê mîratî bipawê û ma biresnê tutan û tornanê xwu. Eno ziwani ziwane tarîxê ma yo, eno ziwani ziwane kilaman û deyîranê ma yê verînan o, eno ziwani ziwane vîstanik û helbestanê ma yo; weşîya ma, neweşîya ma û heme çiyê ma pêro miyanê enê ziwani de yê. Eke eno ziwani vindî bibo, o çax tarîxê ma zî heme çiyê ma zî vindî beno.

Embazên, bêgûman rengê ma, qewmê ma û ziwane ma ayetanê Homayî ra yê, yanî ma bi emirê Homayî kurd ê, Homayî hes kerdo ke ma kurd bê û ziwane ma zî Kurdî bo. Ena rey, kam ziwane xwu rê wayir nêvejiyo bêemriya Homayî keno û bi hukmê Homayî qayîl nêbeno.

Gelî embazan, seke şîma zî vînenê, qiseykerdişê Kirdî ne eyb o, ne zî gune yo. Ganî ma bi ziwani û nasnameyê xwu sereberz bê, ganî ma baş bizanê ke ziwane ma zaf dewlemend o. Ziwane ma qîmê îfadekerdişê her çiyî keno, qîmê nuştîşê romanani û helbestani zî keno, qîmê vîstanik û deyîrani zî keno, qîmê eşq û heskerdişî zî keno. Eno samed ra ganî ma Kirdîya xwu heme qadanê cûyayîşî de bi sereberzî bikar biyarê. Kirdî ziwane ma yo, wexto ke Kirdî şêro kurdî zî şîne, yanî ziwane ma estbiyayîşê ma yo, bêre ma pêro piya wayirê estbiyayîşê xwu vecîyê. Bawer bikerê cûyayîş zî heskerdiş zî û heme çî zî bi Kirdî weş o. Homa ma û ziwane ma her hetî ra bipawo û serfiraz bikero înselahi. Weşîye de bê.

Dêrike/Mêrdîn, 22.12.2022

HEWAR

Ehmedê XAGÎ

Ez Yusifwarî û Yuniswarî gazî kena ya Îlahî

Ez layiqê gavik û linc û herra paya kelbê kehfi nîya
Ez layiqê gerde û gemara linga devaya Quswa' nîya

Xetakar û gunekar a, rût û repal û warwey û warpay a
Nimaj û roje, hec û zekat, zikr û îbadet pêyru roşîya

To ra to wazena, eşq, evîn behane yê, ez perwane biya
Kila eşqê xwu de bivêşê, kûre d' bidaxê, ez tengzar biya

Na dinyaya cengin de, eno hêgayo beyar de şermzar biya
Destê min bigîr, wazen mi lepat ke, dostê xwu ke, bermzar biya

Teynaya, teynayî de ya, تنها de ya, tengî w tengane de ya
Bêdost û bêdest, bêwar û bêyar, bêhembazan a destek biya

Peynîya min, vernîya min, bexçe talan o, ez çem û çem şiya
Îmdad, qîrrî, feryad û fixan, gazî û hewar, meded ya Ella

Şeytan dişmen, nefis dişmen, masîwa dişmen, alem dişmen biya
Xeyrê eşq û hubê to ra ez neçar û nexoş û nêweş biya

Derdest meke min, dergêh û dîwanê to de gergûş dergûş biya
Nalena zar bi zar, bermena har bi har, hewar şermende biya

Destirmeyê dehwaya To bî, hewarê min ra Yusif û Mûsa
Destverikê dehwaya To bî, gazîya min ra Meryem û Ayşa

AMAYE Ū VÎYARTE

| Mîhrîban SUBAŞI |

Leyla masaya xwu ra kaykerdişê însanan temaşa kerdêne. Çend rey embazan û merdimanê ci veng da ke a zî bikewo govende la aye govende ra qet hes nêkerdêne. Eslê xwu de aye ne salonanê veyveyî ra ne zî veyve ra hes kerdêne. Eke veyveyê embaza aye nêbiyêne qet nêameyne. Seba ke embaza ci hêrs nêbo mecbûr ameybî. Tebrîkkerdişê veyveke û zamayî ra teber masaya xwu ra qet xwu nêleqna. Demêk masaya xwu ra însanî û derûdor temaşe kerd. Salonêka girde û xemilnaya bî. Dêsan de neqşê zerrînî, masayî û kursîyî zey veyveke xemilîyayeyî û serê her masa de şamdanê zerrînî. Binê banê salone de yew awîzeyaya girde ke bi elmasanê sexteyan xemilnaye, lambayê rengînî ke çerexiyenê, cînî û camêrdê ke kaykenê. Salone zey dîskoyî aseynê. Masa û dormaleyê veyve û zamayî bi vilikan, kerrayanê beriqîyayan û qumaşê rengarengî

xemilîyaye bî. Her kesî dorê masa girewtbi ke veyveke û zamayî dir fotograf biancê û badê cû zî înternet de bare bikerê. Her kesî ser o kincê rindekî, bi marka, vayî û neweyî estbî, muhtemelen tenya reyêk dayne xwu ra û yewna veyve de newe erînayne. Seke kewtê miyanê îsbatkerdişê “kam tewr zaf îsraf keno” o qeyde aseynê. Însanê bêqîymetî kêmiya xwu bi aseyişê xwu nimnenê û seba estbiyayişî xwu garane ra dûr nêgênê. Populîzm ra fek veranêdanê û armancê cûyayişê înan demêk ra pey tenya beno xwu mojnayîş. Veyveke miyanê veyvekinê sîmîn û boyaxê absurdî de seke kesêka sewbîno bo aseynê. Zendê ci pîrrî bazinî bî. Miyanê sixletî de eleqeyê meymanan ra keyfweş aseynê, dormaleyê aye veng nêbiyêne. Gelo ti vanê enê heme însanî yewbînî ra hes kenê? Eke wina nîyo senî hendêk yewbînî dir bihuyê û pîya fotograf biancê, yan zî senî têmiyan de hendêk wext bivîyarnê...

Vengê muzîkî Leyla acîz kerde. Enê însanî senî bi saetan enê muzîkî rê tehemul kenê? Hem bi saetan salone de verê enê muzîkî de kaykenê, hem badê veyveyî cadeyan de bi qorna û muzîkê vengînî şînê, hem zî wexto ke veyveke û zamayî benê keye, yewna govende nanê ro. Senî mird nêbenê û senî eciz nêbenê? Ecêb mende. Enê heme rîtûelê veyveyî ci rê bêmana ameyî. Veyveyê vêrînî ameyî vîrê aye. Aye bi xwu nêdîbî la dadîya xwu ra eşnawitbi, qet nêmendêne veyveyanê nikayî. Heyfê xwu ard ke şarê aye hem hetê kultûrî ra hem hetê bawerî ra û hem zî hetê edetanê sosyalî ra senî dejenere biyo. Raştâ ci nika her çî dejenere bibi. Boya aye teng biye, xwu miyanê sixletî de tenya û ciya hîs kerd. Seke qayîl nêbo ke bibo yew perçeyê enê nîzamê bêmanayî, seba demêk xwu eşt teber. Verê berê salone cixarayê camêrdan ver kewtbi dûyî ser. Verê berî ra lezabez vîyarte û salone ra kewte dûrî.

Şiye û şiyê, axirî xwu miyanê kuçeyêkê tarî de dî. Kuçeyêko tarî û bêveng bi. Hetê wetî de çim gina darêka girde ro. Heta nika hema darêka wina rinde û xemilnaye nêdîbî. Dûrî ra roşnayî daybî dormaleyê xo, vilikê ci reng bi reng bî. Gilê ci zey etekêk resaybî heta erd. Dare hende rind aseynê, seke

veyveke bî. Ena dare de çiyêk estbî, bala aye ante. Seke dare veng dabi aye vatbi “Bêre verê mi!” Yew xewf kewt zereyê aye, natûwet ewnîya, kes nêaseynê. Nêeftara tenya şêro la meraqê aye a ante berde verê dare. Dare nîzdî ra bineyna rind û heybetin aseynê. Ristimê xwu ra heta leweyê pelanê xwu beriqîyayne. Destê xwu sawit qirmê dare ra û bineyke vilêna. Yew gurî ameyê, her çî bi lêl.

Hişê aye hem sereyê aye de bi hem zî nêbi, seke yew qezaya trafikî kerdbî; miyanê vengî de vaydiyayne. Yew saniye qasê saetêk bî, qicekiya aye ra heta nika her çî ame vîrê aye. Bi hîsê erd ro ginayişi ameyê xwu, leşê xwu de dej hîs kerd. Wurişte û xwu arêda. Tersaybî, waşt ke lezabez uca ra biremo, şêro salona veyveyî. Heta ke roşnê lamba dî, vazda. Peynîya kuçeyî de dûrî ra keynekêk dî. Keyneke xwu peyê dare de nimitbi. Fîstanêko sûr dabi xwu ra. Pûncê dergî û seke aseynê newe kerdbî xwu payî. Sewlê aye newe nêbî la pak aseynê. Porê aye zî zey tarîtiya şewe siya bî, resayne heta miyaneyê aye. Binê laçeka sipî ra vecîyabi û honikiya şewe de pêl bi pêl vaydiyayne. Destê aye de yew tewreyo qijkek estbî. Tewre bellî bi ke tede tenya yew fîstan estbî yan çinê bi. Tewreyê aye ra eşkera bi ke a şewe remaybî û bê yew fîstanî

xwu dima yew çiyô muhîm nêverdayo. La eno wextê remayîşî bi gelo? Ecêb mende. Tersê xwu kerd xwu vîr ra û kewte meraqî miyan. Xwu nimit û kewte dima. Xeylê dûrî ra a temaşa kerde. Keyneke paweyê yewî bî. La êdî o kam o, erey kewtbi. Coka keyneke kewtbî fikarî miyan. Demêk vinderte û caverda, xemgîn-xemgîn qey ageyrayîşî verê xwu açarna. Çend gamî eştî, vinderte ewnîya xwu ra pey, la reyna kes çinê bi. Reyna kewte rayir.

Leyla zî pê qehrîya, zereyê aye ci rê veşa. Waşt şêro derd û kulê aye bare bikero û aye bigêro verara xwu. Çira hendêk pîzeyê aye ci rê veşabi? A zî ecêb mende. Nişka ra sewtêk eşnawit. Vengê fitikêk ame. Keyneke natûwet ewnîya, kes nêdî. Reyna veng da: “Şênê! Şênê!” Şêne? Çi tesadufêko ecêb bi! Nameyê pîrika aye zî Şêne bî. Eno wext de kam nameyê verînan nano keynaya xwu ra? Belkî nameyê pîrika aye zî Şêne bi coka eno name nabi pira. Keyneke hetê sewtî ser vazda şiyê. Xortêko semt vecîya meydan. Waşt destê keyneke tepişo la şermiya; her diyan zî çiyêk nêvat, lezûbez kewtî rayir, vazdayî.

Leyla demeyêk înan dima ewnîya, waşt a zî înan dir şêro, nêeşka game bierzô la axirî arqîliya xwu û yevve ame vîrê aye. Derheqê

dare û ena şewe de nêwaşt çiyêk bifikirîyo, çî amebi aye sere de qet fikrê ci çinê bi la êdî çî ke esto, baş bi ke xwu dima verdabi. Kerra na ser û hetê salona veyveyî ser şiyê. La xwu şaş kerd, kamcîn rayir ra ameybî nêzana. Seke kuçeyî bedilîyaybî. Xeylêk geyra la salona veyveyî nêdî. Merdim vano qey erd qelişîya û salone kewte ci. Yan zî kesêk a girewte û berde. Eno çî felaket bi ke ena nîm saete de amebi aye sere de? Nêzanayîş merdimî sere de ters virazeno. A zî tersa û tersî ver berma. Belkî zî yew hewn de bî. Nişka ra xwu penc kerd. La tewş bi. Çiyô ke dîbi hewn nêbi.

Nizdîyê saetêk cayê xwu de berma. Tay mendbi ke gêj bibo. Xeylêk fikirîya la cewabêk peyda nêkerd: “Eno çî quzilqurt bi?” Hêrsan ra qîra û badê çend deqayî hêdî-hêdî aram biye. Nika se beno? Êdî wextê bermayîşî nêbi, ganî xwu rê rayirêk yan çareyêk peyda bikerdêne. Wurişte, o heto ke keyneke û xort şîbî a zî ê hetî ser kewt rayir. Qet nêbo xwu rê cayê rakewtişî peyda kerdêne.

Nizdîyê nîm saete şiyê û yew ban dî. Lambayê ci takewte bî. Tariyê şewe de lambayê tavisteyî dîbî, Homayî rê şikir kerd û şiyê da berê keyeyî ro. Beno ke hewn de bê, nermek da ber ro. Qasê yew deqa badê ber bi a. Yew cîneke aye

rê ber kerd a. Laçeka xwu ecele ante xwu sere, rîyê aye de bineyke ters estbi, çimanê aye yê masayan ra bellî bi ke bermaybî. Cîneke bi vengêko nerm va “Kerem bike.”

Leyla nêzana vaco çî, nişka ra miyanê lewanê aye ra enê vateyî vejîyayî: “Ez... ez, ez tarîyê şewe de vindî biya, eke destûrê şima esto, ez emşo keyeyê şima de bimanî.” Şerme ra giştê xwu qirpnayî. Cîneke pîrnika xwu ante, seke yew sûc kerdo û efûya xwu wazena. Cîneke va “Destûr çî yo? Kerem bikere bêre zere.”

Seba ke mêrde û lajê aye pê nêhesiyê cîneke a berde odaya peyîne. Bê ê her diyan her kes rakewtbi. Ci rê nivîne rakerde û sebebê vindîbiyayişê aye persa. Şik kewtbi zereyê Leyla, aseyişê derûdorî û cilanê cîneke de çiyêko eceb estbi. Seke yewna wextî de bî. Behsê şikê xwu nêkerd. Xwu rê yew serebuta zûrî peyda kerde, va “Mi waşt ez bajar ra pê lingan şêrî dewa xwu la ez kewta destê tarîti, mi rayirê xwu şaş kerd.”

Cîneke aye ra bawer kerd û qehirîya, va “Eke Homa îzin bido ez to resnena keyeyê to. Heta o wext tiya zey keyeyê to yo, xwu meqehirne.” Wina va û berma. Zerrîya aye ci rê veşa. Leyla şiyê nîzdîyê cîneke, destê xwu na paştê aye ser û persa, va “Se bi, ti çî ra bermena?” Cîneke va “To ra holêr

nêbo yew keynaya min a delale esta. Emşo remaya. Şiya waştîyê xwu het û ez zî nêşkaya çiyêk vacî. Mi a girewte verara xo, boya porê aye ant zereyê xwu û şirawite. Ez zana, serê sibayî wexto ke babî û birayê aye hîşyar bibê, belayê xwu sawenê mi ra. La ez se bikerî?”

Leyla mesela fam kerde, a keyneka ke dîbî, keynaya ena cîneke bî. Teredut de mende, nêwaşt ci rê behsê dîyayişê keynaya aye û waştîya ci bikero. Seke qet hayîya aye înan ra çinê bo, o qeyde ecêb mende. Temaşeyê rîyê cîneke kerd, çiqas rindeke bî! Enê çimanê xezalan rê heyf nêbi gelo? Guniya aye ci rê girêya, seke şinasî bî, xerîb nêbî. Nêwaşt a êdî bibermo. Yew qale eşte ver, va “Xalê, to vat hayîya mi ci ra estbî, la o wext keynaya to çî ra rema? Qey destûrê babîyê aye çinê bi, senî bi?” Cîneke va “Ê, hayîya mi ci ra estbî. Waştîyê keynaya mi eno serrêk o, qey malimtî amebi dewa ma. Merdimêko efendî û hol bi. Mêrdeyê mi û lajê mi zî ey ra zaf hes kerd, ma hemeyê dewe ey ra zaf hes kerd. Mêrdeyê mi roja ewilîne ra o ard keyeyê ma. A roje ra tepîya o zî tim qayîl bi bêro keyeyê ma. Ma çî pewtêne yew tase zî seba ey ardêne sifreyî ser. Ey zî rey-rey bajar ra ma rê çî-mî ardêne. Seba ke ez zana dîyayişo ewilîn ra zerrî kewto keynaya mi.

Keynaya mi zî keynayêka delal a. Zaf kesî ameyî waşte la ma nêda, hema qijkeke bî, kezeba mi.”

Cîneke enê vatî, reyna dest bi bermiş kerd. Bineyke berma, hesirê xwu esteritî û dewam kerd, va “Roja ewilîne ra zerrî kewto Şêna mi. La ewil Şêne ci ra hes nêkerd. Ey zaf a pawite, zaf kewt dima. Wexto ke ameyne keyeyê ma, Şêne ma dir qewxe kerdêne, nêwaştêne o bêro keyeyê ma. Sole dekerdêne zereyê sewlanê ey ke leze şêro. Ey ra hende hes nêkerdêne. La eke Homayê mi qederêk nušto, ganî o bibo. Axir Şêne zî ewnîya sînayîşê enê lajekî zerrî ra yo, aye zî zerrîya xwu da ci. Lajek ame babîyê Şêne ra a waşte. Mêrdeyê mi zî qayîl bi la keyeyê lajekî Şêna mi nêwaşte. Înan waştêne lajek dedkeynaya xwu dir bizewicîyo. Lajeko feqîr, kewt adirê eşqî miyan, roje bi roje helîya. Êdî teq gina sereyê ey ro, rojêk Şêne rê xebere şirawite va ‘Eke ti mi ra raşt hes kena, mi dir bireme, la eke ti mi nêwazena, heqê xwu helal bike, ez şina xwu xeniqnena. Êdî ez nêşkena bi enê qehrî bicûyî. Yew het de keyeyê mi yew het de eşqê mi. Merg, bê to yewna keyna dir zewacî ra holêr o.’ Û Şêne zî kewte dima şiyê. Mi zî destûr da û şî delala mi.”

Ena mesela Leyla rê şinasî ameye, meselaya pîrika aye zî

mendêne ena hîkaye, pîrika aye biyayîşê aye ra ver dinyaya xwu bedilnaybî. Dadîya aye reyêk yew meselaya winasî ra behs kerdbî. Wexto ke a miyanê fikaran de bî, cîneke êdî bermiş ra rincan kewtbî. Sereyê xwu berz kerd, seke çiyêk xwu vîr ra kerdo, nişka ra ame vîrê aye, va “Mi nameyê to zî nêpersa, sereyê mi de hîş nêmendo, meewnî qisûrê mi ra, keynaya mi.” Leyla va “Qisûr çinê yo xalê, nameyê mi Leyla ya. Nameyê to bi xeyr?” Cîneke va “Nameyê mi zî Încun a.” Senî ke nameyê aye şinawit leşê aye recifiya. Yewna şik kewt zereyê aye. Nameyê dadîya pîrika aye zî Încune bî. Bi dîqet ewnîya rîyê aye ra, çiqas mendêne dadîya aye. Gelo hende zî tesaduf beno? Nameyê pîrika aye zî Şêne bî û nameyê dadîya pîrika aye zî Încune bî. Zaf zî mendêne dadîya aye. O wext zereyê xwu de vat “Werrickna fotografê dadîya pîrika mi bibiyêne.” Tenya yew fotografo wesîqe yê pîrika aye estbi la o fotograf de xeylêk emrê aye estbi, coka teredut kerd. Êdî şik kewtbi zereyê aye, ganî ena mesela rê cewabêk peyda bikerdêne û eno felaketo bêmana ke amebi aye sere de fam bikerdêne. Nişka ra cîneke ra persa, va “Xalê, ma nika serra çendin de yê, ti zana?” Persa ayê cîneke rê bêmana ame la cîneke bineyke fikirîya û wina texmînen

va “Ez vana qey ma serra 1962 yan zî 1963 de yê. Wendişê mi çinê yo, ez zaf hol nêzana.” Sênê ke şinawit seke xeberêka xirabe girewta çimê xwu girewtî.

Erê... Nika her çî bineyna zelal bi. Yew qeydê wextî de apey ameybî, ameybî wextê pîrika xo. Binê a dare de, o çiyê ecêb ke amebi aye sere de, muhtemelen a hela wextî de apey ameybî. Erê meselaya xwu rê cewab dîbi la çareyê ci çî bi? Senî biageyrayne tiya, se bikerdêne, nêzanayne. Tenya qîrar da ke kesî rê behsê ena mesela nêkero. Eke bikero zî kam bawer keno? Cîneke va “De to rê serra çendine çî lazim o, êdî erey o, de rakewe, ez zî rakewena, meşte meselaya ma giran a.” Cîneke wina vat û oda ra kewte teber. A zî heta serê sibayî miyanê cile de natûwet tadîya heta ke bêhewnîye ra xwu ra şiyê.

Wexto ke çimê xwu akerdî, bibi nîmeyê roje. Miyanê cile ra vecîya, keye de kes nêaseyne. Şiyê teber, roşnîya rojî de derûdor temaşe kerd. Dormaleyê banî zergûn bi, teber ra xerîban nêşkayne verê berî bivînê. Hewa zî wextê aye ra pakê û nermêkêr bi. Serê holî zî xeylek gird bi, yew kilîma keska kane serê holî de rakerdî bî. Binê dêsî de çend hebî mînderî estbî. Binê nerdîwane de di citeyî lastîkê keweyî estbî, yew

citaya siya zî ê camêrdan estbî. Çimê aye sewlê xwu geyrayî, verê lastîkan de nêbî, verê pencera de ronîyaybî. Beno ke sewlê aye yê sporî cîneke rê ecêb ameyê yan zî hurmetê meymantî rê lewe de ronaybî. Verê pencera zî zey balqonêka qijkeke bi, hem zere ra hem teber ra. Ban, herî ra virazîyabi, di odayê ci û yew zî eywana girde estbî. Tuwalet, banyo û mitbaxe zî peyê keyeyî de bî. Mitbaxe û banyo yew çime bî. Eno terzê cûyayîşî hem ci rê zaf ecêb ame hem zî weşê aye şî. La hema zî aye kes nêdîbî, sewlê xwu kerdî xwu payî û şiyê peyê banî, xwu rê va beno ke uca de kes bibo. Veng da, va “Xala Încun, xala Încun!” Zerrîya aye waşt ke vaco “Pîrê” la nêva.

Peyê banî de cîneke mîr alawitêne. Cîneke va “Haa! Bêre bêre keynaya mi.” Wexto ke şiyê verê cîneke, keyfê cîneke ca de bi. Cîneke va “Bê arayîya xwu bike, mi to rê serşit wedarto, xwu rê bi çay biwere.” Leyla hem şaş mende hem zî zereyê aye bi rehet. Va “Xala Încun, meselaya şima se bî? Seke keyfê to hol aseno, ez vana qey çiyêko hol bi ne?” Cînek huya, va “Homayê mi rê henzar bar şikir ke babîyê Şêne bineyke hêrs bi la mi va lajekî ra zaf hes keno û hayîya ey keyeyê lajî ra zî esta. Ti nêvana Şêne û lajek şiyê keyeyê xalê lajekî. O zî merdimêko baş o. Serê sibayî

xebere şirawita, vato ma siba yenê dehwa virazenê.”

Leyla va “Çimê to roşin bo xalê.” Cîneke va “La ma to xwu vîrî ra kerd, nika ma to se kenê, dadî û babîyê to nika nêkewenê to dima? Eke ti wazena lajê mi to bero keyeyê to, to rê ardim bikero.” Leyla kewte telaşeyî miyan. Va “Nê xala mi, Homa to ra razî bo. Vizêr tarî ra mi rayîrê xwu şaş kerd, roşnayîya roje de ez eşkena şêrî. Dewa ma zî tiya ra zaf dûrî nîya û xwura dadî û babîyê mi zî çinê yê. Ez û birayê xwu ma tenya cûyenê. O zî xwura nika geyreno mi, la wexto ke ez resena keye, ez ey rê îzeh kena.” Cîneke va “Êy hol, hol. O wext pîzeyê xwu mird bikere û tarîyîya şewe ra ver bikewe rayîr. — La pîzeyê mi to rê zaf veşa, werikna ti çend rojî tiya de bimendêne û veyveyê Şêna mi zî bidîyêne.” Seke paweyê enê tekîfî nêbî, çimê aye huyayî. Va “Wullay ez zî wazena bivînî. O wext heta ke birayê mi mi bivîno ez çend rojî bimanî.”

Leyla bi heyecan serşit werd, firrêk da çay ro. Heta eno emrê xwu hema serşito wina weş nêwerdbi. O wext newe ferq kerd ke wextê aye de teyna însanî û hîşê însanî nêxeripîyabi, her çî xeripîyabi, çiyêk de tehm nêmendbi, her çî bibi sexte.

Roja veyveyî ameye. Leyla hem bi heyecan bî, hem xemgîn bî.

Miyanê heftayêk de mûsaybi tîya. Qedîyayîşê veyveyî wextê şiyayîşî bi. Nêwaştênê miyanê cile ra bivecîyo, eke bivecîyo seke roje dest pê bikero û lez biqedîyo. La xwu pît kerd wurişte şiyê ke hetê pîrika xwu bikero. Kewte miyanê bostanî, seba sêpareyî çend hebî xiyarî, bîberî û firingî çinayî. Yew destê aye de xiyarî yew het ra gazdayne piro, yew het ra bi destê bînî arêdayne. Tehmê xîwaran çiqas weş bi, nika înan senî caverdena şina? La mecbûr bî, ganî bişiyêne. Her çiqas nêwaştêne, xwu aîdê wextê xwu nêkerdêne zî, yew nîzamê kaînatî estbi. A, wextê xwu de ameybî dinya û cûya aye ke ci rê bexş bibî, uca de bî.

Badê sêpareyî keyeyê lajekî, Şêne arde keyeyê babîyê ci ke veyve keyeyê babîyê xwu ra bivecîyo. Leyla û Şêne yewbînî de bibî şinasî û miyanê nîmeyê roje de seke embazê nîzdî yê yewbînî bî, yewbînan ra zaf hes kerd. Leyla waşt ke pîrika xwu bi destê xwu bixemilno, gijikê Şêne şane kerd û mûnd. Şêne, Yew fîstano vilikin o mor da xwu ra. Yew laçeka sîmîne zî eşte xwu sere. Gileyê her diyan zî binê laçeke ra aseyne. Leyla kil sawit binê çimanê Şêne ra. Destê aye yê sipîyî henekerde bî, vizêr dewa lajekî de hene kerdbi. Eke remayîş nêbiyêne, ganî hene keyeyê keyna de biyêne. Citeyê

şimikê neweyî zî kerdbî xwu payî. Leyla seke miyanê yew sêhrî de bo, bi heyranîye temaşe kerdêne. Miyanê ena sadeyîye de zey weşeyê engure şîrîn, eynî zey perîya roje aseynê. Veyveyê bi şetefat yê wexto xwu ça bî, veyveyê enê wextî hê ça! Beynateyê rindîya înan de qasê koyan ferq estbi.

Hetê lajekî ameyî, bi tilîlî Şêne wenişna estorî ser. Şêne, bi laçeke rîyê xwu girewtbi. La bermayîş û xemgînîya aye aseynê. Dadiya Şêne, her deqa hesirê xwu esteritêne û huyayne. Enê hesirî hem hesreta Şêne ra hem zî şabiyayîşê Şêne ra bî. Bi tilîlî û deyîran Şêne berde heta dewa lajekî.

Meydanê veyveyî de çend hebî kursîyî estbî. Zafê dewijan payanî ra mendbî. Yew kunc de di lîyî qewirme û riz serê adirî de bi. Cîniyî yew het ra tasê sifrînî bi werd dekerdêne, yew het ra vila kerdêne. Di lajan zî meymanan rê do dekerdêne û vila kerdêne. Veyveke û zama, serê di kursîyan de ronîştbi. Her di zî hawayê şermeyî de zaf maqul aseynê. Xortan meydan de govende kerdêne, cîniyan yew het ra deyîrî vatêne, yew het ra zî dayne çepîkan ro.

Badê veyveyê salone yê bi sîstemê sazî, deyîrê ke bê saz yenê

vatiş Leyla rê zaf aram û weş ameyî. Her çî hende sade û aram bi! Aseyîşê dewijan, kincê înan, hal û hereketê înan çiqas bîsalet bi! Sadetî ercan û rinde bî, meqbûle bî...

Wextê şiyayîşî amebi. Waşt ke şêro pîrikanê xwu ra xatir biwazo la nêşka, eke bişiyêne verê înan, nêşkayne înan caverdo. Xwura xatirwaştîş ra qet hes nêkerdêne. Xatirwaştîşî giran bî, bi dej bî, goreyê aye nêbî. Dûrî ra reya peyine pîrika xwu temaşe kerde û bi nimitkî meydanê veyveyî ra kewte dûrî. Zereyê aye dejayne. Seke cîgerê xwu yan zî yew ezaya bedenê xwu uca de biverdo, xwu nîmcet û birîndar hîs kerd. Bi zerrîya xwu ya tengbiyaya û çîmanê hesirinan ver bi dare şîye. Wexto ke resa verê dare, dûrî ra vengê veyveyî ameyne. Vengê deyîranê cîniyanê esîl û delalan:

*Rinday mi ha rinday mi,
rinday mi ha rinday mi,*

*Rinday mi ha rinday mi,
rinday mi ha rinday mi, şênîya
mala bavê mi*

*Rinday mi ha cyerd yena,
rinday mi ha rinday mi*

*Cyerd yena destê mi gena,
rinday mi ha rinday mi*

*Rinday mi ha rinday, şênîya
mala bavê mi...*

RINDEY

Meqsed MUQRÎYANÎ

Pelpelik adirî ha vêşa
Gam vêşena gam bêhîş a
Bi qestê to wa 'z bikişya
Kiştîş rá qet xem nêkena

Gama k' kewta behrê xema
Ruh û rewanî têdima
Yew şayîya to gimgim a
Famber biya îzhar kena

Îzhar bika bi Zazakî
Hîley' dinya hok û dekî
Meqsed rindey' vatey' fekî
Fek ra vecyê, zeft nêbena

Îzhar bika bi Kirdasî
Axa û beg û mirdasî
Dehway rindey dima b'asî
Yewaney di rindey yena

MERGÊ ELE

| Serwet AKKAŞ |

Ele êdî karê şarî kerdêne; mal, dawar ditêne, nan pewtêne, kincî şutêne. Bi eno qeyde debara xo kerdêne. Ele bi keda xo ya ke ardimê şarî kena aseyne. La cînîyan ci rê kerdêne serhevde. Cînîyan gama ke mabeynê xo de qisey kerdêne, eleyhê Ele de qiseyî vatêne. Ti vana qey înan rê nêxebetiyabî. Ele enê karan de ge-ge tacîz zî biyêne. La aye xo pawitêne. Namûsê xo seba xo her çî bî.

Rojêk, cîranê înan Silî, kaleka dêsê banî de Ele pawite. Ele robar kerdbî û arawî eştêne teber. Hewayêko weş û honik estbî. Silî ke Ele dîye veng da ci va “Elê, wayê xêrê merdanê xo, tesaduqê sereyê Xidî bo, dê bêre enê penîrî mi rê amîn bikere. Ma se beno, wa eno şit nêvîyaro.” Ele va “Bira, ma Xece kotî ya?” Silî va “Tikê nêweşe biye, la-yikî a berde doktor. De bê zêde nê-anceno.”

Ele nêwaştêne şero, aye zanêne ke çimê Silî tey esto. Coka va “Bira destê mi tal nîyo, uca veng bide yewnayî, ez nêeşkna bêrî.” Ele kerd ke xo bierzozere la Silî ancî dewam kerd, nêverda şero zere. Sil seba ke nîyetê xo binimno bi ven-

gêko nerm û muhtac va “De ti bi sereyê Xidî kena, wa xêrê Welê rehmetî bo, ma se bî, ez hende geyrena to vera. Yew karo giran nîyo, ti lingan ser o ancî ageyrena. Wa şit amîn ra nêşero.”

Ele hendî tey rayir nêdî, va “Ê madem ti henî vana, ez bêrî.” Ê şiyê. Silî, Ele berde kîler, raşt zî şit uca bî. Ref ra amîn girewt ke şitî amîn bikero. Silî pey ra qinesteyê Ele temaşe kerd. Qinesteyê Ele qawîsêko gilor girewtbî û eteg kerdbî berz, şedîyaye aseyne. Ele xo kerdbî çewt, karê xo kerdêne. Çewt kerdene de qineste henî zêde vecîyêne teber. Çimê Silî pira şiyî. Destê xo berd zimêlanê xo, fikirîya ke senî ver bi Ele hemle bikero. Silî sereyê xo de her çî plan kerdbî. Pey ra pilosîyêne piro û restêne armancê xo. Ele endî heta çî wext Silî ver de vindete! Helbet aye zî heta cayêk xo ver dayne, la peynî de teslim biyêne. Beno ke aye zî waştêne. Çand serrî yo bê mêrde ya. A zî nika vêşena.

Silî pey ra miyaneyê Ele yo barî de girewt. Xo alizna Ele û lewê xo berdî peyê vileyê aye. Boyêka weşe ameye pîrnike û yew tehmo ke heta

nika nêgirewtbî ame lew û ziwane ey. Destê ke pilosîyaybî miyaneyê Ele ra, heta nika hîsêdê winasî bi Silî nêdaybî hîskerdene. Xeyalê xo seba Ele girs bî, coka nika çiyoye ke hîs kerdêne zî seba ey girs û bêemsal bî. Sil xo ra şî. Xoverdayişê Ele yo ke seba xo raxelesno ne fam kerdêne, ne heşnêne, ne zî hîs kerdene. Sil bi armancê xo ra bîbî yew. Çiyode bîn ne dîyêne û ne zî heşnêne. Her çî bêmana bî. Tu çî nêfikirîyayne, her çî seba nikayî bî. Çimê xo bibî tarî, mezgê xo vindetbî. Tenya zewqê xo estbî û waştêne xo tetmîn bikero.

Ele seba ke destê Silî ra raxelesîyo sey kerga serebirneyîye pirtayne la Silî henî pêgirewtbî ke belengaze nêşkayne xo raxelesno. Silî hetê ra zî goşê Ele de bi vengêko kelecane û qefelîyaye vatêne “Elê, keynê, ez bi xeyalê to merda, ez vêşaya. Elê vînde, ti çî wazena ez dan to. Elê Elê... Ti çî wazena bibere, hem nika hem hertim. Elê yew raye, Elê...” Ele bi vengêko berz va “Mi raverde kutik!” Ele hewar kerd:

“Hewar, hewar! Kes vengê mi nêheşneno? Hewar!...”

Ele kerdêne ke destê Silî yê ke pêgirewtbî miyaneyê xo ra dûrî bîfîno la çî feyde, bi Silî nêşkayne. Ena şope geyrayne ey vero, vatêne “Silo mi raverde, qidayê to gêna, mi raverde. Silo meke, mi raverde. Roja mi siya meke. Qey xatirê Xidî

mi biverde. Silo Silo... Silo ti Heqî sînenê meke, mi raverde.”

Mezgê Silî vindetbî, qet çiyê nêgirewtêne û fam nêkerdêne. Çiyoye ke waştêne bi Ele bibo, bî. Silî Ele eşte erd. Ele qîrayne û pirtayne. Sil kewt miyanê qoranê Ele û helkêne. Ele rîyê ey ruçiknaybî la ey tu dej hîs nêkerdêne. Bi destêk pêgirewtêne û bi destêk tumanê aye avarda dayne. Xoverdayişê Ele nêşkayne Silî bido vindertiş. Destê xo ke gîna canê aye ro, xo rind kerd vîni. Canê Ele germ û nerm bî.

Hende kede û micadeleyê xo seba resayişê tiyayî bî. Rind bî serxoş. Ruçiknayişe Ele êdî ci rê sey pêrodayişê mêşane ame. Qîrayişê aye nêheşnêne. Eke kewt zereyê Ele, hermê Ele verdîyayî ro, biyî sey paçî.

Helkehelkê Silî biye. Ele berbêne. Axirî serê sîneyê Ele ke sey awrêşî gînayne piro de bêhereket mend. Sil restbî armancê xo la her çî manaya xo kerdbî vindî.

Silî hema newe berbişê Ele heşna. Ele berbêne. Ele ser o kaleke ser gîna war ro. Ele wurişte. Hem zewtî dayne Silî ro hem xo kerdêne top. Sil bêveng bî. Belkî hema newe çiyoye ke kerdo ferq kerdêne. Dejê rîyê xo yê ruçiknayeyî newe hîs kerdêne. Destê xo eşt rîyê xo, gunin bî. Ele çîta xo eşte xo sere û remaye şiyeyê xo.

* * *

Ele heta nika namûsê xo pawitbî

la ewro ginaybî dafike ro û roja xo bibî siya. Berbayne. Dest ra çiyode bîn nêamêne. Berbiş sey dermanê kêmkerdîşê dejî bî. La çare nêbî. Êdî ne eşkayne qayîte derûcîranan bikero ne zî qayîte rîyê Xidî. Ne zî eşkayne Xidî rê mayîtî bikero. Silî heyatê aye kerdbî têsêr û têbin ra. Qet çiyêk sey verî nêbiyene. Çiyo ke aye nêwaşt, aye biwaştena xo nêkerdo, bi zor ameyo aye sere de. Ena biyene pêro cûya aye vurnaye. Qedero siya! Ne bi hemdê xo ne zî waştena xo. Eno bê ke îradeyê xo bibo amebî sere de. Û enê ra tepîya ena biyena ke bê îradeyê aye ameybî sere de, cûya aye diyar kerdêne. Êdî ameyeyê aye bi weçî-nitiş û îradeyê aye nê, çiyê ke bê hemdê xo ameybî sere de, înan qederê aye diyar kerdêne. La eno çî zî esto; çiyê ke ameyeyê ma ser o tesîryan zî diyarkerdişê xo esto, qîraran zî karê tesadufî yê. Azadî enê tesadufî bi xo yê.

Rêça pencurikanê rîyê Silî de ena biyene kerde eşkera. Silî û cînîya xo da pêro, mesela dewe ra vila biye. Her kes pê hesiya ke Silî yew riswatîya wînasî kerda. Dewijan ra teyêne o şermezar kerd, tayê zî bêveng mendî. La Silî xeylê wext nêvecîya teber. Edetanê exlaqî Silî tecrîd kerdbî. Dewijan ra zafine têkilîya xo Silî ra birnaye. Çiyo ke kerdbî, exlaq û bawerîya înan qebûl nêkerdêne. La ancî zî, herçiqas gunekar Silî û maxdûre Ele bo

zî, exlaqê komelî Ele zî sûcdar kerdêne. Rojevê dewe ena biyene biye. Teyêne Ele sûcdar kerdêne, tayê zî guneyê xo pê amêne.

Verê dîwarê keyeyan de, serê banan de, zereyê keyeyan de qiseykerdişê winasî ameyne kerdene:

“Çiyo ke Silî kerd bînamûsî ya, bîexlaqî ya. Merdim senî bi yew cînîya tena sereyê xo ena xirabîye keno?”

“Merdimê bîexlaqî û bêitîqadî ra her xirabîye yena.”

“Dewe de heta nika çiyode wînasî nêbiyo.”

“Çiyo nêdîyaye!”

“Nameyê dewa ma bi bînamûsiye vet.”

“Kes hendî nêşikîno cînîyanê xo tenya biverdo.”

“Merdimî de ar, namûs, şerm nêmano her xirabîye keno. Her xirabîye ci ra yena. Silî de enê çî nêmendê. Ela feqîre tena sereyê xo biye, kesî rê zirarê xo çînê bî. Ele vazdana kar û gureyê her kesî. Merdim senî ena bînamûsiye aye rê keno? Heqî rê rewya yo?”

“Şima henî vanê, zaf rind, vateyê şima cayê xo der ê, la eger ke dele doçik nêhejno kutik kuno dima? Heta nika qey çiyode nîyanên nêbî?”

“Ele pake biye heta nika bi namûsê xo heyatê xo dewam kerdêne. Kesî şaşî yan kêmanîya aye nêdîbî. Ma şima kulî weş ê, dê vacê. Kamî rojêk dîyo ke Ele ca-

mêrdan rê doçik hejnayo. Çiyo henên mevacê, eyb o, şerm o, gune yo.”

“Cînîya vîya ya, çi karê xo keyeyê Silî de esto? Ardim aye rê mendo?”

“Ma se bî, kes nêşêro keyeyê kesî? Kes ardimê kesî nêkero? Hema kamî kam tenya dî enê biyaro sere de.”

“Wa şêro la cînî keye de çinê ya, camêrd o, mîrat wuşt ra, se kena?”

Ê bînî huyayî. Yarenî mabeyn kenê nerm û bêke ferq de bê, biyene danê qebûlkerdiş yan zî kenê normal. Mesela a ya ke dewamê yarenîye yeno yan nê. La eke seba çiyêk ame huyayiş, o hendî yew çiyê normal bî. Tayê însanan eno kar kerdêne. Biyene çiqas cidî biyêne zî înan bi yarenîye biyene kerdêne normal û dayne qebûlkerdiş. Her kes bi vateyê înan huyayne û to dî, êyê ke vera a biyene de vecîyenê zî dest bi huyayiş kerd. Bi eno tewir cidîyetê biyene zêde nêmendêne.

“Se kerdênê çik o? Bikerdêne xo. Roja siya arde cîneke sere de.”

“De aye zî nika xo kerdo rehet.”

Ancî hûyayî.

“Henî mevacê, ê her kesî cînî, keynê xo estê.”

Beno ke tersê esasî ardîbî ziwan. Bingeyê komelî de empatî estbî. Û îhtimalê biyayişê enê tewir biyanan vernîya her kesî de bî, coka lazim bî ke vera enê çiyane de bivecîyayne.

Eger ke enê biyenî bibiyêne, o wext mimkun bî ke biameyne sereyê her kesî de. Coka lazim bî ke exlaq biameyne pawitiş. Bêexlaqîyê û bêşermîye vernîya her tewir xirabîye akerdêne.

“Raşt vano. Ma kes cînîyanê xo tenya nêverdo?”

“A xo rê bêkese biye coka eno ame sere de.”

“Eke bêkese bo qey gereka merdim enê biyaro sere de?”

“Nê, ez aye nêvana. Kesê xo ke bibiyêne eno nêameyne sere de. Piştiya merdimî ke çinê bo, wayirê xo ke çinê bo, se beno?”

“Gereka merdim Heqî ra biterso. Ey ra zî nêterseno evdî ra bişermayo. Merdimo ke tede şerm çinê bo, ci ra se vana.”

“Ele zî rindek a. Nika zûrî nîyo kam nêkewt dima. Aye zî gereka yew bigirewtêne. Eke bigirewtêne eno nêameyne sere de. Aye bi xo kerd.”

“Se aye bi xo kerd?”

“Yanî a biye sebeb.”

“Heqî sînenê, henî mevace, Ele pake biye. Cîneke xo rê lajê xo ser o biye. Kar û gureyê xo de biye.”

“Pak-mak, gereka yew bigirewtêne.”

“Raşt vano, tenya nêbeno. Laj qic, heta çi wext qayîte destê şarî kena?”

“Qey nêbeno, şima zî Heqî kişenê. Ma ke tenya ya, gereka eno bêro kerdene?”

Heqo ke behs kerdêne esasê xo de exlaqê komelî bî. Exlaqê komelî destûr da çinayî, Homayî zî o çî qebûl kerdêne. Esasê xo de Homa exlaq û wijdanê komelî ra ciya çiyode bîn nêbî. Çiyê ke exlaqê komelî qebûl kerdî, raştîya Heqî bî, êyê ke qebûl nêkerdî zî sey gune amêne dîyene. Enê çî Homayî zî qebûl nêkerdêne. Bi eno tewir komelî estbiyayişê xo pawitêne. Binge-yê piya cûyayişî her çî ra raver exlaq o. Bêexlaqîye biya sebebê helakbiyayişê komelan. Sebebê pêro xirabîyan bêexlaqîye yena dîyene.

Qiseykerdoxan dewam kerd:

“Êhê şîma nika nînan caverdê, naye ra tepîya se beno?”

“Qet tawa zî nêbeno. Her kes bi kerdena xo maneno.”

“Hênî beno? Sil lazim o ke Ele bigêro. Yan zî...”

“Silî rê minet. Korî waşt çimêk, Homayî dayî di çimî”

“Ti vana qey cînîya Silî çinê ya! Ma a se bena? Gereka aye zî bido jûyêde bînî.”

Êyê ke verê desî de bî, ancî huyayî.

“Ne Ele ne zî cînîya Silî qebûl kena”

“Mecbûr qebûl kenê.”

“Ê rind, kemerêk ser nê, wa şêro vindero. Ti pîsîti çiqas têwdê, ci ra rindîye nêvecîna. Pîsîti tim pîsîti ya! Çiqas têwdê ci ra çiyêde rind nêvecîno, enê bizanê.”

“Ti vana eno Silî rê bimano?

Henî beno?”

“Silî lekeyêk na dewe ra, eno ancax bi Ele ra zewacî şîno.”

“Çiyê henên beno?”

“Qey mebo?”

“To di cînî kamî de dîyê? Ede-tanê neweyan mevecê, Heqî sî- nena. Silî de kes qisey nêkero, têkilîya xo ci ra bibirnê, o zî dewe ra vecîyo şêro. Enê ra ciya tu rayîr çinê yo. Wa enê çî dewe de meberê. Nêke vernîya xirabîyan nêgiri-yena.”

Suhbetî binê tîjîya germine û sîya honike de ge bi laqirdîye û huyayîş, ge bi cidîyet dewam kerdêne. Suhbetê dewijan ena biyene ser o bî û kerdêne ke yew çare bivînê. Hetêk ra zî derheqê vernîya enê tewir biyanan senî gêriyena û gereka merdim senî helwêste nîşan bido, biyêne wayirê tecrubeyî. Dewe de heta nika yew biyena tecawuzî nêqewimîyaybî. Belê, zîna biyêne la enê bi waştîşê her di hetan biyêne. Coka kesî nêheş-nayne yan zî qiseykerdişê înan eyb bî. Nîmite qisey biyêne.

Bi eno hawa rojî û hewteyî vêrdî ra. Kesî ena serebute xo vîr ra nêkerde, kamî Ele yan zî Sil dîyêne ena biyene ameyne vîrî. Nameyê Ele vecîyaybî, Ela ke rojê xwu siya yo.

* * *

Ele vurîyayişê ke laş û ruhê xo de biyêne, yanî roja xo ya siyaye ferq kerdêne. Wexto ke bi Xidî nê-

weşe biye eynî çî bibî. Nika eynî çiyî a tersnayne. Ne eşkayne kesî ra vaco ne zî eşkayne çiyêk bikero. Enê rê rîyê xo çinê bî. Edetê ci ser ra zî vêrbî ra. Ne hewn kewtêne çiman, ne karêk dest ra ameyne. Bibî sey merdeyan. Ne werdêne ne şimitêne. Ela verî şibî yewa merdîye ameybî herinda aye. Seke yewade bêruhe, tenya goşt û estikan ra ameya meydan. Goşt zî her roje bineyna helîyayne. Rindekîya xo ya verî ra eser nêmendbî. Çengê xo ginaybî têzere ro. Berbiş ra çimê xo bibî sûr. Çimê xo yê rindekî ginaybî zere ro. Dormeyê çiman bibî siya. Enê çimanê rindekan endî rindekîye vila nêkerdêne. Sey çimanê merdeyan bî, ti roştîya xo çinê biye. Xênca bêhêvîti ci ra tu mana nêaseyne. Sey gula ke bê awe manena û çelmîşiyena bena huşk.

Ele bi doman nêweş biyena xo ferq kerdênê û enê zî mezgê aye talan kerdêne. Bibî têsêr û têbin ra. Tu rayîr nêdiyêne. Ma ke doman bî, çî wele kerdêne xo ro!

Seba zewqê Silî emrê xo bibî jar, heyat nêameyne antiş. Ne roja xo roje ne şewa xo şewe biye. Ne kesî dir qisey kerdêne ne şiyêne keyeyê kesî. Huyayiş rî rê bibî hesrete la berbiş bibî wayirê ruhê aye. Xid zî êdî biyêne domanêko bêveng û zere tégirewte. Maya xo dir qisey nêkerdêne. Tenya maya xo de nê, embazanê xo û kesanê bînan dir zî qisey nêkerdêne. Cûya ey zî ver bi vurîyayiş şiyêne. Enê halê Xidî zî

Ele ser o zaf tesîr kerdêne. Belê, bêsuc û bêguna biye, la eno ne ameyne îfadekerdiş ne zî tu manaya îfadekerdişî estbî. Tayê çiyî îzeh nêbenê, îzehetê xo çinê yo. Qalibê edetanê cematî nêverdenê ke raştîye bêro dîyene û fam kerdene. Merdim mecbûr maneno ke anagorê enê qaliban hareket bikero. Coka diyarkerdoxî qalibê komelkî û netîceyê biyenan ê. Êyê ke biwazê enê qaliban bişikinê, ê zî bi çimêko rind nîne dîyene. Lazim bî ke Ele zî anagoreyê enê netîceyî qerarêk bigirewtêne û cûya xo henî dewam bikerdêne.

Ele her roje fikirîyayne, se bikero, çî qîrar bigêro. Se dewam bikero. La tu rayirê xo çinê bî, yan zî aye nêdiyêne. Her fikirîyayişê xo vecîyêne yewna rayir.

Ele berba, berba. Ê fam kerd. Fam kerd ke a nêşkena wina dewam bikero. Merdimî ke fam kerd, qîrarê xo bi îradeyê xo dano; yan qebûl keno, yan zî red keno. Eno girêdayeyê yew vîstike yo. Ê tercihkerdişê ena vîstike cûya merdimî de beno dîyarkerdox. Aye heyatê xo ra nefret kerd. Ê resaye raştîya cûya xo. Îhtîmalê dewamkerdişî ci rê nêmendbî. Raştîya xo merg bî. Seba cûyayişi yew sebebê xo nêmendbî. Xênca mergî yew rayiro bîn riswatî bî. Ameyeyê xo arde verê çimê xo. Seke ameyeyê xo cûyêna. Ci rê giran ame. Nêşkayne enê barî wegêro. Nêgirewt çim. Xora rîyê xo yo ke nêhuyayne

rê huyayiş bibî hësret. Hertim sere ver de, bi enê lekeyî cûyayne. Nê nê, nêşkayne wina bicûyo. Eno leke yê aye tenya nêbî. Barê Xidê aye bî zî. Xid ena dinya de tek heskerdîyê aye bî. Ruhê aye bî. Sebebê cûya aye bî. Oyo ke aye cûye ra girêdayne bî, çiyê ke a lingan ser o vindarnayne o bî. Nêşkayne Xidê xo rê enê bikero bar. Ena xirabîye ci rê bikero. Çiqa fikirîya la nêşka bireso yewna netîce. Fikirîyayne, fikirîyayne peynî de restêne eynî netîceyî: merg.

Merg raştîya cûya aye bî. Nêşkayne vera ena rîsîyatîye de micadele bikero. Ne rîyê xo bî, ne zî qewetê xo. Hetê cûye ra tu hêvîya xo nêmendbî. Hêvîya însanî ke nêmende, însan se cûyeno? Çiyê ke merdimî lingan ser o gêno hêvî ya. Eger a zî biqedîyo, tu manaya cûye nêmanena. Yê Ele zî hêvîya xo qedîyabî. Çiyê ke aye cûye ra girêbido çinê bî. Yew Xid estbî la weşîya xo biyêne barê piştîya Xidî. Qet nêbo bi eno şekil sereyê Xidê xo nêkerdêne ver. Lanet ardêne qederê xo rê. Tu weşîye ci ra nêdîbî.

Roja ke Xid amebî dinya ame aye vîrî. Seba ke lajê xo bibî pîyê Xidî ci rê yew qurban dabî. Seba ke laj ardbî heskerdena xo vera Ele de bibî zêde. Seba karkerêk biyêne zêde dewe zî bibî şa. Rîyê aye beşerîya. Xwezila wina dewam bikerdêne. Xeyalê xo qicî bî la qasê xeyalanê girsan bextewariye dayne ci. Belkî bi enê xeyalî dinya de in-

sana tewr bexteware a biye. Seba bextewariye, ci rê bes bî. Zêde waştîşê xo çinê bî. Piranê nan bikewtêne zere û locina xo dû bikerdêne hama o bî. La enê bîle ci rê zêde ameyî diyayiş. Yew bi yew dest ra ameyî girewtîş. Ê nika rayirêk tenya ver de mendbî. Wext vêrdêne ra û aye nêwaştêne ver bi enê netîceyî şero. Çimkî fikirîyaybî û eno qirar girewtbî. Sebeb yewode bîn bî la weçînayiş bi îradeyê xo bî. Êdî her çî seba restena enê qirarê xo kerdêne.

Ele lêlê şodirî de cila xo ra wurîşte. Xid hewn de bî. Şiye verê sereyê Xidî. Xidî liheyf xo ser ra eştbî. Aye ant ser, kerd duz. Destê xo kerd porê Xidî ra û ci rê va “Lajê min o bêqeder. Roj nêdîyaye. Maya xê efû bikere, bibexşine. Mi nêwaştêne peynîya ma nîya bo. Vera ena dinyaya kambaxe û bêbexte de mi nêwaştêne lajê xo tenya caverdî. La Homayî qederê ma wina nuştö. Ma dest ra çî yeno? Ez zana ke weşîya mi to rê hîna zêde bena bar, ez sereyê to finena to ver. Ez xo kena qurbanê to. Mi bibexşine çimkeskê mi.”

Berbaye, bêke veng veco. Bêke heşar bikero porê Xidî mîşt da. Va “Xidê min o roja xo siya, xo ra roj nêdîyaye, Xidê min o bêwayir.” Bêke heşar bikero lacê xo maçî kerd, maçî kerd. Ti vana qey bi ê maçkerdişî pêro ruhê xo, emrê xo yê mendeyî dayne Xidî. Heskerdişê xo yê bêpeynî ke nêqedîyeno da ey.

Boya ey ante zereyê xo. Heta peynîya emrê xo ena boye zereyê aye de mende. Nêwaştêne wext bivêro û ena vîstike biqediyoy. Ena vîstike ra tepîya yewna vîstike çinê bî, her çî qediyayne. Xid tena sereyê xo mendêne. Caverdayişo peyîn senî beno, oyo ke hertim çimî ver de bimendêne zî henî bî. La Xidî maya xo nêdîyêne, vateyê aye ê peyînî nêheşnêne. Xwezila bieşkayne lajê xo dir qisey bikerdêne û ey zî a fam bikerdêne.

Xwezilayê Ele zafî bî. Destê Ele Xidî ra nêbiyêne. Kerdêne ke ey bikero zereyê xo. La çî feyde, heyat seke ma waştêne nêşiyêne. Reya peyîne Xid maçî kerd, boya ey ante zereyê xo, hesirê xo yê ke rişiyayê vileyê ey ro nerm-nerm pak kerdî, lew na cayê hesiran ro. Va “Ez to teslîmê Xizirê kalî kena. Ma rê wayir nêvecîya, la to bido şitê min ê helalî ver. Şitê mi to bipawo. Şitê mi to ser o bibo qela û qelxane. Heq şahîd o ke tu guneyê mi çinê yo, Heq şahid o ke ez heta a roja siyaye bi namûsê xo cûyaya. Ê Silê bênamûsî ez daya dafike ro. Lacê min o rindek, Heq emrê min ê mendeyî bido to. To sitar bikero. Ez to tenya caverdena. Ez zana zor o, la bi mi zêdetir beno zor. Maya to ya pepuge se bikero, çî wele xo ro kero, ez nêzana. Mi efû bikere, cîgera maya xo, verekê mi.”

Vatişê xo yo peyîn bî, waştêne nînan lacê xo dir qisey bikero la ne a eşkayne vaco ne zî Xid eşkayne

goştarî bikero. Coka bêveng mende. Ê nika waştêne dergaderg Xidê xo rê qal bikero. Xidî nêheşnêne la Ele seke Xid heşneno vateyê. Waştêne maya xo şaş nas nêkero. Çi heyf ke nêşkayne xo îfade bikero. La wext çinê bî û nêwaştêne qirarê xo ra ageyro.

Wuşte ra, şopa peyîne qayîte Xidî kerd, tariya keyeyî de rîyê Xidî nêaseyne la aye dîyêne. Vengê helmê Xidî ameyne. Weş-weş nefes girewtêne û dayne. Xid qefelîyaye bi, coka hewnêko giran de bî. Ele şopa peyîne lajê xo maçî kerd, boya ey ante zereyê xo. Dinya de boya tewr weşe ena bî. Ena boye û rindekîye ra mehrûm mendêne, la çî feyde. Tu rayir nêmendbî. Sebebê enê qirarî a bi xo nêbî, aye nêwaştêne lajê xo tenya caverdo la endî tu çareyê aye nêmendbî. Destê xo Xidî ra nêbiyêne la bi xîret wuşte ra. Xidî şiyayîşe maya xo nêheşna.

Ele ameye kemerê Welî. Cayo ke Welî ê tenya caverdaybî. Cayo ke bibî sebebê qederê înan o siya. Cayê sebebê despêkê ewroyî. Welî ra vatêne “To ma qey tenya caverdayî, qey? Ti ke bibiyêne enê bêgulatî ameyne ma sere de? Heqî yew roja weşe bi ma nêde cûyayîş. Nêverda ma Xidê xo piya pîl bike-rîme, bizewecnîme, domananê ey bivînîme. Nêverda ma bi lajê xo şa bibîme û wayir bivecîme. Nêverda Welo, nêverda. Ez zî nêşkaya. Xidê mi, nika tenya se keno? Kam ci rê wayir vecîno? Ma nêşkayî, o

tena sereyê xo se keno? Wey Heqo ti waro ginê, ma to rê se kerdbî ke to eno qedero siya ma rê heq dî. Weey Silo tofan bêro to sere de, to ez niya kerda perîşan, roja mi siya kerde. Ma ez se vacî, to rê û domananê to rê zî nêmano. Bêro vernîya şima zî. Eno qederê min o siya şima rê nêverdo, şima nêverdo ra, şima dir bêro gore. Riyê şima nêhuyo, hesirî çimanê şima ra kêmî nêbê. Ez se vacî, duaya mi tîjîya şodirî ra a ya ke ti û êyê ke to ra benê, roja weşe nêvînê. Destê mi ena dinya de zî, a dinya de zî pêsrê to de yo. Roja weşe mevînê. Ti biya sebebê mi, ma se vacî, heta ti weş bê, eno xezeb to rehet nêverdo, sey layî vileyê to de bo.”

Ele hem vatêne hem berbêne. Xidê xo rê berbêne, qederê xo yê siyayî rê berbêne. Vecîye cayo tewr berz û tîk yê hîşarî. Cêrê aye de halînê mêşan estbî. La vengê mêşan çinê bî. Cayo ke Wel ci ra ginabî war ro cêrê aye de mendêne. Çiman de hendî hesirî nêmendbî. Qayîtê cêrî kerd, Wel dî. Xid xo dima caverda, ver bi Welî şiyê. Xo verda ra cêr. Axînek biye berz!...

Roj bêke lezê xo bibo peyê koyan ra giran-giran biyêne berz. Tarîyê şewe sey liheyfî erdî ser ra berz kerdêne û candarî kerdêne heşar. Giran-giran, seke yew maye domananê xo kena heşar. Tîjîya germine xo dir buxar herrî ra kerdêne ra, boyêka weşe, merdimî de hîsê cûyayişî kerdêne heşar. Mijê

serê şodirî serê dewe girewtbî û bi tîjîya rojî biyêne berz. Yew asmîno kewe, erdêko kesk û rengîn vecîyêne meydan. Zoza bi dayişê xo cûye weş kerdêne. Û çimeyê enê pêrunê tîjîya rojî biye. Rojî can dayne ci. Çimeyê cûye o bî, coka bimbarek bî. Coka dewijî vera rojî geyrayne ya, tîjîya rojî ya verîne ke kerdêne, cayo ke tîjîya verîne ginaya piro maçî kerdêne û duayê serê şodirî ey rê kerdêne. Qewmê xo rê, şarê xo rê, pêro candaran rê û xo zî kaleke de, ci rê weşûwarîye, silametiye waştêne. Vatêne “Ya tîjîya şodirî, to ra rica û minete kena. Ma roştî û tanîya xo ra mehrûm mekere. Meke muhtacê mixanetan, mixenetî merdimî rê kenê tomete. Ya tîjîya omete, rizqê xo ra verî bide cimle canî, der û cîranî, vergê yabanî, dima bide ma neçaranê xo. Ya tîjîya omete tenga ma de birese.” Dima, zereyê xo ra çi vîyartêne, çi waştêne ci ra nîyaz kerdêne. Tu wext başîye verî xo rê nêwaştêne. Xora başîye şexsî nîya, eger ke komelî de başîye nêbo, tenya yew kesî rê nêbena.

* * *

Dewijî akewtişê rojî ra ver wuriştî. Seba ke ewro zî vecîyaybî û roja înan roştî kerdbî, silam dayne rojî û ci rê şikir kerdêne. Karê dewijan o ewilîn wekerdişê adirî bî. Heta lojine dû nêkerdêne dest bi tu karî nêkerdêne. Adir nişanê cûye bî. Bab û kalanê xo ra henî dîbî,

henî mûsaybî û henî dewam kerdêne. Adir bimbarek bî. Ey zî sey rojî roştî û germinî dayne, werdê inan pewtêne. Keyeyo ke lojina xo dû nêkerdêne uca cûye çinê bî. Coka zewto pîl “Ocaxa to şêro xow ra, bişayîyo” bî. Eno zewt manaya mergê keyeyî bî. Çi wext merd, adir zî tefîyayne. Adir cûye bî, bimbarek bî. Enê ra teber cîranan zî yewbînî bi eno tewir fam kerdêne. Eke yew lojine dû nêkerd, yan hewn de mendê yan zî yew çiyoy xirab ameyo sere de. Manaya xo ena biye. Yanî lojine bîlasebeb dû nêkerdenê. Coka her şodir tavistişê sobayan dir yew mijî girewtêne dewe ser û bi tîjîya rojî ke biyêne şîrîn mij zî vila biyêne.

Ele seba Xidî lêlê şodirî de wurîştêne, adir wekerdêne, arayîya Xidî amade kerdêne. Xid bi maçkerdîş, bi laveyî û vatişê weşî heşar kerdêne. Puçê ey kerdêne lingan, gomlekê ey dayne pira û bi vengêko nerm ci ra vatêne, “Haydê lajê mi, şalanê xo zî ti bi xo bikere xo payî.” Xid reyna ginayne cile ro. Ele bi maçî û ciqlîlîkerdîş reyna o wurznêne ra. Xidî vatêne “Dayê se beno ez tayêna rakewî.” Ele vatêne “Wurze, wa çaya to serdin nêbo, nika yenê veng danê to.” Xid bêçare û bê waştene wurîştêne, arayîya xo kerdêne û şiyêne karê xo ser. Erey wurîştîş xeyalê ey bî, la henî sey xeyal mend, heta ewro.

Labelê eno şodir lojina keyeyê

Ele dû nêkerd. Keyberê xo cadeye bî. Verî kesî ferq nêkerd la wext ke vêrd ra û Xid ke nêame, newe bala cîranan şiyey keyeyê Ele ser. Yewbînî ra pers kerd va:

“Lojina Ele çira dû nêkena?”

“Keyberê xo zî hema girewte yo!”

“Hewn de mendê, gelo?”

“Ma se bî, yew şêro qayîtê ci bikero bêro.”

“Besê, hela nîyade û bê.”

Keyeyê Ele bananê bînan ra tayê dûrî bî. O tewr nezdî keyeyê Bese bî. Bese şiyey, da keyber ro, la tu veng zere ra nêame. Keyber tehn da, keyber qefilkerde nêbî, kewte zere. Xid hewn de bî. Cila Ele erd de biye, nêdaybî arê. Veng bi Ele kerd la çinê biye. Nûçikna Xidî, kerd heşar. Xidî wina tayşê hewnî qayîtê aye kerd. Maya ey nêbiye. Maya ey o henî hîşar nêkerdêne.

Bese va “Nê bawo, şima qey nêwurzenê? Maya to kotî ya?”

Xidî qayîtê dormeyê xo kerd, şaş mendbî, çiyê fam nêkerd la peynî de cewab da, va “Ez nêzana.” Nîyada, la maya xo çinê biye. Çiyê fam nêkerd. Dima vateyê “Belkî şiya awe” fek ra vecîya.

Bese vecîya teber. Xebera çinêbiyena Ele dewe de rew vila biye la kesî a nêdîbî. Dewijan ancî ma-beynê xo de qisey kerd:

“Ena cîneke şiya kotî gelo?”

“Ma nêzanê, cayo ke ma qayîtê ci nêkerd nêmend.”

“Ma şina kotî, qey doman a ke vindî bibo?”

“Êy ma ena şiyê kotî? Qet tu ca de çinê ya.”

“Kam zano, nika vecîna yena.”

“Kes aye nêremno?”

Çimî şiyî Silî ser la Sil zî keyeyê xo de bî. Ey zî Ele meraq kerdêne. Dewe de kes kêmi çinê bî. Eger bi-biyêne rew bale antêne û xebera çinêbiyena ci vila biyêne. Xebera çinêbiyayişê yewêde bînî vila nê-biye.

“Beno ke yewê xerîbî de şêro?”

“De de, Ele lajê xo ca nêverdena û çiyode henîn nêkena.”

“Ma ena cîneke kanê? Erd qila-şîya û pira şiyê!”

Persê bê cewabî yewbînî ra pers kerdêne. Çimkî kesî nêzanêne Ele kotî ya. Qiseyê kulîne taxmînî bî.

Xid berbêne. Kalêk ci ra persa, va “Ero maya to şan de keye de bî?” Xidî sereyê xo hejna. “Qet to ra nêva ez şina cayêk?” Xidî ena şope sereyê xo manaya nê de hejna. “Allah Allah!” Tu mana nêdayne ci. Yewî va “Nêbo ena şêro zîyare ser?” Yew vatişo bimentiq bî. Qet nêbiyêne ena nezaniye rê sey derman ame. Her kesî karê xo yê şodirî caverdabî. Çend kesî şiyî zîyare ser, êyê bînî şiyî karê xo ser. Vereki kerdî teber, Xid şî verekan ver. Sereyê xo de maya xo, çiman de he-

sirî estbî.

Tayê wext ra dima înan cinazaya Ele cayo ke cinazaya Welî ameybî dîyene de dî. Cinaza bi matmen-dayî û bi berbişê cînîyan ame we-dartiş. Sil nêvecîya teber. Kesî sebebê întixarê Ele nêzanayne la her kesî henî taxmîn kerdêne ke bi-yena Silî biya sebeb. Xo miyan de kerdeyê Silî şermezar kerdêne. Bibî sebebê întixarê cîneke. Êdî ena dewe ey rê zî bibî teng. Labelê cûye berdewam bî. Belê ena biyene kesî xo vîr ra nêkerde la kes zêde ser o zî nêvindet. Xirabîye ra xirabîye vecîyêne. Dewe Sil cemat ra tecrîd kerd. Kesî bi çimo rind nêewnîyêne ey ra. Ê bi xo zî ezabê wijdanî antêne. Yew xetaya ke telafiyê xo çinê bî, kerdbî. Seba zewqê a vîstike mîka bi poşmanîye û ezabê wijdanî cûyayne. La êdî tu feydeyê xo çinê bî. Ele merdbî, Xid tenya mendbî. Bê maye mendiş de kam zano çî ameyne sere. Heyatê xo sere ra heta bin vurîyayne. Sil bi kerdeyê xo qederê înan ser o bibî diyarkerdox. Coka her kes tenya qederê xo nêcûyayne, biyêne sebebê qederê sewbîna kesan zî. Weçînayişê ma tenya îstîqbalê ma nê, ameyeyê înanê ke heyatê ma de estê ser o zî tesîr kenê. Pêro girêdayeyê yewbînî yê. Kerdeyê her kesî qederê înanê bînan ser o zî tesîrê xo esto.

XORTANÎ

Mihanî LICOKIC

Xortanîya bê xeman
Dinya ra bê xeber bî
Bi çov û gove heman
Zerrgeş û sewdaser bî

Min zerr da jo keyneke
Wexto ez xort bî hema
Xirab şî çerxê felek
Ez poşman biya dima

Temen şî ez biya kal
Herdîşe biya sipî
Se kerî pê milk û mal
Bê hêz biyê dest û pî

Zerrî bi gef û guran
Extyarî qet nîna vîr
Goşê min biyê giran
Eyseno ke biya pîr

Çokan de çin yo derman
Ke ez pê berzî game
La zerrî kena ferman
A goş nêşana dame

Fenê demê xortanî
Hêz û hucame çî bî
Ez di miyanî meydanî
Wahîrê sozê xwu bî

Eno tenî xeyal o
Çî ray nêbeno rastî
Ez hendî keso kal o
Zano do biray mastî

Aling ra tûtî perray
Keye de mendo tenî
Eysa peynî ena kay
Min qebûl o ezbenî

Hin ray yena boy herrî
Vengî qîr û hewarî
Ez nêşkeno biperrî
Ro ci keno goşdarî

Vengê herrî yeno min
Vana ti şêrê se ra?
Neçarê meymanê min
Ti go tehm kerê tera

HEVRING

| İrfan AKDAĞ |

*Çiyo ke ti hîs nêkenê, ti nêş-
kenê fam bikerê.*

William Shakespeare

“Emşo tewrê ruhê mi azmîn ra astareyêk perra. Homa zano, ez sey Resik Huseynî bêgune ya. Leşa mi sey awa Dicle pak a. Ena roje ra tepîya hinî pepûk seba mi zî waneno. Ax rîsiya! To zî zanayne, sey birayê a keynaya sêwire, pîzeyê mi de kenger çinê yo. Koyê Meqamî cor ra ewnîyeno Koyê Veyveke ra û pîya mi ser o bermenê. Layê Sînağî pê hesiranê mi biyo de. Sîyê siyayî yê Qerejdaxî awiranê mi ra şermanenê û wazenê sey vayê Kurdîstanê Sûrî dormareyê mezêlê mi ra **darabî** şorê. Ruhê mi enê koyî de xerîb o, sey vila binê kerraya çeqere de. Ax rîsiya! Ez rîpak û zerrîzelal a! Eno ware qandê mi gul û gulistan bi, to mi rê kerd goristan. Vengê mi tewrê vengê bawkê camêrdan Meydanê Xeleyî yê Xarpêtî ra beno berz. Ez nêzana mi ra pey çend deyîrî yenê vatiş, çend bêrî-

vanî dûrî ra dergaderg ewnîyenê mezêlê mi ra û hesiran rişnenê erd. Mîlçikî mezêlê mi ser ra ver bi leweyê Qerejdaxî firrenê. Hinî ruhê mi bişewe sey xezale Qerejdaxî ser o çerixîyeno û mîlçikan rê embaztî keno. Biskê mi sey çayirê Wareyê Bestgewrî mezêlê mi ra zîl danê, derûdormeyê Qerejdaxî kenê çereca û nameyê mi çi rey vîrî ra nêşino. La ti rîsiya! Eno erd çi rey leşa to nêkeno verara xwu, şeçîyeno û To ra xû keno. Ruhê to yo leymin heta merg binê verisnîya gangêran de cûyeno.”

*Kueçber a, tim welat ra dûr a
Kowta heway risq dunya dima*

*Zerr mi wena, la destbestî ya
Hown şewon a, koyon a geyrena
Ez yow qîrî ya, bêgazî ya*

*Ruec newî ya, bêrî kena
Biskê yow keynek a, vêng yow zel a
Buêy ‘elbik a, sung sêr gingil a
Ez yow şuepê welat ma ya
Gîlî gazî ya, bêgazî ya*

*Zown ma nexşîn, ez pabend a
Sê yow gulê gaz Kerrî ya
Desmalê xuwerton a, serguvendî
ya
Welat şîrin, ser lalig biya
Ez vêng yow zown a, bêgazî ya*

Qerejdax... Ti koyêko bêşînor ê. Yew hetê to Ruha rê çim şikneno, yew hetê to Mêrdînî rê çim şikneno, yew hetê to Koyê Baxirî rê çim şikneno, yew hetê to Diyarbekirî rê çim şikneno. Şaristano qedîm Diyarbekir pê sîyanê to yê siyayan awan biyo. Binê herra to de adiro gurr esto. Şarê Diyarbekirî seba to vano “Yew ejderhayî adir pişknayo û dima o ejderha pê qeydan girêdiyayo.” Tayê vanê ti koy ê, tayê vanê nê ti deşt ê, deştêka hîra û delale. Kê vano qey verê cû ti ko bî, dima sey pendîrî biyî vila, biyî deştêka hîra û pehne. Qerejdax! Ti seba Sêwreke û Wêranşarî yew pîyo destakerde û yew lajo jîhat ê. Kalikê kirdan seba to vatêne “Çiyayê Qerejdaxê, dibêjin çiya ye.”

Koyê wareyan, erdê eşîran, waştîyê bêriyan... Peso wurdî pê çereyê to beno xurt. Homa zano heta nika çend mîyînî kuwîyayê erdê to ra û binê xeymanê to de çend bêrî hewnê xo de pesê xwu dîyo. Qerejdax, ti zaf extîyar ê, labelê ti zerrîya xortan de yew keynaya delala çim-siya yê. Gewen to ra zaf hes keno.

Tewir bi tewir gewenî sey yew zencleyîre zelqîyayê erdê to yê ziti ra û kaşê to sey xaşxaşikan xemilnayo.

Wexto ke serê Koyê Baxirî ra roj vejîyeno, Qerejdax sey tewqe aseno û sifte sey qîrî siya yo. Dima hêdî-hêdî sey kila adirî nîyeno a û beno sûr. Hetê zimeyê Qerejdaxî de vewra newîye û kane kewena têmiyan, cêr de vewra kirtine û cor de vewra newîye verar şinê yewbînan. Qerejdax cayêko asî yo, keyeyê koçeran o.

* * *

Zilfîya, germ û qîyaleyê nîmroje de fekê xeyme ra mesîne girewte û hetê serê wareyî ro şîye Hênîyê Veyve ser. Linga aye ya çepe de paşnaya solê ci yê naylonê hewzî bineyke dirîyabî û rey-rey linga ci ra vejîyayne. Qeretumanê ci yê gewrê vilikinî xeylî bibî qilêrin. Aye ra ver di keynayî ameybî hênî ser û satilê xwu yê xorînî naybî fekê çirra hênî ver. Zilfîya yew keynaya hare ya reşika pîrnîkçewte bî. Keynayanê bînan satilê xwu nayî fekê çirra hênî û wuriştî we. Keynan bi çalim qisey kerd:

- Herê Zilfîya, vanê Misto Kor ameyo xeyma şima, ti wašta.

Her di keynayê çenebazî xeylî huyayî. Zilfîya her di destê xwu eştî miyaneyê xwu û bi vengo berz va:

- Wîî! Herê şima nêzanê,

vanê “Tax tax ra, baz baz ra, embaz embaz ra!” Kam ê pîsê qertê korî gênô?

- Eylâ ti zaf rind a!

Keynayan destê xwu berdî verê fekê xwu û hewna huyayî. Zilfîya ê fekê çirre ra fetilnayî û înan ra cigeyraye, va:

- Weta şêrê! Şima zî xwu yew çî hesabnenê!

Keynayan satilê xwu girewtî û veracêr kewtî rayir. Keynayan ra yewe cêr ra hewna bi çalim qisey kerd, va:

- Zilfîya, payîzî veyveyê min o. Xwu viraze û bêre veyve. Belkî ti yew lajekî bixapênê!

Zilfîya herinda xwu de keserîya, behicîya, sey gamêşe kufa. Hêrsan ver mesîna sifirîne da kerraya hênî ro û fekê mesîne sey pîrnika xwu kerde çewt, namna. Zilfîya xwu zere de va “Axx Seyîdqajî, axx keko! Mila rîyê to siya bo, keyê to biveşo! Ez hema qic biya, to terlik eşt mi û pîrnika mi şikite. Nika pîrnika mi çewt a, coka kes bi mi qayîl nêbeno. Ez keye de menda. Key-nayê wareyî peyê mi de qalan vanê.”

* * *

Bêrîvanan xwu dabi Kaşê Keş-kica û bareyê êreyî ra ameyne. Hema payîz dûrî bi û bêrîvanî roje de di cemî şiyêne bare. Meşkê înan pîrrê şit bî, herê xwu daybî xwu ver

û gewenê kaşî binê linganê heran de pilxîyayne. Destê tayêne de rêşta, destê tayêne de çaxî, hem qisey kerdêne û hem zî rayir şiyêne. Narê kaşî ra zî çerçî hefsarê astora xwu ya qerre de girewtbi û verê xwu dabi Wareyê Selpezî. Tewr peynî de veyva newîye, cenîya gerguşma ameyne. Bineyke badê bêrîvanî û çerçî cêrê kaşî de raştê yewbînan ameyî. Ema Bese senî ke çerçî dî, rêştaya xwu dekerde galeyî û va:

- Hero xorto porsûr, eno germ û kilij de ti ça ra yenê?

Çerçî qet sereyê xwu berz nêkerd, ey vengê aye ra Ema Bese şinasna. Va:

- Ema Bese, ez verê Kurra Mandale ra, Wareyê Mala Axayî ra yena.

- La xorto to ena rey mi rê taximê nakan ard?

- Ê emê, mi ard.

Dima bêveng kişta bêrîvanan ra vîyart û da ra şî kewt Çala Gualximî. Nar û werrê ena çale de miyanê gewenî de kengernebî û vergvaş amebi û diyarê siyanê siyayan de piringol estbi. Çerçî çale ra xwu serecêr kerd. Kişta raştê çerçî de, kef de yew hênîyê awa lêle estbi. Çorşmeyê hênîyî zaf xîçin bi û pê awa lêle heta miyanê çale nat û wetê vaye de çayir zergûn bibi. Miyanê xîçan de gerzinikî zîl dabî.

Leweyê çale cayêko xirûxalî bi. Çerçiyô porsûr wexto ke kewt paştê wareyî, Zilfîya fekê xeyme de yew tasa badîna kewîye şutêne. Senî ke dî çerçî yeno, a hele kar û gureyê xwu ra fek verada, sey tîrmare lez kerd, tase eşte pelasî ser û şiyê zere, lezûbez yew fîstano qutmî girrewt pira. Yew laçega hewza vilikine zî eşte sereyê xwu ser, xwu viraşt. Dima kulinda xeyme de, xeyme ra yew çayo dirate dî, bi heyecan uca ra ewnîya çerçî ra û ameyişê ci pawit.

Çerçiyô porsûr peynî de resa ware û şî binê Dara Mîlçikan de vindert. Astora xwu ya qere ra tef-talê xwu rona û verisnîya Dara Mîlçikan de erd de rafîna. Çerçî yew lajeko porsûro gircikino milqîqo sipî bi. Rîyê ey de şanikê siyayî sey pişkulan vila bibî. Lewê ci sûrî bî. Lewê sûrî tîjîya Qerejdaxî ver sey erdî qelişyaybî û bibî ziwa. Miyanê cînîyan û keynayanê wareyî ra hêverî Zilfîya şiyê çerçî het. Binê laçega xwu ya hewze ra biskê xwu bineyke vetî teber, sereyê biskan de girewt, ardî sîneyê xwu ser, xwu tada û çerçî ra va:

- Çerçî ti xeyr ameyê.

Çerçî qet rî nêda Zilfîya. Rîyê xwu çarna û bi vengêko serdin va:

- Xeyr miyan de be, Zilfîya.

- Ti hê ça ra yenê? To ewro çi çiyô newe ardo?

- ...

Çerçiyê porsûrî hefsarê astora xwu Dara Mîlçikan ra girêda û bi vengêko dekerde qîra va:

- Şarê Wareyê Selpezî! De bêrê pêser, çerçî ameyo, şima rê kinc-mincî, qican rê çî-mî ardo!

Biney badê derûdormeyê çerçiyê porsûrî bi qican, cînîyan û keynayan bi pirrî. Fondelîyê rengînî, gacê layî, solê lastikî, seba qican yewbînan ra rengînêr kaybenikî, zereyê pakêtanê rengînan de biskuvîyî, çikolatayî, toqayî, têlê şutişê firaqan, seba şutişê kincan deterjanî û sey nînan pel û purt destê cînîyan û keynayan de şiyêne ameyne.

Xime cînîyêka destweşe bî, senî ke resaye xeyme, hêverî barê herê xwu rona û cila herî kişta berê xeyme de eşte erd. Keynaya Xime Mihribana newserrîye zaf kewte maya xwu liyak û va "Dayê çerçî ra mi rê yew toqa bigêre." Xime destê keynaya xwu girewt û şiyê çerçî het. Çimê Mihribane gina yew toqaya sûre ro. Xime senî destê xwu seba girewtişê toqa derg kerd, destê ci gina destê çerçiyê porsûrî ro. Xime ceniqîyaye, şermayaye, destê xwu tepîya ant û toqa eşte erd. Çerçî toqa girewte û da Mihribane. Zilfîya paştê xwu daybî Dara Mîlçikan û peyê keynayan ra sey kundî ewnîyayne Xime û çerçî ra.

Zerrîya aye a werdêne. Zilfîya key-nayêka zerrîsiya û xirabe bî. Wexto ke destê Xime gina destê çerçî ro, Zilfîya hesûdîya xwu ra wina fikirî-yaye: “Dê biewnîyê veyva ma ra, ha se kena! Qestî şina destê xwu dana destê lajê şarî ro! Sey dele har biya. Axx keko, bî hîrê serrî ti şiyê welatê gawiran de şew û roje sey kutikî xebitîyenê. Dê biewnîye, cînîya to ha se kena! Ware de kewta xortan dima! Axx Seyîdqajîyê Keyê Elîyê Zenge, dê biewnîye cînîya to senî çalim kena, wa çiman vejo.” Aye o destginayîş zerrîya xwu ya tarîye de sey koyî kerd pîl, xwu het ra çiyî nayî pêra, vacorîya û vacorîya.

Xime destê Mihribane girewt û da raye şiyê xeyme, sey her roje kewte kar û gureyê xwu dima. Leyê Qerejdaxî de eno wareyo honik de areqê aye çi rey serdin nêbiyêne. Şit girêna, xeyme gezi kerde, şamî pewte û nimajê mexrebî ra ver kincê leyminî dekerdî legan, koneyê xwu girewt û tewrê embaza xwu ya wareyî Gule şiyê Gola Key-nayan. Heta ke tîjî şiyê awan, kincî şutî. Xime hende kincî şutîbî ke miyaneyê ci çingizîyabi. Bi zor wurişte payanî û tewrê Gulê ageyraye ware.

Vistewreyê Xime Zekî tornê xwu Mîralî girewt verara xwu û xeylî ey dir kay kerd. Şamî ra pey di extî-yarê wareyî Şînê Keyê Dîlane û

Şikê Keyê Hevsûnî ameyî xeyme. Destê raştî ra felcî dabi Zekîyê Keyê Elîyê Zenge ro. Bineyke zî lingê ci dejayne. Yewo xilikino esmer bi. Coka sey marî xwu pelasê xeyme ser o gilok kerdbi, pê destê xwu yê çepî estûna xeyme ra radyoyê xwu yo kan ard war û akerd. Enê radyoyî ra çiqas hes kerdêne. Gama ke şibi hec Medîne de erî-nabi, vatêne “Eno emanetê hecî yo.” Îbreyê frekansî bineyke çarna, axirî ajansê şandî ca kerd. Radyo ra vengê serwezîr Turgut Özalî bi zor ameyne şinawitiş. Ekonomî ser o qisey kerdêne. Lajê Xime Mîralîyo hewtserre teber de tewrê qican kay kerdêne. Qicê wareyî kaykerdişê şandî ra mird nêbiyêne.

Xime bêhewnîye ver bi zor kewte cile. Wexto ke liheyf ant xwu ser, yew dej kewt pîzeyê aye, yew dejo sey dejê tutardişî bi. Ge vindertêne ge dayne pîzeyê aye ro. Wexto ke pê destanê xwu pîzeyê xwu dewisnayne, dejê ci midetêk şenik biyêne. Xime bi enê dejî miyanê areqî de kerd siba. Serê sibayî senî dest eşt destikê meşke dejê ci bi tay û dima vindert. Xime şana-yişê meşk ra pey heta bareyê nîm-roje xeyme de liheyf sixir kerd. Eke wextê bareyî ame, satilê xwu girewt û şiyê barica. Senî ke çiceyê yew mîya gilare tepîşt, pîzeyê aye sey dejê kardî heyne sizî kerd. Enê

dejî boya Xime birna. Bare de areq careyê aye ra sey dijne pişkulan ser o dalpayî kerdêne. Cîneka feqîre axirî miyanê dejê pîzeyî de bare qedêna û ameye xeyme.

Dejê pîzeyî bi eno qeyde çend rojî, hîna zaf zî bişewe, dewam kerd. Xime şermayayne ke derdê xwu çewî ra vajo. Dades rojî hewn de hewna bi dejayîş biye aya û destê xwu berd pîzeyê xwu. Pîzeyê xwu de sey bilçikê rûnê keleyî yew leteyê goştî ferq kerd. Zaf tersaye, miyanê cile de biye wirdêk. Kişta xwu de ewnîyaye qicanê xwu ra. Vayo ke Qerejdax ra ameyne û qula xeyme ro kewtêne zere, sey lorî ameyne goşê Xime. Xwu rê va “Eyla eke ena yew nêweşîya xirabe bo! Eke ez bimirî kam miqateyê qicanê mi beno! Seyîdqajî ne halê ma perseno, ne miqateyê ma beno, ne xebere şiraweno! Eza feqîre eno waro kerre û kuç de tenya se bikerî.” Destê xwu serê pîzeyê xwu ra xeylî çarna. Heta serê sibayî va “Eno çi yo pîzeyê mi de vejîyayo?”

Dej û tersî pîya zerrîya Xime werdî. Pîzeyê aye sey paştîya kesa roj bi roje hêdî-hêdî masa. Bê Gule nêşqayne derdê xwu çewî ra vajo. Gule ci rê gunîgerm û embazêka rinde bî. Çiqas pîzeyê aye masayne, awirê şarê wareyî hende biyêne xirab. Wextê bareyê êreyî bi. Bêrîvanî Deşta Pergesûrî de ameybî

bare. Xime sereyê xwu zeleşnabî dimeyê mîya beleke û ditêne. Heyna dejê pîzeyî ver ge-ge çimê xwu pêrocinayne. Leyê aye de embaza ci ya bareyî Gule pes ditêne. Gule va:

- Ximê ti qey vistewreyê xwu ra nêvana, wa to biberu doktor?

- Ez şermayena, ez tersena. Ne mêrdeyê mi esto, ne pîyê mi esto! Miyanê enê kar û gureyî de, serê enê koyî de kam mi beno doktor. Pîzeyê mi zaf dejeno û her ke şino beno gird.

Wexto ke resayî Kaşê Keşkica çend xeymî dûrî ra aseyî. Her di embazê verînî kişta heranê xwu de rayir şiyêne. Dejê pîzeyî Xime kiştbi. Ewnîyaye xeyman ra, ewnîyaye kaşê wareyî ra. Dejî ver bi zor qisey kerd:

- Wayê, merg sey verisnîya ma, her wext ho ma dima. Ma çi wext ganê xwu teslîm kenê, Homa zano. Gulê, waya mi, eke ez merda, mezêlê mi enê perserê wareyî de, eno kaş de bikenê. Eno zî to rê wesîyetê min o.

Gule rîyê xo çarna gewen û hesirê çimanê xwu pak kerdî.

* * *

Bareyê êreyî ra pey Xime heyna kincê leyminî bê legan tewrê koneyî dekerdî yew telîs û eştî paştîya xwu. Gule va “Karê mi esto, ez ewro nîna.” Rayîrê Gola Keynayan

de heyne pîzeyê ci sizî kerd. Miyanê gewenê kirrekî de hergot sey mûrayan vila bibi. Xime uca ra xwu da veracêr û kişta Birrê Zerencan ra yew qil ro vîyarte û şîye gole ser. Mihribane hende bermaybî, hewna zî xwu het de nêardbî. Ci ra vatbi “Ti tîya de vindere, tewrê ema xwu pendîr viraze, gole xorîn a, ez tersena ti xij bibê, biginê gole ro. Hema par nê pêrar, tîya de tornê ema Bese xeniqîya.”

Labelê zerrîya ema zerrtariye a werde. Va “Ena ancî ha şina ça? Nêro şina waştîyê xwu het! Çina ra keynaya xwu tewrê xwu nêberde? Çina ra tenya şina?” Tîjî serê Birrê Zerencan ra mikne-mikne şiyêne awan. Zifîya xwu zere de va “Ena werembiyaya ça mende? Zaf kewte erey. Ez ena rey aye tepşena!” Zilfîya posteyê pendîrî verada û leze binê wareyî ra miyanê gewenê kirrekî ra kewte rayîr. Senî resaye Birrê Zerencan, binê birrî ra çerçîyo porsûr dî û ca de kewte miyanê birrî û qafikê yew çinayêre de xwu nimit. Çerçî Çala Gualximî ra xwu dabi perê çepî ser, uca ra amebi binê Birrê Zerencan ra vîyartêne û şiyêne hetê Sêwreke ser. Seke zerrîya Zilfîya de yew ko helîya, hîsê aye kewtî tîmiyan. Qafikê a çinayêre de xo rê xeyal kerd, filmî nayî pêra, nayî pa, ca da ci, Xime rê nengî çinayî, guneyê aye girewt,

zerrîya xwu kerde serdin û va “La mi nêzanayne Xime û çerçî waştîyê yewbînan ê! Coka çerçî rî nêda mi. Xime tewrê enê çerçî gureyo pîs kerdo û hemîle menda. Eke tenya nêweş biyêne qey ma ra nêvatêne “Ez nêweş a, mi biberê qeza, biberê doktor.” Qehpika herame, ne Homayî ra tersena, ne ma ra û ne zî qicanê xwu ra şermayena, roşnîya roje de kincan kena mehne û yena waştîyê xwu het, kewena verara ci!”

Labelê Xima feqîre werê qilî de, verê gole de miyanê dejî û areqî de kincî şutêne. Xima feqîre ça ra bizano gorima ci semedê aye ware de senî qisey kena û zerrê şarî kena siya, mezgê şarî kena lêl. Zilfîya apey ameye, la senî ameye! Seke maro siya tewrê xwu axû biyaro û xeyme bi xeyme vila bikero. Zilfîya binê wareyî de, fekê xeyme de ema Bese dî û sifte eno axû pijiqna aye ro. Xeylê zemê Xime kerd.

Tîjî şîye awan û Qerejdaxî xwu teslîmê tarîti kerd. Xime kincê hîti eşti paştîya xwu, qil ra xwu da veracor û miyanê vengê kerm û kêzî de kişta Birrê Zerencan ra vîyarte, ameye xeyma xwu. Zilfîya wexto ke Xime dî, fekê xeyme de binê çimî ra ewnîyaye ci ra û bi vengêko hêrsin qîraye ser, va:

- Herê Ximê ti ha ça ra yena?
- Ti paştîya mi zî nêvînena, ez

şıya gole, mi kincî şutî.

- La ma nêzanê ti ha ça ra yena!

Zere ra vengê pîyê Zilfîya ame.

Va:

- Herê Zilfîya se biyo? Ti veyve ra vana se! Ti ware ana ma ser! Heme çî gilûgazî mekerê.

Her diyana zî vengûvaj birna. Çimê Xime biyî pirrî la nêbermaye.

Çiqas ke şiyêne, pîzeyê aye de guda goştî pîl biyêne û kê vatêne digana. Rîyê dejê pîzeyî ra vayê Qerejdaxî ci rê bibi axû. Kamî a dûrî ra diyêne, hêverî awirê leyminî eştene ci û dima derheqê aye de qisey kerdêne. Aye ra pey qalê xirabî vatêne. Bê Gule her kesî aye ra verê xwu fetelnabi. Hîrayîya Qerejdaxî ci rê bibî teng, hewrê siyayî bibî verisnîya aye û şewê dergî ci rê sey azabê qebrî ameyne.

Buhtan zerrîya merdimî de merhemet nêverdeno, çimê merdimî keno kor û aqilê merdimî keno lêl. A şewe qicanê wareyî Kal û Pîre kay kerd. Labelê kes nêame xeyma Zekîyê Keyê Elîyê Zenge. Embazê vistewreyê ci zî xeylî wext bi ke nêameybî xeyma înan. Zekîyê Keyê Elîyê Zenge fekê xeyme de sendelîya ser o ronîştbi û xeyme bi xeyme geyrayîşê qican seyr kerdêne. Wexto ke qicî verê xeyma ey ra vîyartî, ey veng da qican, va:

- Kilo bêrê xeyma ma, ez

şeker dana şima.

Labelê qicî nêameyî xeyma înan. Zilfîya zî fekê berê xeyme ra ameye zere. Xima feqîre biskê Mihrîbana xwu viraştêne. Zilfîya sey kutikî lawaye Xime ser, va:

- Ximê to dî, rîyê to ra hinî qicî zî nînê xeyma ma. Qehpika herame, ti enê gureyî senî kena pak! To eno ware de ma kerdî xax. Vaş binê kerra de nêmaneno. To dî senî kewt teber, senî pîzeyê to masa! Wa adir ganê to kewo.

Xime biskê Mihrîbane veranêdayî. Çimê aye biyî pirrî hesirî. Vengê aye de sizîya pîzeyê estbi, va:

- Zilfîya ez to dest de menda! Ez bêgune ya, ez nêweş a. Ti mi ra çî wazena?

- Ti hema nêşermayena qisey kena. Mila ti kuçeyan de bimanê!

Xime sereyê xwu rona û hesirê xwu veradayî biskanê Mihrîbane ser. Mirdîya xwu bêveng bermaye, la veng nêvet. Dima hesirê xwu pê qeretumanê xwu pak kerdî û ewnîyaye lajê xo Mîralî ra. Çimê ci sey hinare bibî sûrî. Xwu zerrî de va "Ez seba qicanê xwu, xwu vera nêdana." Ê veng da lajê xwu, va:

- Dê bêre maya xwu het. Îşlîgê lajê mi zaf pê ameyo.

Mîralîyo qickek şî ema xwu het û rîyê xo kerd tirş. Vengê xo nêvet. Xeme va:

- Dayê qurban, ti qey tewrê mi qisey nêkenê? Ti qey mi ra verê xwu fetelnenê?

Mîralî nêame maya xwu het û leyê Zilfîya de wurdî-wurdî qisey kerd, va:

- Qicê wareyî mi ra vanê “Maya to cînîya xirab a!” Tewrê mi kay nêkenê.

Enê qalî sey qerşûnî ginayî zer-rîya Xime ro. Çimanê sûran ra hesirî hewna ameyî war. Seke hesirê aye bibî lavê Qerejdaxî û zerrîya aye dax kerdêne. Bi bermiş qisey kerd, va:

- Ez qedayê to ya lajê mi, Mîralîyê mi, zerencê maya xwu, eno ruhê mi binê linganê to de bo. Wa eno ganê mi to rê bibo feda. Wa ena leşa mi to rê bibo pelas, maya to cînîya pak a.

Dima ewnîyaye Zilfîya ra. Her di destê xwu pît dayî sîneyê xwu ro û bi bermiş qisey kerd, va:

- To enê qalî dekerdî sereyê lajê mi. Merdim neke goşanê xwu ra, gereka çimanê xwu ra bawer bikero. Homa heqê mi to ra bigêro! Xwu vîr ra meke, dînya ne alimî rê ne zî zalimî rê manena.

Deşta hîra yê Wareyê Selpezî Xime rê bibî teng. Zerrî bibî tarî, goşî bibî kor û awirî bibî qilêrin. Zekîyê Keyê Elîyê Zenge senî ke ame zere, hinî kesî vengê xwu nêvet.

Zilfîya serê sibayî verê xeyme de yew het ra adirca de nanê tewqe pewtêne û yew het ra zî vacorî-yayne:

- Enê şîwaneyê ma hend nan se kenê, senî qedênenê? Ma her roje mîya înan kenê pirrî werd. Heyna zî bes nîyo. Ez vana nanê xwu danê qicanê koyan.

Pîyê ci pê çonqale vejîya teber. Veng şî ci. Qîra Zilfîya ser, va:

- Şşş! Lîya roşnîya rojî de ê qalan meke. Veng şîno eskeran, wehd bo, şîwananê ma zî kişenê. Hema par Layê Sûrgulî de şîwaneyê Keyê Axayî nêkişt! Beno ke enê rojan esker hewna bêro ware. Lez şo ê bandanê Şivan Perwerî binimne. To katê parî senî xwu vîr ra kerd?

Vistewreyê ci Xime ra bineyke rîyê xwu kerd tirş, çimê xwu aye ra remnayî û va “Hinî ti meşo bare. Wa Zilfîya şêro.” Enê qalanê tehlan û awiranê qilêrinan zerrîya aye sey taramîya adirî veşnayne. Xime wexto ke şiyêne hênî ser, kesî tewrê ci qisey nêkerdêne, seke Xime cuzamine bo. Tik û tenya mendbî. Wexto ke serê hênî ra wurişte û bineyke şîye, pey ra vengê yew cînî ame goşanê ci, vatêne “Eyb, ris-watî! Herê ena Xime bê mêrdeyî pîzeyê xwu senî masna?”

Çend rojî ra pey birayê mêrdeyê ci Qadir helê şandî resa ware, awa

Qerejdaxî ra şimite û va:

- Biracinî ma siba şinê dewe, wa Nafa Keyê Lalikon biewnîyo to ra.

Xime bi vengêko nizmek va:

- Doktor nêbeno?

Vistewreyê ci û Qadirî va:

- Dewe ha ça, şaristan ho ça? Koyan de ne rayîr esto, ne pere esto, ne ereba esta. Ma ça ra resenê doktor. Nafa Keyê Lalikon nêweşîya to ca kena. Ti qey vana îllahîm doktor, xeyr o! Ti ma ra çiyêk nim- nena?

Enê qalan ra pey seke kerraya serberî ameybî niştî sîneyê Xime ser û Xime fatisnaynbî. Xime vengê xwu birna û herinda xwu de ronîşte. Mihrîbana ci mende maya xo ra, va:

- Dayê ti şina ça?

Xime sereyê xwu rona û vistewreyê xwu ra persa, va:

- Eylâ qicê mi se benê? Wa ê zî tewrê ma bêrê.

Qadirî nêverda pîyê ci qisey bikero. Bi yew vengo serdin qisey kerd, va:

- Qicî tîya de tewrê Zilfiya manenê. Rayîr zaf çetin o. Kaş, kerre, quç zaf o. Tenya yew astora ma esta. Xwu hedre bike, ma siba şefeç ra kewenê rayîr.

Xime qicê xwu verar kerdî. A şewe binatêyê qicanê xo de rakewte. Hetanî şefeç binê liheyfî de

dejê pîzeyî ver sey marî xwu lefêna têro. Antişê dejî dir mirdîya xwu boya qicanê xwu ante xwu zere. Serê sibayî şefeç ra wurişte. Xime dergûdila û pît verar şiyê qicanê xwu ra, mirdîya xwu lewî nayî rî û çimanê înan ra. Mîralî zaf bêhewn bi, sereyê ci sey sereyê yew vereka sawa ameyne war. Xime wexto ke xeyme ra vejîyaye teber, bermîya Mîralîyê qickekî ame goşê aye. A zî bermaye, hewa peyîne ewnîyaye xwu ra pey, labelê zereyê xeyme de Mîralî nêdî. Lêlê sibayî de tenya vengê meşkanê wareyî û vengê Mîralî ameyne goşê ena cînîya feqîre. Qadir wenişt astore, Xime pay de bî. Binê wareyî de kiştâ xeyma Ema Bese ra vîyartî. Xime va “Ema Bese heqê xwu helal bikere. Xatir bi to.” Ema Bese qet awir nêda ci, tedir qisey nêkerd û meşkê xwu şana. Xime ewnîyaye erd ra, veracêr biye û dîyarê Birrê Zerencan ra vîyarte. Gola Keynayan ci ra nêasaye. Kaşê Merga Diyabanî cayêko tîk bi, astora siya lezûbez kertê kaşî ra vîyarte û resaye Çirra Luyî. Çiqas şiyêne Qerejdaxî ra kewtêne dûrî. Kerraya Pêxemberî ra pey rayîr xeylê bi çetin. Erdo zit û xîçin raywanîye kerdbî çetin. Her diyan zî qet qisey nêkerdêne. Xime çend rey persaye va “Qadir çi hewalê to yo?” Labelê Qadirî vengê xwu nêkerd. Tenya nano teniko kakilin û

toraq girewtbi xo het. Nîmroje verê Hênîyê Xîça Eyşe de werdê xwu werd û heyna kewtî rayîr. Xime serreyê xwu pê yew laçika gewre piştî û solê naylonî sey rîyê erdî ci rê teng ameyne.

Tîjî hêdî-hêdî şiyêne awan. Xêza asoyî sey saye bibî sûr û zaf rind aseyne. Qadirî vera Xime de sey Zilfiya bêrehm bi. Kewtî Gelîyê Heşî. Eno gelî zaf xorîn bi û destê raştî ser gelî birro kore bi. Qadirî serê astora siya ra mîyaneyê xwu tada û va:

- Eno gelî cayê qîcanê koyan o. Eke raştê ma ameyî, înan ra vaje “Eno mêrdeyê min o. Ez hemîle ya. Ma hê şîne doktor.” Sewbîna çiyêk mevaje.

Raştê çewî nêameyî. Binê asteyan de heta nîmeyê şewe rayîr şiyî û axirî tarî de banê dewe aseyî. Banê Zekîyê Keyê Elîyê Zenge bîneyke hetê serê dewe de, yew kaş de bi. Xime de dejî ver û raywanîye ra derman nêmendbi û xeylê qefilyaybî. Senî ke resayî ê banê herrînî, Xime verê berî de ronîşte, destê xwu eştî pîzeyê xwu. Pîzeyê xwu de guda goşt xeylê vilêna. Zanîyê ci zî de jayne. Dewe hewno xorîn de bî. Qadirî berê banî akerd la nêşi zere. Ewnîya biracinîya xwu ra, pê destê xwu nîşan da û va “Şo zere.” Bero asinîn sey zerrîya Zilfiya xeylê zenge girewtbî. Xime tuwey fam

nêkerd û şiyê zere. Di odayê banî estbî. Xime berê odaya xwu akerd. Şewqê aşma newîye zereyê oda de dabi rîyê Seyîdqajî ro. Zimbêlê ci yê siyayî heta lewê ci yê cêrînî ameybî war. Xwura linga raşte ra lengayne. Xime wexto ke mêrdeyê xwu dî, şaş biye mende. Midetêk vengê xwu nêvet û dima xwu ard pêser, va:

- Seyîdqajî ti xeyr ameyê! Ti çi wext ameyî?

Seyîdqajîyê Keyê Elîyê Zenge qet qisey nêkerd û sey yew darî he-rinda xwu ra qet nêleqa. Destê xwu yo raşt peyê xwu ra hêdîka vet. Şewqê aşma newîye dayne hevrîng ro. Xime ca de fam kerd ke mêrdeyê ci seba çînayî ameyo. Senî ke destê mêrdeyê xwu de hevrîng dî, şîkîya qelbê aye ke merg nêzdî yo, yew mergo dejin. O bero zengarî, berê mergî bi. Buhtanan senî çîmê mêrdeyê aye kerdbî kor, senî zerrîya mêrdeyê aye kerdbî siya. Ca de keyna û lajê aye ameyî vîrê aye. Tarîtiya şewe de miyanê dejî de neçar bî, bermaye. Va:

- Seyîdqajî camêrdê mi, mi yew keyna û yew zî laj to rê ardî dînya. Ez bêgune ya, ez qurbanê to bî, qarişê mi mebe, ez bêgune ya. Negeyî eştê mi ser, ez nêweş a. Yeno to vîr, maya min a rehmetî roja veyveyî hesirî varnayî û to ra va se? Va “Seyîdqajîyê Keyê Elîyê

Zenge, keynaya mi to rê emanetê Dicle ya.”

Çimê Seyîdqajîyê Keyê Eliyê Zenge bibî tarî. Enê qalê nermekî ginayî zerrîya ci ya huşke ro û tarîti de biyî welûwerdî. Hevringê xwu yo derg û fekkor pît girewt, sey vergê veyşanî, sey yew keftarê bêdidanî, sey yew marê siyayî erzîya cînîya xwu ser. Dêsê herrînî qîrîya Xime sipite û nêvete teber. Xime paştî ser ginaye erd ro, labelê mil ronêna, hewna wurişte payanî û Seyîdqajî tehn da. Labelê mêriko zerrîya hewna sey heşî kewt Xime ser û hevring kuwa pîzeyê ci. Qîrîya Xime binê şewqê aşma newîye de nêresaye çewî. Miyanê gunî de hewna wurişte payanî. Milçewt, rîgunin û serqot bî. Guneyê gawiran ci rê ameyne. Labelê mêriko rîsîya nêvindert, hewna erzîya ser û gureyê xwu qedêna. Qîrîya Xime tarîti de hêdî-hêdî birîya, Xime kunciko tarî de, binê roşnê aşma newîye de gan da. Seyîdqajî cacime eşte meyîtê Xime ser, kincê xwu yê guninî bedilnayî, vejîya teber, wenişt astora siya û tarîti de rema, vindî bi.

Roja îneyî bî. Wexto ke roj akewt, Qadir şî berê muxtarê dewe cena û va “Mi namûsê xwu kerd pak. Mi biracînîya xwu kişte. Şo cendermeyan ra vaje ez teslîm bena.” Heta nîmroje esker resa

dewe, Qadirî kekê xwu nêda dest û teslîm bi. Xebere resaye pîyê Xime. Pîyê aye ame dewe û hewa peyîne binê cacime ra ewnîya rîyê keynaya xwu ra. Erdîşa ci ya sipî û derge biye hît. Îfade dayişê Qadirî ra pey eskeran meyîtê Xime yew betanîye ro pişt, eşt yew qatire ser û va “Ma şirawenê Diyarbekir.” Pîyê Xime miyanê dewe de eskeran het de qîra û va “Ez zana ke keynaya mi bêgune ya. Ez çewî ra gerrekar nîya. Ez hesabê xwu dinyaya bîne rê verdena. Dinya dorî ya, malêza çorî ya!” Eskeran meyît qatire ser o barkerd, qatire daye xwu ver, da piro û dewe ra şiyî.

* * *

Gule miyanê areqî de hewn ra wurişte. Şewe bî, şewêka hîte. Asmîn de gurrîya hewranê siyayan, tebiyet de yewbînan ra rindêr vengê marûmûrî, xuşexuşê awa layanê Qerejdaxî, dûrî ra qîreqîra qîrîncelan, sey topan teqereqê vireyan û cor ra mikne-mikne dilopê dijne... Eno nîşanê payîzî bi. Vayêkê serdinî kef ra dayne xeyme ro. Gule hewnê xwu de Xime dîbî. Xime aye ra vatbi “Gulê, hende heqaret bi mi kerd ke ruhê mi sey bendî bi tenik û qula binê berî ro bi zor rema. La ez nika eno paştê Qerejdaxî de zaf rehet a. Her şewe vayê Qerejdaxî vaşê serê mezêlê mi şane keno.”

* * *

Darûberî pelê xwu rişna. Di aşmî badê cû muxtarî yew mektûb ard keye. Teber de vewre hurdî-hurdî kerdbi piro, varayne. Extî-yaro kuzik keye de, verê pixêrî de ronîşte bi. Muxtarî silam da û ame zere. Extîyarî destê muxtarî ra mektûb girewt û da tornê xwu, va:

- Leyro dê biewnîye tede çi nuştö? Hukmatî ra ameyö?

- Ê kalo. Dayreyê Tibê Edlî yê Diyarbekirî ra ameyö. Seba ema mi ameyö.

Qet sereyê xo berz nêkerd. Seke zeliqîyabi mînderê çeçerî ro, tenya lewê ci şiyî û ameyî. Va:

- Çi nuştö?

Sîracî bêveng mektûb wend û çimê ci biyî pirrî hesirî. Extîyarê kuzikê herdîşsipî hewna persa, va:

- Sîrac tede çi nuştö? Biçarne zîwanê ma û mi rê herf bi herfe biwane.

Seke qalî qirrika Siracî de bi-manê, bi zor ena cumleya peyîne wende:

- "...pîzeyê ci de kîst tesbît biyo. Zîrarê enê kîstî çinê yo."

Extîyarê kuzikî çimê xwu yê hîtî pak kerdî û mend şewleyê adirî ra. Roşnîya adirî de hesirê extîyarî zaf zelal aseynê. Milê xwu çewt kerd, xwu rê vacorîya. Vengê ci bi zor

resa tornê ci:

- Axx Ximê mi! Dinya tayêne rê vil a, tayêne rê zî kul a. To kulê dinya ant. Homa heqê biza kole biza estereyine ra gêno. Dinya yew **towir** a, hewlan bena, xiraban verdena.

* * *

Dayê! Kalikê mi vatêne "Dinya sey sîya dare ya. Çewî rê nêmanena heta şan." Dayê! Mi rîyê to ard vîrê xwu û nameyê to yo şîrîn kewt zer-rîya mi. To timûtîm mi ra vatêne "Mihribana mi Homa keyeyê to awan û şên bikero." Şikir Homayî sey to kerd. Talihe to sey porê to siya yo. Mûyê sipîyî porê to ra timûtîm dûrî bî. Ez nika kaşê Beşik-taşî ra ewnîyena enê şaristanê qedimî ra. Vengê vayî ruhê mi şane keno, binê verisnîya dara erxewanêre de rîyê to yo pak ana çimanê xwu ver û to xeyal kena. Erxewanî manenê vila mirclorî û Wareyê Selpezî anê mi vîr, labelê boya erxewanan hendayê boya sîneyê to weş nîya. Ez destanê xwu sey xeleyê Koyê Qerejdaxî porê keynaya xwu de çarnena û keynaya mi çimê xwu yê siyayî to ra girewtê. Ez hewna sey kalikê xwu vana. Dayê girewtişê heqê to û dîyayîşê to wa bi-mano perrê bînî rê.

FISTANO SÎPÎ

| Nazim KALKAN |

Vewre varayne, qile-qile varayne. Vewre hende varayne ke însanî di metreyî vernîya xwu nêdîyêne. Pûk bi. Vayêkê pêtî peleyê vewre natûwet eştêne.

Dest û lingê aye qeresîyaybî. Bi helmê fekê xwu yo qijkek her di destê xwu kerdî germin. Çimê aye ginayî her di linganê aye yê zilutan ro. Xwu rê va “Eno serd û sipur de çi gureyê mi teber de esto, ez ha se kena, ez şina ça, ez geyrena çitayî?” Nêzanaynê ke a ha kam ca de. Dorûverê aye sipî bi. Bê sipîtî çiyêk nêaseyne. Heme ca mij bi, mijêkê sipîyî heme ca qefelnabi. Bê vewre û mijê sipîyî çiyêk nêaseyne. Bi linganê zilutan vazda; labelê nêzana ke kamcîn het a şêro. Vinderte. Sey yew însanê korî her di destê xwu kerdî derg û tayê wext wina rayîr ra şîye. Ewnîya ke vernîya aye de çiyêk siya keno. Hîçêk şîye nîzdî. Ewnîya ke ena siyayî yew tuta keynayîn a.

Wexto ke rîyê keyneke dî, yew qîjî ginaye pîro: “Hewaro! Hewaro! Hewaro! Fatika mi, ti eno serd û sipur de teber a se kena? Tî nika

cemedîyena û mirena!” Waşt hetê Fatika xwu ser vazdo labelê kerd nêkerd nêşka linga xwu bierz. Seke her di linganê aye de ruh nêmendbi. Bi qîrayîş va “Fatika mi! Fatê, Fatê, Fatê!” Labelê vengê aye nêşiyênê Fatike. Fatike zî bi ters ewnîyayne dorûverê xwu ra û bi qîrayîş vatêne “Bawo! Bawo, ti şiyî ça? Bawo!”

* * *

Zîne perra xwu ser, tayê wext dima ameye xwu. Leşa aye areq de mendbî. Ewnîya binê banê herrînî ra. Bismîlaya xwu arde. Va “Ya Rebî, ti xeyrî ser biçarnê!”

Wurişte. Berê oda kerd a, eywane ra vîyarte û vejîya teber. Şîye binê endelî de destmaj girewt, ameye zere de nimajê xwu kerd û veng da Homayê xwu. Nimaj ra dima şîye kewte binê cayî. Verard şîye mêrdeyê xwu ra. Va “Mêrik, wurze! Serê sibayî dîyayo. Wurze, nimaj bikere.”

Mêrikê aye xwu natûwet da. Zîne ena rey va “Mi yew hewno xirab dî!” Mêrdeyê aye va “Xeyr bo înselâh!” Zîne, hewno xirab ke dîbî

mêrdeyê xwu rê qisey kerd.

Çend saetî badê cû dinya bibî roşne. Zîne rew wuriştbi. Sifre hedre kerdbi. Mêrdeyê aye Şêxmûs hema rakewte bi. Zîne şiyê venci, va “Wurze, arayî bikere.” Şêxmûs wurişt, şî binê endelî de dest û rîyê xwu şutî û ame serê sifreyî de ronîşt. Cîniya ey ci rê çay dekerde qedeh û verê ey de na ro. Şêxmûsî hema pirano verîn eştbi xwu fek ke berê odaya rakewtişî bi a, Fatike, bi destanê xwu yê qijan çimê xwu fereknayî û ameye serê sifreyî. Şêxmûsî bi destê xwu yo çep ca mojna ci û va “Fatika min a delale, bêre kişta babîyê xwu de ronîşe.” Fatike hetê babîyê xwu wa yew linge eştbî ke Zîne va “Fata mi, şo dest û rîyê xwu bişuwe hema bêre sifreyî ser. Fatike xwu na pêser û va “Dayê, serd o! Ez ewro nêşuwî nêbeno?” Dadîya aye va “Hi, çi rey beno? Şeytan hewn de mîza xwu keno rîyê merdimî ro!”

Fatike wexto ke eno vate fekê dadîya xwu ra şinawit, bi vazdayiş şiyê, binê endelî de dest û rîyê xwu şutî û ameye sifre de, mabeynê dadî û babîyê xwu de ronîşte. Ronîştişê xwu de pişkî ginaye piro. Dadîya aye va “Fatika mi xeyr bo, ti çi ra huyena. Fatike bi huyayiş va “Dayê vewre varena! Qîlî û koyî biyê sipî, erd zî ho beno sipî!” Û serreyê xwu cena vernîya xwu. Zîne bi

yew vengo xemgîn va “Erê la! Wa vewre bivaro û keynaya min a qeşmere wa şêro xwu bilewetno. Bawer bikere ez to nêgêna zere Fatê!”

Fatike vewre ra zaf hes kerdênê. Wexto ke vewre varayne Fatike xwu eştêne teber û temaşeyê dorûverî kerdêne. Fatike sipî ra zî zaf hes kerdêne. Babîyê xwu ra vatbi “Bawo, eke ti ena dore şêrê bajar, mi rê fistanêko sipî biyare!” Babîyê ci vatbi “Eke ez ena dore şêrî bajar, ez keynaya xwu ya delale rê fistanêko sipî ana!” Dadîya aye vatbi “Fatika mi, ti fistanî sipî se kena pê? Babîyê to wa to rê fistanêko sûr biyaro. Fîstano sipî lez beno lîşin, toz û dûmax lez dusîyeno pira.” Dadîya aye se kerd nêkerd aye qebûl nêkerd. Dadîya aye va “Ez nêverdena babîyê to fistanî sipî biyaro!” Fatike vengê xwu nêkerdêne, çimkî babîyê aye soz dabi Fatike û aye zanayne wexto ke babîyê aye şêro bajar, aye rê fistanî sipî ano. Çimkî wexto ke babîyan soz bidayne, sozê xwu ardêne ca.

Roja bîne Şêxmûs wurişt. Arayîya ke Zîne hedre kerdbî ra çend piranî werdî, yew qedeh zî çay şimite. Dima şî tifingo ke mîyanew de aleqnaye bi girewt, eşt xwu kifte. Wexto ke ber ra vejîya teber, xwu kişte de Fatike dî. Fatike va “Bawo, ti şinê çay?” Babîyê aye

destê xwu bi heskerdiş kerd sereyê aye ro û va “Keynaya min a rindeke, ez ha şina, apê to zî gêna û ma şinê Xirbik. Ma şinê ewnîyenê heywanan ra. Enê çend rojî ma nêşiyê hetê înan, ma nêzanê merdê mendê.” Fatike vernîya ey ra nêvejîya. Va “Bawo, ez zî şima dir bêrî, mi zî xwu dir bibere!”

Babîyê aye va “Fatika mi, teber serd o, pûk o! Ti ma dir bêrê, ti qeresîyena, dest û lingê to çiyenê!” Qîrî û warîya înan ra Zîne ameya zere, va “Şêxmûs, se biyo?”

Şêxmûsî va “Fatike vana, ez zî şima dir yena!” Zîne feteliya Fatike ser, va “Fatê Fatê, ti biya gêj? Ti eno serd û sipur de şina ça, ecelê to ameyo?” Fatike bi bermayiş va “Ez babîyê xwu dir şina, eke şima nêverdê ez înan dir şêrî, ez tenya înan dima şina!”

Şêxmûsî û Zîne û Fatike yewbînî fetelna. Înan se kerd nêkerd nêşekayî Fatike qîrarê xwu ra biaçarnê. Şêxmûs tayê vindert, dima va “Keynaya mi, de şo kincanê xwu yê qalindan bide xwu ra, puncanê xwu yê purtinan bikere xwu payî û bêre!” Fatike bi keyf vazda, dadîya

aye zî aye dima berê oda ra şiyê zere. Şêxmûs berê teberî ra vejîya teber. Hema nêresabi verê keyeyê birayê xwu, Fatike ameye resaye ci.

Fatike şiyê destê babîyê xwu de pişt. Destê babî germin bi û heme ca sipî bi; sipî zî serdin bi. Wexto ke ameyî verê keyeyê apê Fatike, ewnîyayî ke apê aye Elî ho paweyê înan. Şêxmûsî ey ra va “Bira ti hedre yê?” Elî va “Erê keko, ez hedre ya! Labelê to Fatike çi ra xwu dir arda? Eno serd û sipur de eke biqeresîyo!” Şêxmûsî va “Ma se kerd nê-

kerd, aye va, ez zî yena!” Ap Elî ewnîya Fatike ra. Fatike milê xwu çewt kerd. Ap Elî va “O wext ma lez bikerê, şima ra aseno, çaharpanc vincewî vewre varaya! Eke ma lez nêkerê, ma kewenê şewe.” Şêxmûsî ewnîya Fatike ra, dima ewnîya birayê xwu ra û va “Ya Elah, bismîlah! Haydê, rayîrê ma derg o!”

Babîyê aye yew destê Fatike, apê aye zî destê bîn girewt û kewtî rayîrê Xirbikî. Eno Xirbik, wareyanê dewe ra yew ware bi. Çaharpanc kîlometreyî teberê dewe de mendê. Panc-şeş hebî wareyê dewa

Vartugî estbî. Şarê Vartugî hamnanî şiyêne wareyê Xijî. Hetanî aşma teboxî uca de mendêne. Aşma teboxî ra dima hêdî-hêdî wareyê Xijî ra amayne war. Wareyê Xijî ra hewelîayne şiyêne wareyê Gumikî. Dima zî şiyêne wareyê Herkêrî. Ge-ge şiyêne wareyê Filan û wareyê Karzêlî zî. Xirbik enê panc wareyan yew bi, gumeyê ke şarê dewe uca de viraştî, zimistanan heywanê xwu tede kerdêne weye. Di-hîrê rojan ra hewêk şiyêne ewnîayne heywananê xwu ra û dima ageyraynê ameyne. Ge-ge zî şewêk-di şewî uca de mendêne û badê ageyrayne. Xirbik, Karzêl, Vartug, Herkêr, Gumik, Filan û mezrayê ke dorûver de estbî nameyê zafine arminîyan ra mendbî.

Rayîro ke hamnanî panciyes deqayî de şiyêne înan bi lekanan yew saete de bi zor qedêna. Çimkî pûk bi û vewre ra vernîya xwu nêdiyêne. Wexto ke resayî binê dara gozêra girde ewnîyayî ke vewre qasê yew metreyî qina dara gozêre girowto. Elî ewnîya birayê xwu ra, va “Keko, ma lez bikerê ke ma şewe nêmane!” Şiyî resayî verê gumeyî, kalî û barî gina heywanan ro. Wexto ke Şêxmûsî berê gumeyî kerd a, boya germixine ya pişkî ci ra ameye teber. Şêxmûsî şî, zere ra di hebî huyeyî ardî. Ey û birayê xwu Elî verê gumeyî de yew cayo

qasê yew eywana keyeyî bi huyeyan rut. Dima heywanî vetî teber û bi huyeyan û geziyan zereyê gumeyî rut, pak kerd. Badê cû heywanî kerdî zere, simer û velg kerd vernîya înan, awa înan dekerde. Ê zî şiyî zereyê gumeyî de peynîya şerteyî de, binê lambaya qazî de werdo ke xwu dir ardbi boxça ser o rona û ronîştî. Çend deqayî badê Şêxmûs wurişt. Ewnîya Elî ra û va “Elî bira, eke ti û Fatike biyî mird ena boxçaya nanî girede û binê banî de bialeqne!” Elî va “Xeyr bo keko, ti eno serd de şinê ça!” Şêxmûsî cevab da va “Ez ewnîyena verê berî ra. Ez yew cixara bişimî.”

Şêxmûs vejîya teber. Varayîşê vewre bibi sist. Qutîya xwu akerde, yew pel vet, tutino kej ra tayê dekerd, cixaraya xwu pişte û viste ta. Wexto ke helmêko xorîn ant zereyê xwu, Zîna cînîya ey ameye verê çimê ci. Dima Fatike kewte vîr. Va “Fatika mi emrê to derg bo, Homa emro derg bido to!”

Bê Fatike qijê înan çinê bî. Fatike des serrî bî. Enê des serran de înan tu mela û zîyarî nêverdaybî. Labelê Fatike dima înan rê tutî nêbibî. Şêxmûs ageyra, tam şiyêne zere ke çimê ci gina koyê weverî ro, ewnîya yew kuze wever a serê vewre de siya keno. Bi vazdayîş şî zere. Elî wexto ke o dî zana ke çiyêk esto, hêz da xwu, wurişt. Şêxmûsî

tifingê xwu girewt. Elî va “Keko xeyr o îşelâh!” Şêxmûs gama ke ber ra vejîya teber, va “Yew kuzeyo gird wever a aseno.” Elî va “Bira, vinde ez zî to dir bêrî.” Her di bi tifinganê xwu vejîyayî teber.

Fatike zî înan dima vazda teber. Va “Bawo, şîma şînê ça? Şîma mi tenya tîya de verdenê!” Şêxmûs ageyra, yew lew na çareyê Fatike ra û va “Meterse Fatika mi, ma lez ageyrenê. Şo zere de ronîşe heta ma yenê.” Fatike înan dima ewnîya, heta Gema Axka aseynê. Dima sipî de biyî vindî.

Şiyayîşê înan ra nîm saete dima vewre ancî dest pê kerd, weş ameye war. Fatike qasê saet û nîm teber de paweyê înan vinderte. Fatike tam şiyênê zere teqî û reqîya tifiŋgan ameye. Vengê tifiŋgan dima seke yew koyo gird birijîyo, vengê rijîyayîşê koyî gina deran û derxolan ro. Enê vengî têlê zerrîya Fatike visnayî. Dorûver hêdî-hêdî bi tarî. Tarîya dorûverî ters dekerd zerrîya Fatike. Dest û lingê Fatike hêdî-hêdî cemedîyayî.

Fatike ge şiyêne zere, tayê biyêne germin, dima ameyne teber. Seke dormaleyê Fatike de bê tarîyî û bêkesî çiyêk nêmendbi. Tarî sey dadîye bêkesîye verar kerdbî.

Şewe diyaybî, bê roşnîya vewre û lembaya qazî tu roşnayî çînê bî.

Fatike bi ters şîye zere. Berê gumeyî qefelna. Xwu rê va “Eke bêrê bidê ber ro, ez kena a!” Miyanê heywanan ra vîyarte, şîye peynîya şerteyî de paştîya xwu da dêsî û çend deqayî dima milê aye kewt ver, xwu ra şîye.

Fatike wexto ke çimê xwu akerdî, dinya rewna roşn bibî. Wextê nîmeroje texerîyabi. Zerrîya xwu de va “Nika babîyê min û ap Elî ameyê. Qey înan teber de xwu nimito, mi dir yarî kenê!”

Wurişte. Bi vazdayîş şîye berê gumeyî kerd a. Bi qîrayîş va “Bawo, ap Elî! Eke şîma ameyê xwu bi-mojnê mi, mi dir yarî mekerê!” Bê vengê aye tu vengê nêvejîya.

Fatike vejîya teber. Ewnîya dorûverê xwu ra. Pûk bi. Bê sipîyî çiyêk nêaseyne Şewe vewre weş varaybî û nika zî varayne. Verê xwu açarna hetê Gema Axka ser, hetanî kiştê dereyê Xirbikî şîye û bi qîrayîş ancî va “Bawo! Ap Elî!” Vengê aye gina bêvengîya dere û derxolan ro û apey ame: Bawooo! Ap Elll...

Fetelîya rayîrê dewe ser. Tayê şîye, la ewnîya ke bena vindî, apey fetelîya. Şîye zereyê gumeyî de ronîşte û berma. Bi bermayîş xwu ra şîye. Wexto ke biye haya êdî şewe bî. Fekê aye bibi zuwa. Lengerîya ke dêsê gumeyî ra aleqnayî bî girewte, şîye teber ra vewr dekerde û

ameye zere. Vewre lengerî de hêdî-hêdî helîya, biye awe. Sereyê xwu cena pi ro, awa xwu şimite. Badê, boxçaya nanî dês ra arde war, kerde a, werdê xwu werd. Paştîya xwu da dêsê gumeyî. Bibî rincan. Çimê aye ge qefelîayne ge biyêne a. Şewqê lambaya qazî zereyê şûşeyî de lerzayne. Lerza, lerza, lerza û şî hewn a. Fatike zî bi hewn a şiyayişê lambaya qazî çimê xwu qefelnayî û xwu ra şîye.

* * *

Fatike biye aya, tede teqet nêmendbi. Nêzanayne ke ena roja çendin a ke ha gume de. Tenya zanayne ke şewe nîya. Enê rojan de ge awa vewre şimitbî ge zî bizêkan dir şîbî binê bizan û şîtê bizan lewtbi. Nika miyanê xeyalan de şiyêne û ameyne. Babîyê aye û ap Elî ameyî aye vîr. Badê, suretê dadîya aye ame verê çimê ci. Wexto ke çimê aye rincanîye ra qefelîayne, yew veng şinawit. Goş na ser: Şêxo! Elo! Fatê!...

Eno veng, vengê dadîya aye bi. Bi rincanîya ke ser de bî hêz da xwu la gina erd ro. Ancî hêz da xwu, ena hewe wurişte. Hêdî-hêdî şîye, berê gumeyî kerd a. Vewre vindertbî, tîjî vejîyaybî. Veng hetê dewe ra, Qîlê Fekê Mezelî ra ameyne. Eke ewnîya hîrê-çar tenî

Qîlê Fekê Mezelî de asenê. Va “Hoo, hoo!”

Dewijî ameybî Qîlê Fekê Mezelî. Dadîya Fatike wexto ke vengê aye şinawit, hesirî çimanê aye ra rişîyayî vewre ser. Dewijan ra yew merdimî bi qirayîş va “Fatê, babîyê to û apê to Elî hê ça?” Fatike heta ke aye ra ame, qîra, va “Çend rojî verê cû kuzeyî dima şiyî Gema Axka û nêameyî!”

Wexto ke vengê Fatike ame gina Fekê Mezelî ro, yew dejo sey bizoteyê adirî kewt zerrîya dadîya Fatike. Dewijî kewtî rayîr. Zîne vernîya hemine de bî. Bi lezûbez şiyî resayî Xirbikî. Çi biyo nêbiyo Fatike înan rê qisey kerd. Tayê dewijî şiyî heta Gema Axka, ewnîyayî ke hewrês ameyo war, dar û zinar nêverdayo heme xwu dir ardo dekerdo deran û derxolan. Dewijan ca nêverda, geyrayî. Labelê ne Şêxmûs û ne zî Elî dî!

Çend aşmî badê cû tirmê yewî aşma gulânî de, tirmê yewî zî aşma hezîranî de dî. Vewre helîyaybî û tirmî eştbî teber.

* * *

Fatike sipî ra zaf hes kerdêne. Labelê sipî babîyê ci aye ra girewt. Fîstano sipî babîyê aye dir binê vewre de mend, dejê fistanê sipî zî zerrîya Fatike de...

YEW WENG YENO

Adir TILISTONE

Yew veng yeno, yew veng yeno
Bieşnawi, yew veng yeno
Biya barî biya nalî
Ay veng goşon goşon beno

Asmên asmên girot hewro
Ma va dijn vara laser bêro
Ma nêzona bumbilerz yeno
Bononê ma dono war ro

Şewq bêsta kewt bumbilerzi
Heme cayê ma girot qarsi
Asin zerrî r' şî sê tirsî
Zerê gedon ma kewtî tarsi

Menga sibat çi sardin biya
Na bumbilerz bardî cûyê ma
Kewtî bin ardî gonî ma
Ma tepişt cemed yin reyra

Ne dew ne şariston mendî
Qesba û zerr têt veşenî
Şarê ma çi arcayeyî
Paşt dayi kedwar remnenî

Amed, 06.02.2023

MEMÊ MELEKAN *

| Huseyn TURHALLI |

Memê Melekan¹ enê erdanê ma de ameyo dinya. Yew tuto yêtim biyo. Yew tuto hende pêt biyo, hema hewt-heşt serrîya xwu de, dest eşto goşê kamî, polê kamî de girewto, dest de mendo. Mem vazdayiş de hende lezgîn biyo, êdî xezalan û peskovîyan dima şiyô û qefelnayê. Rojêk gama ke verê bizêkan de beno, ewnîyeno ke yew bizêka sawa miyanê selxî ra remena. Aye dima vazdano, qefelnenno, ano dekeno miyanê selxî. Gama ke şan de selxî ano keye, bizêkan hûmareno. Çiqas hûmareno yew bizêke zêde vejîyena. Dadiya xwu ra vano “Herhal yew bizêka cîranan ameya dekewta miyanê bizêkanê ma. Dê hela bêre biewnîye, kamcîn yê ma nîya, ma bidê wayirê ci.” Dadiya Memî yena, ewnîyena bizêkan ra ke çi bivîno. Bizêka ke zêde ya, bizêka yew peskovî ya.

Rojêk, lajê yew pîre kaykerdiş de mizawurî keno. Mem goşê tutî de gêno, anceno. La goşê tutî destê Memî de yeno. Pîre uca ra qîrena Memî ser, vana:

Melekê Memo yo

*Maro çilziwan o
Kîngero bêbilyan o
Keynayî şinê tarûturê berken-
dalano
Melekî rê kenê serhevdeyê ze-
manano
Baykî to Mûs o, apê to Îs o
Hewt serrî yê Siltan Reşatî
kerdê hefs û zindanano
Mem meydanê xergelan de an-
ceno meydanano...*

Mem gama ke enê qal û qerfanê pîre şinaweno, bi hêrs şino keye. Dadiya xwu Meşe ra vano “Dayê, to vatbi babîyê to merdo. La ena pîra cîrana ma heqaret bi mi kerd, qal û qerfî eştî mi ser.” Meşe vana “Babîyê to û apê to Bexdad de zindan de yê.” Mem vano “Mi rê raşt a ci vaje! Babîyê mi kam o, nika ho kamca de?” Dadiya ey vana “Raşt a, lajê mi, raşt a. La ti hema qicek ê. Coka mi to rê qal nêkerd. Key ke ti resayî hewtiyesê xwu, ez vana.”

Eke Mem reseno emrê xwu yê hewtiyesî, Meşe veng dana ci, verê çokê xwu de dana ronîştîş. Vana “Lajê mi, wextê şiyayîşê to ame. Babîyê to Mûsayî û apê to Îsayî kar-

*Herçiqas nameyê ena mesela “Memê Melekan” bo zî, zaf eşkera yo ke yew versiyonê Memê Alanî ya. Huseyn Turhallî yew roman de fekê yew qehremanê romanî ra neqil keno. Roman bi Tirkî nusîyayo, hetê Roşan Lezgînî ra tercumeyê Kirdî zî biyo la hema nêweşanîyayo. Seba ke yew versiyonê Memê Alanî ya, ma dosyaya romanî ra neqil kerde.

¹**Melekan:** Yew dewa Dara Hênî ya, dewleta tirkan nameyê aye bi Tirkî kerdo “Saribudak”.

wanê sole berdbi Bexdad. Erebi erzenê vernîya karwanî, wazenê talan bikerê. Babîyê to û apê to goşanê çend dizdanê ereban cirakenê, seba ke bibo îbret, goşê înan Bexdad de dêsan ra bismar kenê. Enê ser o, siltanê Ebasîyan Harûnê Reşîdî dest nano malê înan ser. Sewbîna zî, înan ra sey fîdye yew barê deva zerdan wazeno. Babîyê to û apê to yew barê zerdan fîdye danê la Harûnê Reşîdî ancî sozê xwu de nêvîndeno. Enê hewtiyes serrî yê ke Bexdad de zindan de esîr ê.”

Meşe lajê xwu Memî ra vana “Wexto ke babîyê to şî Bexdad, ti pîzeyê mi de hewtaşme bî. Badê ke babîyê to şî, di aşmî û new rojî dima ti ameyî dinya. Babîyê to mi ra vatbi ‘Eger ez erey bimanî, yan zî ez qet anêgeyrî, ti nameyê lajê ma Mem rone.’ Mi zî loma nameyê to Mem rona. Dima, babîyê to canîya boze dadîya ci ra abirna, tiya verda. Va ‘Rehîmê canîya boze de dolê Bozê Rewanî astorê behran² esto. Eke canîya boze resaye diyesserrîya xwu, do yew canî bizêyo ke miyanê çareyê ci de yey nîşano sûr o sey rojî estbo. Nameyê ê canî Çar rone. Çar cîsnê Bozê Rewanî astorê behran ra yo. Gama ke tîjî bido piro, rengê çarî tadîyeno beno sey yaqûto kewe yê behrî, verisnî de zî rengê ey sey hewrê sipîyê vewre yo. Heta ke Mem bireso yewindes serrîya xwu,

wa aîleya to miqateyê to bo, uca ra pey, wa Mem miqateyê to bo. Wexto ke Mem bireso hewtiyesserrîya xwu, Çar zî beno yew kihêlo pancserre. O wext Çarî bidê ey. Wexto ke pêstîrtengî bena, merg vejîyo vernîya ci, wa bi pehnîya zengûyan bido her di linganê verînan yê Çarî ro. O wext, Çar do sey vayî bipero. Çar do bi suret Memî dişmenanê ci ra dûrî bibero. La tenya eşkeno hîrê reyî enê bikero. Bê Memî wa kes enê nêzano.’ Babîyê to ez wina tembî kerda.”

Verî ke Mem bikewo rayir û ver bi Bexdad şêro, dadîya Memî Meşe hîrê çîyan ey rê tembî kena. Vana “Şervan karê xwu bi peran nêkeno, bi heybetê xwu keno. Cayê ke ti şînê, verî ke ti pere bidê, gereka ti şûrê xwu biseqênê. Gama ke ti şînê berber paweyê dore mevîndere. Yew lemata bide şatika milê kesê ke tiraş beno ro, cayê ey de ti ronîşe. Pere mede berberî zî, la yew bexşîşo zêde bide şagirdê berberî. Eno yew. O diyin, astor hogirê egîdî yo. Çi to rê hewce keno, astorê to rê zî hewce keno. Xane de bê pere êm bide astorê xwu, bê pere astorê xwu bide nalekerdiş. O hîrêyin, xane de semedê werdî, xwu rê hakê xamî yê varikan, şito xam yê niyalan û nanê xeleyê erdê xamî biwaze. Eke xandar vajo ‘Enê çînê yê, ez ça ra biyarî?’ Ey bide lematan ver, serûçimê

²**Bozê Rewan astorê behran:** Destanê Memê Alan de Bozê Rewan nameyê astorê Memî yo. Behr ra vejîyeno û wayirê yew hêzê fewqiledeyî yo.

ci tarûmar bikere.”

Badê ke dadîya Memî Meşe enê şîretan kena, lajê xwu ra vana “De haydê, nika ti eşkenê şêrê. Wa rayirê to akerde bo, ti xeyr şêrê silamet bêrê. Babîyê xwu û apê xwu zindanê siltanê ereban ra bixelisne. Rayirê to akerde bo, Xocewo Xizir³ to dir bo” û Memî şirawena.

Mem tirs û topizê xwu gêno, şûrê xwu keno kalan, wenişeno astorê Çarî û verê xwu dano Bexdad. Rayir de Xocewo Xizir ge dilqê yew kalê extîyarî de, ge dilqê yew xezale de, ge-ge zî dilqê yew tutî de tim rayir nîşanê Memî dano. Mem gama ke reseno Bexdad muhafizî vernîya ey gêne. Mem polê tayêne de gêno dano qina dêsî ro, tayêne bi şûrê xwu keno di leteyî. Sey yew şêrî irreno. Irrayîşê Memî ver bajarê Bexdadî lerzeno. Mem vano:

*Ez Mem a, Memê Melekan a
Palewanê Kurdistan a
Sereyê siltanan cirakena*

*Bawkê xwu Mûsî, apê xwu Îsî
zindan ra xelisnena!*

Eno qîrayîşê Memî ters dekeno zereyê muhafizan, sey tûrê miyanê awe lerzenê. Tersê ruhê xwu ver beran gêne û şîne xwu erzenê bircanê qela. Xebere şîna siltanê Ebasîyan rê, vanê “Kurdistan ra yew palewan ameyo. Yew merdimo sey zinarê mermerî. Ne rimî tede şîne,

ne zî şûr ey birneno.” Harûnê Reşîdî vano “Mûsî mi ra vatbi ‘Hewtiyes serrî badê do lajê mi bêro, qesra to sereyê to ser de birijno û sereyê to biperno!’ Mûs yew merdimo egîd o, wayirê soz û qîrarê xwu yo. Mi ey ra bawer kerd û mi hewtiyes serrî pawit ke dê hela eno beno yan nê. A roja ke mi xiyal kerdêne, ha ameye. Ez Mûsî kişena û cînîya ey Meşe xwu rê ana. Wa Meşe mi rê zî yew egîd biyaro dinya ke ne rimî tede şîne, ne zî şûr ey birneno.” Harûnê Reşîdî vano “Eskeran apey biancê û beranê qela akerê. Verdê wa Mem bikewo şaristan. Miheqeq do şêro yew xane de bimana. Nika şûrê ey kol biyo, nalê astorê ey zî mehîyayê. Seba ke şûrê xwu tûj bikero, do şêro hedadî het. Hedad wa yew kertik bido şûrê ey ro. Şûro ke kertik bigîno piro, kalan ra nêvejîyeno. Seba ke astorê xwu nale bikero, do şêro nalbendî het. Nalbend zî gama ke Çarî nale keno, wa yew mîx bido binê simê ci ro.”

Mem gama ke serê sibayî wurzeno û seba ke babîyê xwu û apê xwu bixelesno, tirs û topizê xwu gêno, dest erzeno şûrê xwu, zîn erzeno Çarî ser û wenişeno, verê xwu dano zindanê Bexdadî. La Çar zaf bêhal biyo. Bi desan qefleyê eskeran ke destê înan de rimî, tîr û kevanî, tirs û kalmeyî, şûr û mertalî estê, ve-

³Xocewo Xizir: Bawerîya şarê ma de sey nebîyê Homayî qebûl beno ke awa heyatî şimita û nêmerdo, (sey yew aferîdeyê mîtolojikî) nûr o, roja tengê de bi iznê Homayî hewarê însanan de yeno û însanan tengê ra xelisneno.

jîyayê vernîya Memî. Astorê Memî Çar wina xêvik vera înan de lingî dayê erd û vinderto. Memî bi destê xwu tayê eskerî dayê qina dêsan ro, tayê vir kerdê û eştê se metreyî dûrî. La Mem miyanê rîman û mertalan de mendo. Herçiqas a roje Çar bêhal bo zî, astorêko zaf zekî biyo. Bi serê simanê xwu erd kendo û nişka ra sey yew şêrî hîrehîr kewto ser. Eke Çar bi eno qeyde hîrrayo, vateyê da-diya Memî Meşe ameyê Memî vîr. Nişka ra bi her di linganê xwu pehnîya zengûyanê xwu dayo her di linganê verînan yê Çarî ro. Pel û baskî niyayê Çarî ra. Serê qelaya Bexdadî ra perrayo hetê wetê de ginayo miyanê awa Royê Dicle ro.

Mem û Çar yew demo derg miyanê awe de mendê. Aqilan vato “Her di zî awe de xerq biyî, xeniqîyayî.” Gêjan vato “Remayî, xwu rê xelisîyayî.” La demeyêk badê, her di goşê Çarî û doşê Memî miyanê awe ra vejîyayê. Yew kirdê ma yo Bermekî ke Bexdad de xwu nimito û sax mendo, xwu ver de bi Kirdî vato:

Çarî vetî goşî, Memî vetî doşî!

Û eno kirdê ma zaf keyfweş biyo. Mem û astorê xwu Çar zî hetê werê Royê Dicle de vejîyayê qerax. Memî astorê xwu ver bi şaristanê Diyala ramito. Kurdanê ma yê ucayî ra yew nalbend dîyo. Enê nalbendê kurdî mîxo ke nalbendê erebî simê Çarî de kuwayo, veto. Memî şûrê xwu zî berdo verê yew hedadî. Hedadî şûr kalan ra veto. Kertiko ke

hedadê erebî dayo piro, bi seqa ci ra berdo. Memî roja bîne ancî astorê xwu zîn kerdo, serê Royê Dicle ro perrayê, ancî şiyê miyanê şaristanê Bexdadî de ronayo. Mem ewilî şiyoy sereyê nalbendê ke mîx simê Çarî de kuwayo û hedadê ke kertik dayo şûrê ey ro pernayo. Dima, verê xwu dayo qesra Harûnê Reşîdî. Çi eskerê ke kewtê vernî, miyan de kerdê di leteyî. Qumandanê muhafizanê qesre xebere daya Harûnê Reşîdî, vato “Mem do qirê artêşa ma biyaro, qesra ma birijnno. Ma Mûsî û Îsî bidê ci, wa şêro.” Harûnê Reşîdî bêçare mendo, berê zindanî dayê akerdîş, Mûs û Îs serbest veradîyayê.

Babîyê Memî Mûsayî Harûnê Reşîdî rê xebere şirawita vato “Ey siltan, to soz da ma, to va ez vera yew barê deva zerdan de şima serbest veradana, la ti sozê xwu de nêvindertî! To hem ma ra yew barê deva zerdî girewtî hem zî to ma hewtiyes serrî hepis kerdî. Gereka ti ê barê deva zerdanê ma bidê. Û to hewtiyes serrî ma hepis de verdayî, gereka ti cirmê enê zî bidê. Eger ti enê waştîşê ma nîyarê ca, ma bajarê Bexdadî wêran kenê, qesra to zî sereyê to ser de anê war, rijnenê.”

Harûnê Reşîdî neçar maneno, vano “Wa şêrê xeznedarî het, eşkenê çiqas astoranê xwu bar bikerê, wa zerdan bigêrê şêrê.” Memî babîyê xwu û apê xwu girewtê, barê hîrê astoran zî zerdê xwu girewtê û piya ageyrayê ameyê Melekan.”

DORÛVERÊ GÊLÎ RA ÇEND DUAYÎ

Arêkerdox:
Jiyat GÊLIJ

Çekuya dua, çekuyêka Erebi ya. Dua, manayanê vengdayiş, waştîş; manaya hetkarî waştîş de sey çekuyanê da'wet û de'wa çekuyêka mesder a. Lîteraturê dînê Îslamî de dua, verba pîlîya Homayî de eciziyetê xwu îtirafkerdiş û biheskerdiş û hestîyanê ta'zîmî reyde Homayî ra hetkarî waştîş ya.

Duayî, çarçewaya bawerîya dînan de virazîyenê. Vateyê dînî yê ke merdimî bi nê vateyan xaliqê xwu ra waştîşê başîye, rindîye, silametîye wazenê. Taybetîyê tewr muhîm yê duayan teslîmîyet, bawerkerdiş û hêvî ifade kenê. Dua de merdimî hem semedê xwu hem zî semedê heskerdoxanê xwu Homayî ra başîye wazenê.

Merdimî, semedê zaf babetan Homayî rê duayan kenê. Tersan ver; tersê mergî, tersê feqîrîye, tersê nêweşîye, qeza û belayan ver dua kenê. Semedê menfîetê xwu rindîye, zengînîye, malê dinya, zar û zêç, kar û xebat, emro derg, seba ke Homa însanan ra razî bo, Homayî ra hîdayet, cenet û şefeet wazenê.

Vernîya duayan de zaf ray nê vateyan ra yew vajiyêno: "boka", "mala", "mela", "mera", "înşaelah", "înşela", "înşelo", "îşela", "îşelay", "ti bê", "ti bî", "ti bê, ti bê", "de'ba yey keno", "dewa yey keno", "ya Rebî", "hurmetê Hebîbî kena" Hetê Dêrsimî de zîyadeyê duayan bi çekuya "sola" dest pê kenê. Zafê duayan sey vateyê verînan û îdyoman miyanê zîwanî de şekil girawto û biyê anonim.

Cêr de duayê ke nusîyayê dorûverê Gêlî, miyanê şarê Gêlî de ameyî tesbîtkerdiş û sey halê tebîi ameyê nuştîş.

- Homa emrê to derg bikero, emro xêrin bido.
- Homa rehma xwu may û pîyê to bikero.
- Homa emro derg bido to.
- Homa rehma xwu merdeyanê to bikero.
- Mela cayê to cenet bo.
- Ellah xeyrê xo bido to. (Homa to ra razî bo.)
- Homa mirado xeyrin bido şima.

- Homa şima têreyde kal û pîr biko.
- Homa to vengê azanî ra nêko, Homay to aqilê serî ra nêko, to roşnê çiman ra nêko.
- Çi miradê to esto Homay bido to.
- Qelbê to ra çi vêreno Homa bido to.
- Allah bela û qeza nêdo.
- Allah to sitar û mihefeze biko.
- Allah karo zehmet nêdo to.
- Allah gureyê to raşt biyaro.
- Allah zurîyetê to şên biko.
- Allah bereketê xwu deko ked û malê to.
- Allah gedanê salihan bido, emrê înan derg biko.
- Allah keda helal bido to.
- Allah to verdo.
- Allah to adirê cehenemî ra dûrî verdo.
- Cayê to cenet bo.
- Allah to hemet bikero.
- Allah yewa to henzar kero, xeyrê to zaf kero.
- Allah cayê cê deko.
- Allah malê to zaf biko, sey yew koyî zaf biko.
- Allah kemî nêko.
- Allah to gedanê to ser ra kemî nêko.
- Homa kê pîldê pîla ra nêko.
- Allah kê bela û tofanan ra bise-tirno.
- Allah başê bido to.
- Allah to dara ziyare kero înce-lah.
- Allah to rê ardim bikero.
- Allah to raştê însananê başan biyaro.
- Homa zerba to gore bido to.
- Homa yewda bi zerba to bido to.
- Kê to awan bibo.
- Niga to ver kera nêdo.
- Ma kemî kerd, Elah vêşî biko.
- Oxirê to oxirê xeyrî bo.
- Elah qesba to nêveşno.
- Ti derdê birayanê xwu nê-veynî.
- Elah birayanê to ra razî bo.
- Elah belayê yewî to nêsawo.
- Ti tengîye nêvînê.
- Ti xeyr şêrê selamet bêrê.

BERÊ CENETÎ: ŞIKEFTÊ BIRQLEYNÎ

| Roşan LEZGÎN |

Şikeftê Birqleynî, hîrê şikeftê ke pêsero yê. Miyanê sînorê qezaya Diyarbekirî Licê de, merkezê qeza ra qasê 26 km hetê bakûrê rojawanî de, rayirê Diyarbekir-Çewlîgî ser o, hetê Diyarbekirî ra kîlometreya 104. de, hetê rojhelatî ser, qasê 100 metre yî rayir ra dûrî de yê. Şiyayîşê bi cayê şikeftan, uca ra geyrayîş û dîyayîşê înan zaf asan o.

Şikefta tewr binîne ra yew awa zelala şîrîne ke şifa dana herikîyena. Ena şikefte di serçimeyanê Royê Dicle ra yew a. Şar bawer keno ke ena awe cenet ra zîyena û ancî herikîyena şina cenet “Şikefte zaf xorîn a. Zaf dewijê ê doran vanê merdim saetêk zî tede rayir şêro ancî nêşkeno peynîya ci bivîno. Wina aseno ke dergîya aye çend kîlometreyî esta.”¹ Eke merdim tunelê ena şikefte ra dewam bikero, peynî de cayêk de ancî vejîyeno rîyê erdî. Bi taybetî hamnanî şarê ê doran seba îstîrehetî û honikîye şinê ena awe ser.

Fekê berê ena şikefte de, hetê raştî de, serê yew zinarê pehnê tîkî de heykelê qralê asurîyan Salmanassarê III. (IV 859-825) û kitabeyê ey ameyo kendiş. “Salmanassarê

III. kitabe de behs keno ke kes nêşkeno zorê ey bibero, o awa Feratî ra senî vîyarto û bi ardimê homayan ey senî zaf cayî feth kerdê.”² Tarîxnaso alman C. F. Lehmann Haupt 1899 de ameyo enê şikeftî ziyaret kerdê û nuşteyê ke enê zinaran ser o yê, deşîfre kerdê.

Kitabeyê 1. de wina nuşte yo:

“1) Salmanassar, qralo pîl, qralo hêzdar, qralê Asûrî, qralê kome lanê girdan yê şaran, prens

2) Reqîbê Asûrî, homayê ke o înan ra bawer keno; Şamaş û Adado ke paştgirîya ey kenê, gama ke kewt rayir;

— 3) Çiqas koyê pîlî yê akewtişê rojî ra hetanî awanbîyayîş estê, o bi hakimê hemîne.

4) O ke mexlûb nêbeno, gama ke vernîya artêşa xwu de şer kerd û pey ra kewt dişmenanê xwu dima,

5) Senî ke tofan komê enqazî dano xwu ver beno, ey winî bi yew hawayo muzafer ê pelixnayî

6) Behrê welatê Nairî ra hetanî welatê behrê pîlî yê awanbiyayîşê rojî ey heme welatî fetih kerdî. Temamê welatê Hattî, Melîtene, Dayanî, Suhme

7) Bajarê qralîye yê Aramê

¹ Zeki Dilek, Lice, Diyarbakır 2002, r. 151-152

² Prof. Dr. Y. Kenan Haspolat, Her Yönüyle Diyarbakır İlçeleri, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır 2013, r. 94

Ûrartûyîjî Arzaşkûn, Gilzan

8) Hûbûşkia, çimeyê Dicle
ra bigêre

9) Heta bi çimeyê Feratî
heme cayî, nînan ra teber, we-
latê Zaûma ra

10) Behrê qismê ke aîdê xa-
nedanîya ma yê ra hetanî
behrê welatê Kalde, heme warî
girewtî binê nîreyê xwu.

11-12) Ez şiya Babîl, mi Bor-
sîppa de, Kutha de qurbanî
dayî, ez acêr şiya welatê Kal-
deyîjan.

13) Mi şaristanê înan fetih
kerdî. Bacê ke qralanê welatê
Kalde dayî, mi qebûl kerdî

14) Tersê çekanê mi resa he-
tanî behrê şorî.

15) Qralê Şamî Adadîrî pa
diyes qralanê welatê Hattî
vera mi de wuriştî.

16) Mi înan dir da pêro, mi ê
tarûmar kerdî, seba ke ruhê xwu
bixelisnê, remayî.³

Kitabeyê diyin yê Salmanassarê
III. zî wina yo:

“1) Salmanassar

2) Qralo pîl, qralo hêzdar

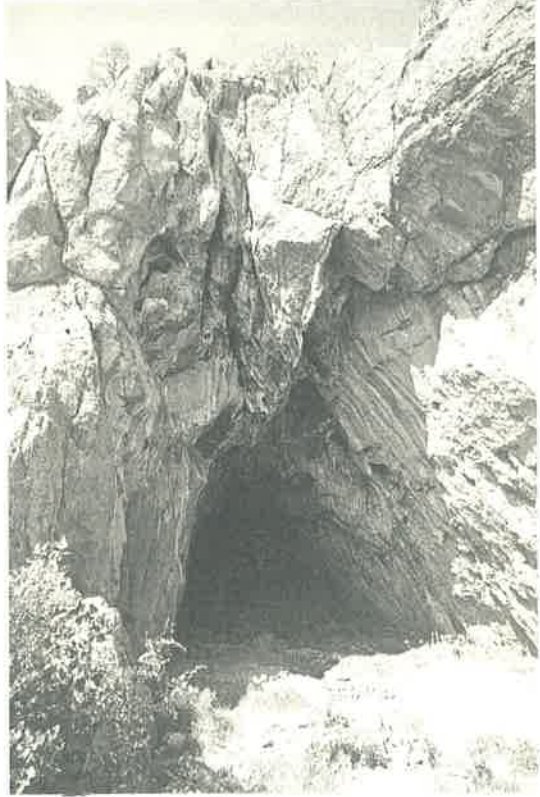
3) Qralê dinya, qralê Asûrî

4) Qralê komelanê girdan yê
şaran

5) Bi ardimê homayan Şamaş û
Adadî ke o înan rê îtaet keno

6-7) Bi gamanê ezametinan û
serberz kewt rayîr û

8) Akewtişê rojî ra hetanî awan-

biyayîş

9) O bi hakimê koyanê qudreti-
nan.

10) Gama ke kewt dişmenanê
xwu dima

11) Qralo ke kes nêşkeno zorê ey
bibero, seke awa laserî yew şelê
herrî rijnena

12) Ey zî winî muzafer royî û
koyê ke vîyer nêdanê pelixnayî û
vîyart.

13) Lajê qralê Asûrî Tûkûltî-Ni-
nûrtayî

14) Lajê qralê Asûrî Asûrnassir-
palî [Salmanassar]

15) Heme cayê behrê welatê

³ Şevket Beysanoğlu, Diyarbakır Tarihi, Cilt 1, s. 74-75, o ke neqil keno: Zeki Dilek, Lice, Diyarbakır 2002, r. 25-26

*Nâîrî ra hetanî behrê pîlî yê awan-
biyayîşê rojî fetih kerdî.*

16) *Temamê welatê Hattî, Melî-
tene, welatê Dayanî, welatê Suhme
û şaristanê Arzaşkûnî*

17) *Şaristanê qralîye yê Aramê
Ûrartûyîjî, welatê Gilzanî, welatê
Hûbûşkîa*

18) *Warê serçimeyê Dicle ra he-
tanî çimeyê Feratî, behrê xaneda-
nîya ma yê welatê Zaûma ra*

19) *Hetanî behrê welatê Kalde
mi sereyê înan xwu ver de kerdî
çewt. Ez şiya Babîl, mi qurban da,
ez acêr şiya welatê Kaldeyijan.*

20) *Mi şaristanê înan fetih kerdî
û înan ra bac girewt.*

21) *Adadîrîyo Şamîj û Îrhîlînîyo
Hamatîj pa 15 şaristananê qeraxê
behrî*

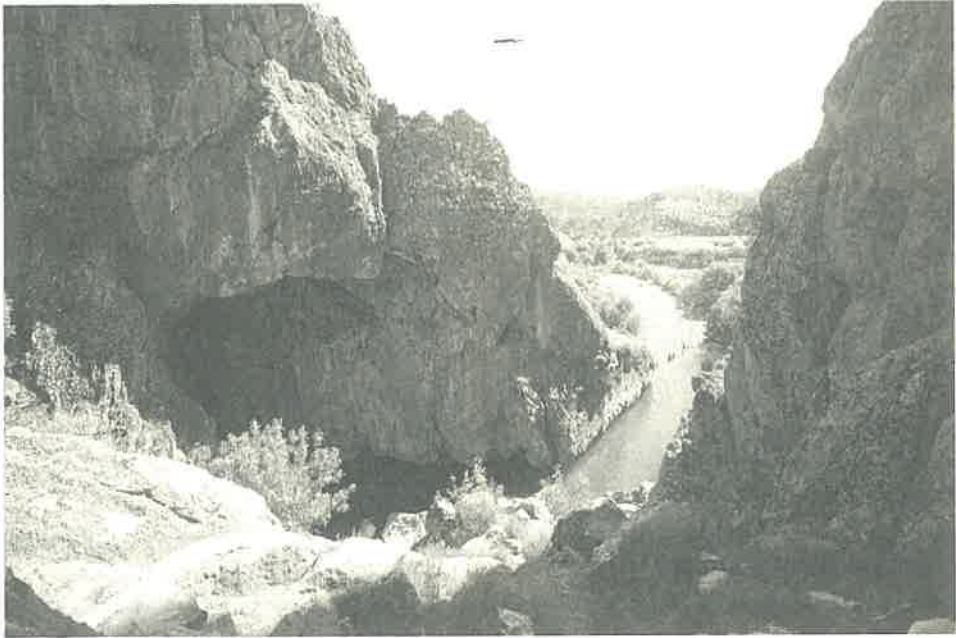
22) *Vera mi de êrîş kerd. Mi
înan dir da pêro. Mi ê tarûmar
kerdî.*

23) *Mi parxêleyê înan yê herbî û
welaqê înan texrîb kerdî û çekê
înan yê herbî*

24) *Înan ra girewtî*

25-26-27) *Seba ke ruhê xwu bi-
xelisnê, remayî.*⁴

Gelêk efsaneyanê mintîqeyî de
behs beno, Xizr eleyhîselamo ke
Homayî zanayîşê îlahî û hîkmet
mûsnayo ci û wina bawer kenê ke
zemanê Mûsa pêxamberî de cûyayo,
ey ena şikefte ra awa heyatî şimita,
bi eno qeyde merg ra azad biyo û
ena şikefte ra şiyoy cenet û ancî
ameyo rîyê dinya. Coka eynî wext de
ena şikefte ra vanê “Berê Cenetî” zî.

⁴ Şevket Beysanoğlu, Diyarbakır Tarihi, Cilt 1, s. 74-75, o ke neqil keno: Zeki Dilek, Lice, Diyarbakır 2002, r. 26-27

Goreyê yewna efsaneya ke Diyarbekir de behs bena, vanê, awa Dicle cenet ra zîyena û ancî herikîyena şîna cenet. Coka wesaran şarê Diyarbekirî çî mirad bikerê, kaxid de nusnenê û serê Pirdê Dehderî ro erzenê awa royî, bi eno qeyde bawer kenê ke waştîşê înan şînê cenet û resenê Homayî.⁵

Zulqarneyno ke nameyê ey Quran de zî vîyareno, bawer kenê ke awa ena şikefte ra şîmita û şîfa dîya, biyo weş. Ewliya Çelebî *Seyahetname* de wina behsê ena mesela keno: “*Tarîxê Meqdisî gore, Îskenderê Zulqarneynî yo menşûr [Zulqarneyno di qiloçin] awa heyatî ya tiyayî ra şîmita û biyo baş, qiloçanê xwu ra xelisîyayo.*”⁶

Şikefta diyine, hetê çepî de, qasê 50 metreyî cor, fekê aye epey pîl; qasê 15 metreyî hîra, 12 metreyî berze û xorînîya xwu zî qasê 200 metreyî ya. Fekê şikefte de hûmê yew dêsê epey hîrayî ke zemanê antîkî ra mendo hema zî mewcûd o. Zinarê hetê destê raştî yê berê ena şikefte ser o heykel û kitabeyê qralê Asûrî Tiglatpleserê I. (ÎV 1116-1090) ameyo kendiş. “*Tiglatpleserê I. kitabeyan de behs keno ke o qralo*

tewr hêzdar yê dinya yo, bi ardimê homayan dorê Dicle heme zebt kerdê û vera êrişanê Ūrartû de ey eno mintîqe pawiti.”⁷

Kitabeyo yewin yê aîdê Tiglatpleserê I. wina yo:

“*Fatîhê welatanê Naîrî*

Qralê çarmedorê dinya, qralê Asûrî

Qralo hêzdar Tiglatpleser

Mi welatanê Tunnî, Dayanî û Kirhî ra hetanî behrê pîlî heme zebt kerdî.”⁸

Kitabeyo diyin yê aîdê Tiglatpleserê I. wina yo:

“*Bi ardimê mîreyanê mi homayanê pîlan*

Aşûr, Şamaş û Adadî

Lajê qralê Asûrî Mûttakil-Nûskû

Lajê qralê Asûrî Aşûr-reşî-îşî

Qralê Asûrî ez Tiglatpleser

Ez reya hîrêyine behrê pîlî yê welatê Amûrû û behrê welatê Naîrî ra

Hetanî welatê Naîrî şiya.”⁹

Şikefta tewr serîne ya hîrêyine zî, herçiqas berê aye teng bo, zereyê aye zaf hîra û zaf zî xorîn a. Zereyê şikefte de îstalagmît û îstalakîtî (sarkit ve dikitler) estê, vanê he-

⁵ Esmâ Ocak, *Berdel*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1982, hikayeya “Kırklar Dağının Düzü” na mesela ser o nusîyaya.

⁶ Şevket Beysanoğlu, Anıtları ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, o ke neqil keno: Zeki Dilek, Lice, Diyarbekir 2002, r. 150

⁷ Prof. Dr. Y. Kenan Haspolat, Her Yönüyle Diyarbakır İlçeleri, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır 2013, r. 94

⁸ Şevket Beysanoğlu, Diyarbakır Tarihi, Cilt 1, s. 74-75, o ke neqil keno: Zeki Dilek, Lice, Diyarbakır 2002, r. 22

⁹ Şevket Beysanoğlu, Diyarbakır Tarihi, Cilt 1, s. 74-75, o ke neqil keno: Zeki Dilek, Lice, Diyarbakır 2002, r. 23

wayê zereyê şikefte, bi taybetî seba nêweşîya astimî baş o.

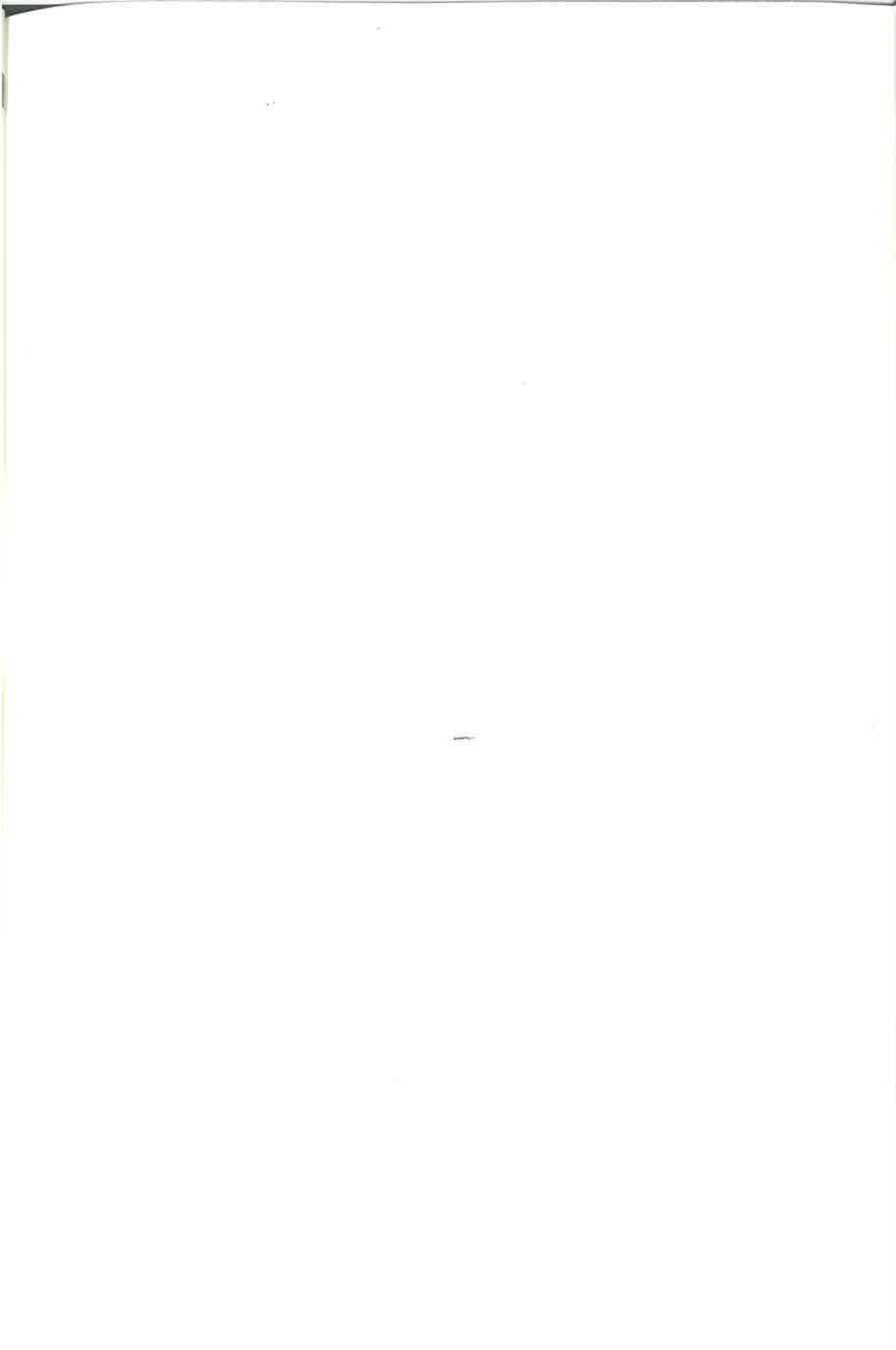
Zaf kesê ke beşdarê Herbê Şêx Seîdî biyê badê herbî ena şikefte de xwu darto we. Hesen Hişyar Serdî ke o zî înan miyan de biyo, derheqê zereyê ena şikefte de vano: “Şikefte binê yew koyê xişnî de û qasê şaristanêk gird bî. Zereyê aye de kuçeyê zaf pîlî estbî. Fekê her di beranê pîlan de yew berêko gird estbî. Hema dekewtiş de di heykelê kerre ra kewenê çimî ver ke yew maneno dîkî yew zî maneno maseyî. Heme dêsi bi resim û nuştayê ke ser o ameybî kendîş xemilnaye bî. Seba ke ma vernîya xwu bivînê, ma ancax eşkayne verê roşnê fa-

nose de şêrê. Tayê cayan de cor de awe çilkayne. Zemanê esrê kerra de vayê muntezemî kendê û rayir dayo a awe. Di estûnê kerra ra diyayê binê cayê ke awe çilkayne ke uca nêrijîyo. Verê cû seba ke hema elektrîk û baterî çinê bî, arkeolog û oryantalistanê rojawanijan gama ke tiya ziyaret kerdo, zereyê şikefte de simer xwu dima rêj kerdo hema eşkayê bigeyrê. Çimkî eke wina tedbîr nêgêrê ageyrayiş mumkin nîyo.”¹⁰

Wina aseno ke Îsayî ra Ver tewr tay 8 hezarî serrî verê cû însanî enê şikeftanê muhteşeman ke serçimayê awa şîrîne yê de cûyayê û tiya ra vila biyê.

¹⁰ Hesen Hişyar Serdî, *Görüş ve Anılarım 1907-1985*, Çeviren: Hasan Cuni, Med Yayınları, İstanbul 1994, r. 245-246

ŞEWÇILA

Mihanî Licokic

Bi zaro nerma wa zerrî abê
Bindest û jarî bi zerrî şa bê
To dir mil bi mil fenê bira bê
Rast û zelalî zey Şewçila bê

Bi nermî vacê, wa civat şa bo
Qalê birêzî vatişê ma bo
Vatişo raştî her ca vila bo
Raştîyê Homayî qîbley ma bo

Tim raştî vacê çiqas tehle bo
Rastî şax bido, fenê dehle bo
Qeybê zaliman welew tehle bo
Sebê feqîran vate rehme bo

Ti başî bike başan rê heyran
Dijberê zilmî tim bike qeyran
Armanc ku mezlûm bireso seyran
Azad û serbest bikero geyran

Bi ena helweste nesaxî weş bê
Cayî miyan ra wurzê rahîr de meş bê
Raşt û zelalî pêro kêfweş bê
Umûd virazê, wa zerrî geş bê

Zana bêters o, nerm û kubar o
Ew ma rê derman raştî û zar o
Rengê civatî ger abo kar o
Sîma akerde, nûr tera varo

Dinya bi dor a, enê baş bizan
War de nêmano xizan û nezan
Wa dinya bibo rengê nêrgizan
Boyê rîhanî rengê pîrpizan

ŞEWÇILA